



Ondokuzmayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE
REKABETÇİ TUTUM, PSİKOLOJİK BELİRTİLER VE
PROBLEM ÇÖZME BECERİ DÜZEYLERİ**

Hazırlayan:

Suzan BİREL

Danışman:

Yrd.Doç.Dr. Hatice KUMCAĞIZ

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2012

Ondokuzmayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE
REKABETÇİ TUTUM, PSİKOLOJİK BELİRTİLER VE
PROBLEM ÇÖZME BECERİ DÜZEYLERİ**

Hazırlayan:
Suzan BİREL

Danışman:
Yrd.Doç.Dr. Hatice KUMCAĞIZ

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2012

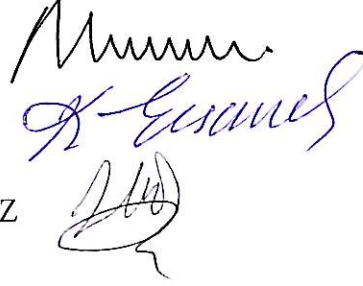
KABUL VE ONAY

Suzan BİREL tarafından hazırlanan “*Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Rekabetçi Tutum, Psikolojik Belirtiler ve Problem Çözme Beceri Düzeyleri*” başlıklı bu çalışma, 09/07/2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Mustafa KÖYLÜ

Üye: Prof. Dr. Kurtman ERSANLI

Üye: Yrd. Doç. Dr. Hatice KUMCAĞIZ



Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

— / — / —
Prof. Metin EKER
Müdür

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım yüksek lisans tezinin proje aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet ettiğimi, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu taahhüt ederim.

09/07/2012

Suzan BİREL



TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimim ilk aşamasından tez çalışması sürecine kadar birçok insanın benim üzerinde emeği olmuştur. Eğitimim boyunca değerli hocalarımdan kıymetli bilgiler öğrenmekle beraber Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünde öğrendiğim ilk şey önce kendine rehberlik etmem ve bunları hayatıma uygulamamın önemi oldu. Öncelikle bu sürece rehberlik eden değerli hocamız Prof. Dr Kurtman ERSANLI'ya teşekkürlerimi ve saygılarımı sunmakla beraber tez hazırlığının her aşamasında içtenlikle yanımda olan değerli vaktini, ilgi ve bilgisini benimle paylaşan danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Hatice KUMCAĞIZ'a, okul hayatım boyunca bilgi ve tecrübesinden yararlandığım Yrd. Doç. Dr. T. Fikret KARAHAN'a ve bölümdeki bütün değerli hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek Lisans yapmaya beni cesaretlendiren ve yol gösteren Öğretim görevlisi M. Selçuk ÖZKAN'a ayrıca teşekkür etmek isterim. Beni yetiştiren güzel aileme, bana inanan ve destekleyen dostlarıma, Samsun Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi Yeni Doğan servisindeki büyük ve güzel aileme göstermiş oldukları sabır, anlayış ve desteklerinden ötürü ne kadar teşekkür etsem azdır. Son olarak da kendime teşekkür etmek istiyorum kendime olan inancıma, sabrıma ve asla vazgeçmeyen yanıma.....

Suzan BİREL

ÖNSÖZ

İnsan varoluşunun gereği olarak nasıl bir ben'e ihtiyaç duyuyorsa en iyiye ulaşma, kendini kanıtlama, olumlu bir benlik kazanma ve en önemlisi de kendisine bir kimlik oluşturmada en çok ötekine ihtiyaç duymaktadır. Öteki, başlangıçta bir ebeveyn bazen kardeş bazen de bir arkadaş olabilmektedir. Birey bu süreçte ihtiyaçları ve gereksinimleri doğrultusunda kendisine, ailesine ve kimi zamanda toplumun beklentilerine yönelik başarıya ulaşmak amaçlı, birçok girişimin içinde kendini bulabilmektedir. Kişinin içinde bulunduğu şartlar, motivasyonu, kişiliği, kıyas durumu, özdeşim ve yüceltme mekanizmalarının işleyiş biçimleri gibi durumlar ise bu yarışmacı ortamın niteliğini belirlemede etkili olabilmektedir. Rekabet en iyiye ulaşma yolunda, bir amaca yönelik olduğunda olumlu özellikleri taşımasının yanında diğer taraftan da mükemmel olma, yenilgilere karşı hayal kırıklığı, olumsuz benlik saygısı ve bazen de daha ileri giderek düşmanlık duyguları ile karakterize olabilmektedir. Özellikle ergenler için bir dönüm noktası olan üniversite sınavına hazırlık, küçük yaşlarda başlamakta ve aileler çocukları için çocukları da onlar için en iyisini yapmak adına, yaşlıları ile birçok defa yarışmak durumunda kalmaktadırlar. Bu durum doğuştan eşit olmayan hakları elde etmesi için bir fırsat gibi görünüyorken, aynı durum patolojik bir nitelikte kazanabilmektedir. Ergenlik döneminin bir geçiş dönemi olması da rekabet ortamlarını öğrenciler için daha kritik bir önem taşımasına ve sürekli başarıya ile oluşan bir benlik algısının da başarısızlık konusunda zedelenmeler yaratmasına, bu sebeplerle de psikolojilerinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olabilmektedir. Olumlu açıdan baktığımızda ise gençler rekabetle birlikte hayat koşullarını öğrenmekte, başarı ile birlikte kendilerine güven duymakta, yapılan hatalar ile deneyimler kazanmakta ve karşılaşacakları güçlüklerle karşı bir dayanıklılık geliştirmektedirler. Bu dayanıklılık ve deneyimler ise şimdi ve ilerideki yaşamlarındaki problemlere etkin çözümler geliştirmeleri için oldukça önemlidir. Ülkemizin geleceği olan gençlerdeki rekabetçiliği, psikolojik semptomları ve problem çözme becerileri düzeylerini anlamak ve bunlara yönelik düzenlemeler geliştirmek amaçlı yapılan bu çalışmanın alanda önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Suzan BİREL

Öğrencinin Adı- soyadı	Suzan BİREL
Anabilim Dalı	Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı/ Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı
Danışman adı	Yrd. Doç.Dr. Hatice KUMCAĞIZ
Tezin adı	Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Rekabetçi Tutum, Psikolojik Belirtiler ve Problem Çözme Beceri Düzeyleri

ÖZET

Bu araştırmada lise öğrencilerinin bazı değişkenlere göre rekabetçi tutumları, psikolojik belirtileri ve problem çözme beceri düzeyleri incelenmiştir. Bu amaçla Samsun İl'ine bağlı 3 merkez ilçeden, 9 lise'de 9., 10., 11., 12.sınıfta eğitim gören 539 kız ve 501 erkek olmak üzere toplam 1040 öğrenciye Rekabetçi Tutum Ölçeği, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri ile birlikte araştırma için hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmada verilerin çözümlenmesi amacıyla Bağımsız Örneklem T-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve LSD teknikleri kullanılmış olup SPSS 15.0 paket programından yararlanılmıştır.

Yapılan araştırmada öğrencilerin rekabetçi tutumları ile problem çözme becerileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken psikolojik belirti düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Araştırmada kız öğrenciler erkeklere oranla daha rekabetçi bulunmuştur. Ailedeki doğum sırasına göre ortanca çocuklarının küçük çocuklarına oranla daha rekabetçi olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin rekabetçi tutumları ile öğrenim gördükleri sınıf düzeyi, ailesinin ekonomik düzeyi ve fiziksel görünümünü değerlendirmesi bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Araştırmada öğrencilerin psikolojik belirti düzeyleri ile problem çözme becerileri arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla psikolojik semptom gösterdikleri bulunmuştur. Öğrenim görölen sınıf düzeyine göre anlamlı farklar bulunmuş en yüksek psikolojik belirtinin 12.sınıflarda olduğu saptanmuştır. Fiziksel görünümünü olumsuz olarak algılayan öğrencilerin ve ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin daha yüksek psikolojik belirti gösterdikleri saptanmuştır. Öğrencilerin doğum sırasına göre psikolojik belirtileri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Araştırmada öğrencilerin problem çözme becerileri ile psikolojik belirtileri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken rekabetçi tutumları ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek problem çözme becerilerine sahip olduğu, öğrenim görölen sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmuş ve en düşük problem çözme becerisinin 9.sınıflarda olduğu saptanmuştır. Öğrencilerin fiziksel görünümünü değerlendirmeleri ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir fark bulunmuş, ailedeki doğum sırasına ve ekonomik düzeye göre anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Rekabetçi tutum, Psikolojik Belirtiler, Problem Çözme Becerisi, Lise Öğrencileri

Student's Name and Surname	Suzan BİREL
Department's name	Department of Educational Scinces/ Guidance and Counsellig Program
Name of the Supervisor	Yr.Doç.Dr. Hatice KUMCAĞIZ
Name of the Thesis	According to some variables of high school students competitive attitude, psychological symptoms and problem solving skilss levels

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the relation of competitive attitude, psychological symptoms and problem solving skills with some variables in High school students By this aim, Competiteveness Scale, Short Symptom Inventory Scale, Problem Solving Inventory and Personal Information Form were applied to the 539 female and 501 male students 1040 students aat total at the three counties of Samsun to a nine high school from ninth to twelfth grades.While analyzing the inputs, it was used independent example test, one-way variance analyze, LSD tecniques and it was used SPSS 15.0 packet data program.

In the research while it was found a positive way realation between competitive attitude and problem solving skills, it was found no meaningful relation between competitive attitude and psychological symptoms. Female students were found more competitive than the male students. The middle children of the families were more competitive than the last children. It was found no relation between competitiveness and the grade, the economic classification and physical appereances.

The relation between psychological symptoms and the problem solving skills were negative. Female students showed much more of the psychological symptoms than male ones. It was found a meaningful relation between the grades which was at twelfth. It was defined that the students who had negative opinions of their physical appearances showed more psychological symptoms than the ones who had low income. There was no meaningful relation between the birth order of the students and the competitiveness.

While it was found a negative way meaningful relation between psychological symptoms and the problem solving skills, there was a positive way meaningful relation between competitive attitude and psychological symptoms. Ninth grades had the lowest problem solving skills and female students had much more ability on problem solving than the male students. It was found a meaningful relation between evaluation on physical appearances and problem solving skills while there was no meaningful relation between birth order and economic class.

Key Words: competitive attitude, high school, psychological symptoms, problem solving skills.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TEŞEKKÜR.....	I
ÖNSÖZ.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
TABLolar.....	X
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	XII

BÖLÜM 1 GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi.....	8
1.3. Alt Problemler.....	8
1.4. Denenceler.....	9
1.5. Araştırmanın Önemi.....	9
1.6. Sayıtlar.....	11
1.7. Sınırlılıklar.....	11
1.8. Tanımlar.....	11

BÖLÜM 2 İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

2.1. Rekabetçi Tutum ile İlgili Kuramsal Bilgiler.....	13
2.1.1. Rekabetçi Tutum, Gelişimi ve Etki Eden Faktörler.....	13
2.1.2. Rekabetçi Tutum ve Kişilik Tipleri Arasındaki İlişki.....	16

2.1.3. Bazı Kuramcılara Göre Rekabetçilik.....	19
2.1.3.1. Sigmund Freud.....	19
2.1.3.2. Alfred Adler.....	20
2.1.3.3. Karen Horney.....	22
2.1.3.4. Erich From.....	22
2.2. Psikolojik Belirtiler ile İlgili Kuramsal Bilgiler.....	24
2.2.1. Kısa Semptom Envanteri ile Saptanan Psikolojik Rahatsızlıklar.....	25
2.3.1. Problem Çözme Becerisi ile İlgili Kuramsal Bilgiler.....	28
2.4. Rekabetçi Tutum İle İlgili Araştırmalar.....	33
2.4.1. Rekabetçi Tutum İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	33
2.4.2. Rekabetçi Tutum İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	34
2.5. Psikolojik Belirtilerle İlgili Araştırmalar.....	38
2.5.1. Psikolojik Belirtilerle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	38
2.5.2. Psikolojik Belirtilerle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	44
2.6. Problem Çözme Becerisi İle İlgili Araştırmalar.....	51
2.6.1. Problem Çözme Becerisi İle İlgili Yurt İçinde Araştırmalar.....	51
2.6.2. Problem Çözme Becerisi İle İlgili Yurt Dışında Araştırmalar.....	59

BÖLÜM 3 YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	63
3.2. Evren.....	63
3.3. Örneklem.....	64
3.4. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları.....	65

3.4.1. Rekabetçi Tutum Ölçeği.....	65
3.4.2. Kısa Semptom Envanteri.....	66
3.4.3. Problem Çözme Envanteri.....	66
3.4.4. Kişisel Bilgi Formu.....	68
3.5. Verilerin Analizi.....	68

BÖLÜM 4 BULGULAR

4.1. Denence 1.....	69
4.2. Denence 2.....	71
4.3. Denence 3.....	72
4.4. Denence 4.....	77
4.5. Denence 5.....	80
4.6. Denence 6.....	83

BÖLÜM 5 TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Tartışma ve Yorum.....	85
-----------------------------	----

BÖLÜM 6 SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç.....	99
6.2. Öneriler.....	101
KAYNAKÇA.....	103
EKLER.....	117
EK-1 Kişisel Bilgi Formu.....	117
EK-2 Rekabetçi Tutum Ölçeği.....	118
EK-3 Kısa Semptom Envanteri.....	120
EK-4 Problem Çözme Envanteri.....	123

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

- Tablo-1.** Araştırmanın Evrendeki Öğrencilerin İlçelere Göre Cinsiyet Dağılımı.....63
- Tablo-2.** Araştırmada Örnekleme Alınan Öğrencilerin Dağılımı.....64
- Tablo-3.** Lise Öğrencilerinin Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri Puanlarına İlişkin Pearson Korelasyon Testi Sonuçları.....70
- Tablo-4.** Cinsiyete Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanterinden Aldıkları Toplam Puanlara İlişkin t-testi Sonuçları....71
- Tablo-5.** Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden Aldıkları Toplam Puanlara Ait Betimsel İstatistikler.....73
- Tablo-6.** Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden Aldıkları Toplam Puanlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları74
- Tablo-7.** Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre Kısa Semptom Envanteri'nden Aldıkları Toplam Puanlara İlişkin LSD Testi Sonuçları.....75

Tablo-8. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre Problem Çözme Envanteri'nden Aldıkları Toplam Puanlara İlişkin LSD Testi Sonuçları.....	76
Tablo-9. Öğrencilerin Ailedeki Doğum Sırasına Göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden Aldıkları Toplam Puanlara Ait Betimsel İstatistikler.....	77
Tablo-10. Öğrencilerin Ailedeki Doğum Sırasına Göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden Aldıkları Toplam Puanlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	78
Tablo-11. Öğrencilerin Ailedeki Doğum Sırasına Göre Rekabetçi Tutum Ölçeği'nden Aldıkları Toplam Puanlara İlişkin LSD Testi Sonuçları.....	79
Tablo-12. Öğrencilerin Algılan Ailenin Ekonomik Düzeyine Göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden Aldıkları Toplam Puanlara Ait Betimsel İstatistikler.....	80
Tablo-13. Öğrencilerin Algılan Ailenin Ekonomik Düzeyine Göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden Aldıkları Toplam Puanlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	81
Tablo-14. Öğrencilerde Algılanan Ailenin Doğum Ekonomik Düzeyine Göre Kısa Semptom Envanteri'nden Aldıkları Toplam Puanlara İlişkin LSD Testi Sonuçları.....	82
Tablo 15. Öğrencilerin Fiziksel Görünüşlerini Değerlendirmelerine Göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanterinden Aldıkları Toplam Puanlara İlişkin t-testi Sonuçları.....	83

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

X: Aritmetik Ortalama

N: Kişi Sayısı

Ss: Standart Sapma

Sd: Serbestlik Derecesi

F: F Hesap

Kısaltmalar

RTÖ: Rekabetçi Tutum Ölçeği

KSE: Kısa Semptom Envanteri

PÇE: Problem Çözme Envanteri

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya konu olan problem durumu ve araştırmanın amacı açıklanmış, sınırlılıklar belirtilmiş ve araştırmayla ilgili temel kavramlar ile araştırmanın gerekçesi ve önemi üzerinde durulmuştur.

1.1. Problem Durumu

Rekabetçi tutumun gelişimini tarihsel bir perspektiften ele alan Fromm, rönesans ve reform hareketlerinin sadece ekonomik ve siyasal etkileri olmadığını, bunun paralelinde toplumlar üzerinde önemli değişiklere neden olduğu ifade etmektedir. Rönesans öncesi bireyler belli bir zümreye ait oldukları için bireysel güç ve rekabetin yerine ait oldukları grubun sınırlılığı ve güvenliği içinde hayatlarını devam ettirmekteydiler. Bu durumda, bireylerin ait oldukları grubun içinde ön plana çıkmaları, onlara statüsel anlamda ya da ekonomik anlamda pek bir farklılık sağlayamazdı. Feodal sistemin çökmesi ve sanayi alanındaki yeniliklerin oluşumu, yeni sınıfların oluşmasını sağlamıştır. Bu süreçte bireysel başarılar, bireylere doğuştan gelmeyen sosyo-ekonomik eşitliğin sağlanabileceği bir ortam hazırlamıştır. Böyle bir ortamda ise rekabetçilik kaçınılmaz bir durum almıştır. Bu şekilde bireyler, bireysel özellikleri ile bir yarışın içine girmişlerdir. Ekonomik yönden daha çok kazanç ve mal-mülk sahipliği bireylerde güven duygusunun gelişimini de sağlamaktadır. Bu değişimlerin bireyin kişilik yapısını, davranışlarını ve ruh sağlığını olumlu ya da olumsuz etkilediği görülmektedir (Fromm, 2011: 50-107).

Adler'e göre, birey istediklerini gerçekleştirebilmek ve içinde yaşadığı çevreye uyum sağlayabilmek amacıyla kendisine bir takım sınırlar koymaktadır. Bu çerçevede bazen tehlikeden kaçma bazen de tehlikeye karşı mücadele etme eğilimi meydana gelmektedir.

Bireyin gerçekleştireceği bu hareket tarzı, çok açık bir şekilde başkalarına egemen olma ve başkalarından üstün olma eğilimi şeklinde kendini göstermektedir. Bilindiği gibi birey içinde yaşadığı toplumdaki bütün rakiplerini geçme eğilimindedir. Kendisini uyumlu ve güvende hissetmeyen birey, karşılaştığı sıkıntılı dönemde güçlükleri yenmede kendi yeteneğine güvenemiyorsa şiddetli kaçınma mekanizmalarına başvuracak ve suçu başkalarına atacak şekilde birtakım örüntüler geliştirecektir (Adler, 2012: 21).

Bireyin yaşantısında oldukça önemli bir yer tutan, güç, saygınlık ve mal-mülk edinme yolları her kültürde değişiklik göstermektedir. Cesaret, kurnazlık gibi özellikler bireylere kalıtım yoluyla geçebileceği gibi içinde yaşadıkları kültürün özelliklerine göre ait oldukları kültürün üyelerince takdir edilen belli özelliklere sahip olunarak da gerçekleşebilmektedir. Eğer güç, saygınlık ve mal-mülk edinme bireyin kendi özel çabasıyla gerçekleşebiliyorsa o birey diğer bireylerle rekabete girmek durumundadır. Aynı şekilde sevgi, toplumsal ilişkiler, eğlence gibi faaliyetler de rekabetin gelişimini etkilemektedir (Horney, 2007:167).

Navaro'ya göre rekabet, olumlu ve olumsuz yönlerin ele alındığı bireyin içinde bulunduğu psikolojik durumu ve bu durumun bireyler arası ilişkilerdeki etkisi şeklinde ifade edilmektedir. Rekabet temelde insanı daha iyi performans göstermeye doğru itekleyen bir duygudur. Birey kendi yolunda ilerlerken, yanında benzer bir işi yapan birisinin olması, bireyi ister istemez kıyasa itekler, ivme katar ve performansını daha iyi yapmaya güdüler. Birey daha çok çalışır ve çabalar aslında rekabetin temel amacı, performansın en üst seviyeye çıkmasını sağlamaktır. Rekabet bireyin içindeki mükemmeli ortaya çıkarmaya tetikleyici bir rol üstlenirken performansı arttırması bakımından olumludur. Bireylerin içlerindeki bu gücü kullanmaları her zaman birilerine karşı değil de birlikte ortak amaca doğru yönelmelerini ve verimli işbirliği gibi ekip ruhunun gelişimini de sağlamaktadır. Rekabet, çalışma ortamlarında ya da bir üretimin nitelikli olmasında büyük önem taşımaktadır. Rekabet yaşanmayan ortamlarda vasatlık kaçınılmazdır, bu bakımdan da rekabet kattığı ivme ile vasatlıktan çıkmayı, yaratıcılığı

kışkırtmayı, ilerlemeyi, daha iyiyi aramayı sağlayan bir olgudur. Başarıya ulaşmak için rekabeti harekete geçiren hırstır. Hırs'ın içinde kızgınlık ve öfkede vardır. Birey, içindeki bu duyguları başarı yönelimli kullandığı zaman rekabet olumlu bir nitelik kazanıyorken, olumsuz yönde bu duyguların bileşimi işi bireyi düşmanca duygular, kin, intikam, kaybetmeyi hazmedememe, kendini değersiz görme gibi duygu ve düşüncelere neden olduğunda, rekabet birey için yıkıcılık özelliği taşıyabilmektedir (Navaro, 2011: 82-86).

Bireyin ilk rekabet denemeleri çocukluğunda evde başlamakta, önce annesinin ya da babasının, bazen de ikisinin birden rakibi olmaktadır. Bunlardan birinin diğerine karşı sevgisini azaltmasını ve kendisine yönelmesini istemeye başlamaktadır. Eğer evde iki ya da daha fazla çocuk varsa kardeşler arası rekabet kaçınılmazdır. Aile içinde ebeveynlere karşı ya da kardeşler arasında gelişen rekabet durumu, çocuğun okul öncesi döneminde çocuğun sosyalleşmesi artıkça arkadaşları arasında oyunlardaki beceri ve karşılaştırma ile daha sık karşılaştığı ve başvurduğu bir durum halini alabilmektedir. Çocuktaki anne baba sevgisi için geliştirilen rekabet, iki yaşından sonra başarı ve üstünlük için diğer çocuklarla kendini kıyaslama yapmaya başladığında görülmeye başlamaktadır. Dört ve sonraki yaşlardaki rekabetin üç yaşındakilerden daha fazla olduğu görülmektedir. Anaokulu çağındaki çocuklardaki rekabet ise, güç bir iş karşısında kaldıkları zaman ortaya çıkmaktadır (Jersild, 1976:288-290).

Son çocukluk döneminde, bir çocuk ailesi dışındaki çevresinde kendini kanıtlayabilmesi için okulda başarılı olmak ve akranlarıyla iyi bir şekilde iletişim kurmak ve kendisi hakkında olumlu bir duyguya ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda, çocuğun kendisini başarılı hissetmesini sağlayacak ve başarılı olmadığı zamanlarda iyi olduğu düşüncesini sürdürebilecek etkileşim ve etkinlikler arayarak kendisi hakkında yüksek bir benlik algısı geliştirmeye çabalamaktadır. Aile ve çevresindeki bireylerin başarı ya da başarısızlıklarına yükledikleri atıflar çocuğun kendisini değerli hissetmesine, kabul görüldüğü ve ait olduğunu hissetmesi gibi olumlu duygulara neden olabileceği gibi,

olumsuz anlamda değersizlik ve yetersizlik ve utanç duygularına da neden olabilmektedir (Yavuzer, 2000: 18).

Rekabet, bireyi hem rekabetçi toplumun bir üyesi olarak hem de bireysel olarak etkilemektedir. Birey, diğer bireyleri geride bırakan ve ön plana çıkan başarılı insanların rekabetten olumlu etkilendiğini gördüğünde rekabete yönelmektedir. Aile içinde büyük kardeşleri ile kıyaslanan ve kendini yetersiz hisseden çocukların okul ve sosyal hayatında başarılı işlere yönelmesi bakımında da rekabet olumlu bir özellik içermektedir. Özellikle işbirliği çerçevesinde rekabet buna örnektir. Rekabetin olumsuz yanı, öz-görüşü diğer herkesi geride bırakma yeteneğinde gören birey, kaybetme konusunda kinleniyor ve düşmanca tavırlar sergiliyorsa olumsuz bir özellik taşıyor demektir. Diğer yandan okuldaki tutumlar da rekabetin olumsuz sonuçlanmasına neden olmaktadır. Öğrencilerin farklı yetenek ve ilgileri göz ardı ediliyorsa ve dar rekabet ölçüleri ile öğrencilerin yetenekleri değerlendiriliyorsa öğrenci bu durumdan olumsuz yönde etkilenmektedir (Jersild, 1976:326).

Erikson, sağlıklı bir kişilik gelişimi için yaşamın sekiz evresine dikkat çekilmekte, bireyin her bir evreyi başarıyla atlatmasının psikolojik sağlık açısından önemli olduğunu vurgulanmaktadır. Ergenlik döneminde kimlik karmaşasına karşı kimlik bulma arayışında olan ergenler, psiko-sosyal ödevini yerine getirmeye çalışırken sağlıklı bir kimlik kavramı geliştirerek, arkadaş, meslek edinme ve sosyal alanlarda da başarılı olarak bir sonraki evreye geçebilmektedirler (Akt: İnanç, Yerlikaya, 2009: 165).

Ergenlik dönemine geçiş sürecinde yaşanan fizyolojik, psikolojik değişimler, kimlik gelişimi, değişen ruh halleri, uyum problemleri ve sorunları aşmak için gösterilen çaba genç birey üzerindeki yükü arttırmaktadır. Ergen, sosyal gelişim için zaman, deneyim ve ilişkileri kapsayan bir deneme sürecine ihtiyaç duymaktadır. Ergen, bu süreç içerisinde kendi benliğine ilişkin deneyimlere girmektedir. Bu deneyimler genel olarak ergenin gençlik ve daha sonraki gelişim döneminde de ömür boyu alabileceği

sorumlulukları kapsamaktadır (Ersanlı, 2005: 269-271). Çelişkili duyguların yaşandığı bir evre olan ergenlikte gencin duygusal tepkilerini etkileyen faktörler; sağlık durumu, zeka düzeyi, cinsiyet, okul başarısı ve sosyal kabul düzeyi olarak ifade edilmektedir (Yavuzer, 2011:269). Ergenlikte sinirlilik, birden tepki gösterme, öfke patlamaları, içe kapanma ve coşkunluk arasında gidip gelme, güvensizlik ve itaatsizlik bu dönemin kendine has görülen duygu ve davranışları arasında yer almaktadır (Yörükoğlu, 2007: 125). Ergende yaşanan bütün bu değişiklikler bireyin gelişme sürecinin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Genç bireyin bu geçiş dönemini sağlıklı olarak atlatabilmesi için gerekli olan desteğin verilmesi gereklidir. Yaşanılan bu gelişimsel değişikliklerin bireyde bazı patolojik etkilere de neden olabilmektedir. Gençlerin ergenlikte yaşadıkları problemlerini değerlendirirken abartılı bir içe kapanma, depresyon, sosyal kaygı, fobik bozukluklar, obsesif kompulsif bozukluklar, sürekli kaygılı ve endişeli olma hali çocuklukta var olan davranış bozukluklarının artması, uyku ve yeme bozuklukları, zararlı alışkanlıklar, okula devam etmeme ve öfke nöbetleri gibi belirtiler açısından oluşabilecek riskleri göz ardı etmemek gerekmektedir (Öztürk, 2008:14-15). Bireyin gelişimi sürecinde psikopatolojik belirti gösterme sıklığı ergenlik döneminde yoğunlaşmaktadır (Cole ve Sapp, 1988; Akt: Kapıkıran, 2001: 35). Ergenlik dönemi bireyde gelişimsel olarak ilerlemenin yanında ergene bir dizi çözüm bulması gereken sorunları da beraberinde getirmektedir. Ergenlik dönemindeki gençleri aile, arkadaş ve okul hayatı ile ilgili sorumluluklar ve toplumsal beklentilerle birlikte bir de kimlik karmaşasının da yaşandığı bir dönem beklemektedir. Bu nedenle gençlerin karşılaştıkları problemlere etkin çözüm yolları bulabilmeleri hem kişilik gelişimi hem de psikolojik sağlık açısından oldukça önemlidir. Yaşantısında sebep-sonuç ilişkilerini sadece somut işlemler çerçevesinde ve düz bir mantık işleyişle kavrayan ve yorumlayan genç, daha sonraki süreçte olayları değişik açılardan ele alarak analiz, sentez, transfer ve genelleme gibi üst düzey bilişsel bir yaklaşımla açıklama için gerekli olan bir düzeye gelmektedir (Ersanlı, 2005:269).

Bireyin problem çözme becerisinin gelişmesinde geçmiş yaşantılarda elde edilen deneyimlerin rolü oldukça önemlidir. Bununla birlikte ergenlikte bireyin yaşadığı problemler içindeki dönemin özelliği ile ilgili olarak da daha karmaşık bir hal

alabilmektedir. Bu nedenle ergen, geçmiş yaşantılarına ilave olarak yeni problem çözme stratejileri geliştirmek durumundadır. Gelişen birey, yapıcı değişikliklere uğramakta, problemlerini çözmeyi becerebilen, üretken ve başarılı bir birey olarak yaşamını sürdürmektedir. Bireyler başarı karşısında mutluluk, güven ve kişisel doyum; başarısızlık karşısında ise üzüntü, hayal kırıklığı ve depresyon gibi duygusal tepkiler geliştirmekte ve bu duygular başarı-başarısızlık nedenlerinin algılanma biçimine bağlı olarak değişmektedir (Keskin ve Sezgin, 2009:5). Başarının birey için önemi büyük olmakla birlikte birey başarıya ulaşma sürecinde bazı güçlükler yaşayabilmektedir. Bu güçlükler çevreden kaynaklanabileceği gibi bireyin içinde bulunduğu kritik dönem ve yaşadığı olaylara yüklediği anlamlardan da kaynaklanabilmektedir. Ergenliğin ilk yıllarında ergenler, duygusal, fizyolojik ve psikolojik açıdan pek çok stresörle karşı karşıya kalmakta olmalarına rağmen henüz yeterli başa çıkma becerilerine sahip değildirler. Ergenliğin ilerleyen yıllarında ergenler, artan deneyimleri aracılığı ile bu becerilerini geliştirebilmektedirler (Eryılmaz, 2009: 21). Gerek okuldaki sınavlara yüklenen anlam gerek güne başlamaya yüklenen anlam ergenlerde kaygı düzeyinin artmasına sebep olabilmektedir. Kaygı düzeyinin artması ise ders başarısının düşmesine, derse yoğunlaşamamasına, kişisel ilişkilerden ve sosyal ortamlardan kaçınmasına, içe kapanmasına ve problem çözme becerilerinde sorunlar yaşamasına neden olabilmektedir (Karataş, 2011:209).

Dünyadaki sosyo-ekonomik ve teknolojik değişimler küreselleşmenin etkisi ile tüm toplumları etkilemektedir. Toplum yapısında meydana gelen gelişmeler sonucu nüfusun farklılaşması, ekonomik dönüşüm, aile biçimleri ve yaşam tarzlarının değişmesi küreselleşmenin yol açtığı önemli değişimler arasında yer almaktadır (Balay, 2004: 62). Bu değişimlerin bireyler üzerindeki etkisi hayat koşulları, refah düzeyi, başarı, mutluluk, saygınlık, güvende olmak gibi durumlar üzerinde görülebilmektedir. Bu bağlamda bireyler hayat standartlarını istedikleri düzeye getirebilmek ya da sürdürebilmek için sıklıkla kendilerini rekabetçi ortamlarda bulabilmekte ve bu durumun süregelirliği düşünüldüğünde ise rekabetin insanlığın varoluşundan bu yana devam ettiğini ifade edebiliriz.

21.yüzyıldaki bilim teknolojideki değişmeler toplumları birbirleri ile rekabet eder duruma dönüştürmüştür. Bu karşılıklı etkileşimler sadece toplumlar arasında değil toplum içindeki bireylerde de kendini göstermektedir. Bu rekabet gerek okul hayatında gerekse ilerideki iş hayatında bireyin her zaman karşısına çıkan bir olgu şeklinde kabul edilmektedir. Bireyler daha okula başladıkları ilk yıldan itibaren karşılıklı rekabet içinde birbirleri ile yarışmaya girmektedirler. Bu süreçte öncelikle okumayı öğrenmeye ve daha iyi bir okula geçmek için girilen sınavlar üniversiteye yerleşmek için ve iyi bir meslek edinmek için rakiplerini yenmeye çalışmaktadırlar (Yenidünya, 2005: 5).

Rekabet, bireyin doğası gereği her bireyde farklı düzeyde görülmektedir. Bireydeki rekabet olgusu, bazen artarak bazen azalarak durumlara ve şartlara, bireyin kendi kişilik özelliklerine, içinde bulunduğu aile ve sosyal çevrenin yapısına göre değişiklik göstermektedir. En düşük rekabet düzeyinde bile bireyler hayatta birbirleriyle mücadelesi içinde bulunmaktadırlar. Rekabet etmekte olan birey amacına ulaşmak, en iyi olmak ve başarılı olmak için bir takım çabalar içinde yer almaktadır. Bireyin sadece kendi başarısı için rekabete girerek başarıya ulaşması durumu toplumun yararına olmaktadır (Jersild, 1976:326).

Lise öğrencilerde görülen rekabetçi tutum, psikolojik belirtiler ve problem çözme becerilerinin bazı değişkenlerle karşılaştırıldığı bu çalışmada; öğrencilerin bir birey olma ve hayata atıldıkları bu dönem içinde yaşadıkları psikolojik sorunlar ve güçlükleri anlamak açısından önemlidir. Bunun yanı sıra aile, bireyler arası ilişkiler, meslek gibi konulara adımlar attıkları, karşılaştıkları problemler ve problemleri aşabilmek için kendilerine göre çözüm yolları bulmaya çalıştıkları, problem çözme beceri düzeylerini ve bunları etkileyen faktörleri anlamak açısından da önemlidir. Çalışmadan elde edilen bulguların, lise öğrencilerine yönelik yapılacak rehberlik ile ilgili düzenlemelerin etkililiğine yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Problem Cümlesi

Lise öğrencilerinin bazı değişkenlere göre rekabetçi tutum, psikolojik belirtiler ve problem çözme beceri düzeyleri değişmekte midir?

Probleme ışık tutabilmek amacıyla aşağıdaki alt problemlerle problem durumu incelenmiştir

1.3. Alt Problemler

1. Lise öğrencilerinin rekabetçi tutum, psikolojik belirtiler ve problem çözme beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Cinsiyete göre, lise öğrencilerinin rekabetçi tutum düzeyleri, psikolojik belirti düzeyleri ve problem çözme düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Öğrenim görülen sınıf düzeyine göre, lise öğrencilerinin, rekabetçi tutum düzeyleri, psikolojik belirti düzeyleri ve problem çözme düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Ailedeki doğum sırasına göre, lise öğrencilerinin, rekabetçi tutum düzeyleri, psikolojik belirti düzeyleri ve problem çözme düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Algılanan ailenin ekonomik düzeyine göre, lise öğrencilerinin, rekabetçi tutum düzeyleri, psikolojik belirti düzeyleri ve problem çözme düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Fiziksel görünüşlerini değerlendirmelerine göre, lise öğrencilerinin, rekabetçi tutum düzeyleri, psikolojik belirti düzeyleri ve problem çözme düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.4.Denenceler

1. Lise öğrencilerinin rekabetçi tutum, psikolojik belirtiler ve problem çözme beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
2. Cinsiyete göre, lise öğrencilerinin, rekabetçi tutum düzeyleri, psikolojik belirti düzeyleri ve problem çözme düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.
3. Öğrenim görülen sınıf düzeyine göre, lise öğrencilerinin, rekabetçi tutum düzeyleri, psikolojik belirti düzeyleri ve problem çözme düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.
4. Ailedeki doğum sırasına göre, lise öğrencilerinin, rekabetçi tutum düzeyleri, psikolojik belirti düzeyleri ve problem çözme düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.
5. Algılanan ailenin ekonomik düzeyine göre, lise öğrencilerinin, rekabetçi tutum düzeyleri, psikolojik belirti düzeyleri ve problem çözme düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.
6. Fiziksel görünüşlerini değerlendirmelerine göre, lise öğrencilerinin, rekabetçi tutum düzeyleri, psikolojik belirti düzeyleri ve problem çözme düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Küreselleşen dünyada toplumlar etkileşmekte ve modern gelişmelerin toplumlar üzerindeki etkisi sadece ekonomik değil aynı zamanda kültürel olmaktadır. Geleneksel kültür yapımızın etkileşimler sonucu değişimi bireysel ve girişimci tutumların desteklenmesi rekabete dayalı eğitim ve sınav sistemlerinin artarak devam etmesine neden olmaktadır. Başarının bireylere sağladığı olumlu duygular göz önüne alındığında ise rekabet ortamları kendilerini iyi hissetmelerini sağlarken bir yandan da öfke ve stres gibi olumsuz duygulara da neden olabilmektedir. Gençler, üzerindeki meslek ve eğitim alanındaki beklentiler ve yerine getirmeleri gereken geleneksel roller açısından yaşadıkları sorunlara karşı etkin çözüm yolları bulmak durumundadırlar. Gençlerin

içinde buldukları gelişimsel dönem göz önünde alındığında karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmakta zorlandıkları görülmektedir.

Günümüzde okul kurumunun temel işlevi bireylerin, kültürel, ekonomik ve teknolojik açılardan büyük bir rekabet içinde olan çağın gerisinde kalmasını engellemek şeklinde düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, bireylere ve sosyal gruplara, kendilerini, yaşamlarını ve içinde buldukları koşulları anlama ve dönüştürme aracı olarak sorun çözme, eleştirel düşünme, sorgulama ve yaratıcı düşünme becerilerini kazandırmaya çalışmak da okulun diğer işlevleri arasında yer almaktadır (Cenkseven ve Vural, 2006:1). Bireyler için doğal bir güdü olan rekabetçiliğin bu şekilde gelişmesi ve küreselleşmenin de etkisi ile geleneksel kültür yapımızda bir takım değişimlerin oluşmasına neden olmuştur. Bu değişimlerle birlikte bireysel ve girişimci tutumların desteklenmesiyle rekabet eğitim sisteminde önemli bir yer edinmiştir.

Toplumumuz genç bir nüfus yapısına sahiptir. Psikolojik rahatsızlıkların görülme sıklığı ile yapılmış bilimsel çalışmalar, toplumumuzun önemli bir kısmını oluşturan gençler arasında, psikolojik sıkıntıların yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Bireylerin yaşamda karşılaştıkları sorunları çözebilme becerilerine sahip olması, ruhsal sıkıntı yaşama olasılığını önemli ölçüde azaltmasına neden olmaktadır (Eskin, 2011:1).

Türkiye’de yapılan literatür taramalarında, rekabetçi tutum, psikolojik belirtiler ve problem çözme becerilerine etki eden değişkenlerin yer aldığı çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle bu çalışma, gençlerin rekabetçi tutum, psikolojik belirtiler ve problem çözme becerilerine etki eden değişkenlerin neler olduğunu değerlendirebilmek açısından önemlidir. Ayrıca, çalışma elde edilen verilerin rehberlik hizmetlerine yönelik yeni bakış açıları geliştirmesi ve yeni düzenlemeler oluşturması bakımından da yararlı olacağı, diğer yapılacak bilimsel çalışmalara ışık tutacağı nedeniyle de önemlidir.

1.6. Sayıtlar

Bu araştırmada;

Örnekleme grubunun evreni temsil ettiği,

-Araştırmaya katılan öğrencilerin “Kişisel Bilgi Formu”, “Rekabetçi Tutum Ölçeği” , “Kısa Semptom Envanteri”,“Problem Çözme Envanteri” sorularına içtenlikle cevap verdikleri,

-Kullanılan ölçme araçları araştırmanın amacına uygun olduğu sayılmaktadır.

1.7. Sınırlılıklar

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulguların genellemesi, belirtilen sınırlılıklar içinde geçerli olacaktır.

- Araştırma, Samsun İl Merkezi Atakum, İlkadım ve Canik belediyelerine bağlı 2011-2012 Öğretim yılında liselerde öğrenim gören 9., 10., 11., 12.sınıfta okuyan Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı özel ve devlet liselerindeki öğrencilerle sınırlıdır.
- Araştırmanın verileri “Kişisel Bilgi Formu”, “Rekabetçi Tutum Ölçeği” , ‘Kısa Semptom Envanteri’ ve “Problem Çözme Envanteri” nin verileri ile sınırlıdır

1.8. Tanımlar

Rekabetçi Tutum (Rekabetçilik): Kaynağını başarıma güdüsünden alan ve en iyi olma ya da mükemmel olma isteği ile yaşamın herhangi bir faaliyetinde diğer bireyleri geride bırakarak onlardan daha başarılı olmak için çalışmak ya da belirlenen amaca ulaşmak için gösterilen çabaları içeren bir tutumdur (Akbayırılı, 2000: 10).

Problem: Bireyin varmak istediği bir amaca ulaşmasına ket vuran bir engel durumudur (Cüceloğlu, 2003:347).

Problem Çözme: Önceden kazanılmış bilgileri yeni ve bilinmeyen durumlara uygulama, bir problem olduğunu görme problemi tanımlama, geçici çözümler üretme ve bu çözümlerin doğruluğunu sınama gibi yüksek bilişsel süreçlerin toplamı (Budak, 2009:592).

Semptom: Psikiyatride ve genel hekimlikte, normal işleyiştan sapan ve fiziksel veya ruhsal bir rahatsızlığın göstergesi olarak değerlendirilen bir durum (Budak, 2009:638).

BÖLÜM 2

İLGİLİ YAYIN ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde rekabetçi tutum, psikolojik belirtiler, problem çözme becerileri ile ilgili kuramsal bilgilere ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. REKABETÇİ TUTUM İLE İLGİLİ KURAMSAL BİLGİLER

2.1.1. Rekabetçi Tutum, Gelişimi ve Etki Eden Faktörler

Genellikle rekabet denildiğinde bir kişinin diğerine yetişmeye ya da onu geçmeye çalıştığı belli bir nesneyi elde etmeğe, ün, ululuk, başarı ve şeref kazanmaya yöneldiği anlaşılmaktadır (Jersild, 1976:323). Simmons ve diğ.(1986) rekabeti; bir rakibin, kazanan ve kaybedenlerin var olduğu olarak değerlendirmiş olup Riskind ve Wilson (1982) ise rekabetçiliği, başkalarından daha iyi olmayı ve kişilerarası rekabete girmekten hoşlanma olarak ifade etmişleridir (Akt: Akbayırlı ve Aydın, 2000: 9). Bütün bu tanımlardan anlaşılacağı üzere ortak olan özellik kazanmak ve kaybetmemek isteğidir. Rekabetçilik ise, kaynağını başarıma güdüsünden alan ve en iyi olma ya da mükemmel olma isteğiyle yaşamın herhangi bir faaliyetinde diğer insanları geride bırakarak onlardan daha başarılı olmak için çalışmak ya da belirlenen amaca ulaşmak için gösterilen çabaları içeren bir tutum olarak ifade edilmektedir (Akbayırlı ve Aydın, 2000: 10).

Toplumsal yaşam mutlak bir eşitliğe izin veren bir karakterde kurgulanmamıştır. Bu nedenle toplumlar eşitliğe dayalı mutlak huzur arayışını binlerce yıldır sürdürmektedir. Eşitsizlik, gerilimin kaynağı olarak görülebileceği gibi, klasik rekabet mantığı açısından gelişmenin kaynağı olarak da görülebilir. Aslında bireylerin birbirine benzeme ve

birbirlerine benzetme motivasyonları, toplumsal ilişkilerin kurulmasında ve gelişiminde önemli bir belirleyici olmaya devam etmektedir. Farklılıklar, rekabet yaratıp gelişimi hızlandırırken, toplumları atomize etmekte, heterojen bir karaktere dönüştürmekte ve germektedir. Farklılıklar arasında yaşanan rekabet duyguları kaba seviyede egemenlik sağlama, üstün gelme, ezme geçme, eleme, ortadan kaldırma gibi kavramlarla ifade edilirken, daha düşük profil de ise daha çok beğenilme, daha iyi yaşama, daha fazlasına sahip olma vb. biçimlerde tanımlanabilmektedir (Asunakutlu ve diğ., 2010:118).

Bauman'a göre bütün sahip olma biçimleri altında yatan şey, "ötekilerinin haklarının benim haklarımı sınırladığı" ilkesidir, "benim özgürlüğümün genişletilmesi ötekinin özgürlüklerinin daraltılmasını gerektirmektedir". Bu ilke uyarınca yeterli kılma daima kısmi ve göreceli de olsa başka birinin yetersizleşmesi ile birlikte meydana gelmektedir. Bu ilke, kendi amaçlarının peşinden koşmakla meşgul bireyler arasında sorunlarına çare olmaz ve bir çıkar çatışmasının ortaya çıkmasına neden olabilmesi de olası görülmektedir. Yine bu ilkeye göre, bir birey kazanırken bir diğeri kaybetmektedir. Bu durum bireyler arasında rekabet ilişkisi biçimini almaktadır. Bireyler fiili ya da potansiyel rakiplerini, denetledikleri, denetlemeyi umdukları ya da denetleme hayali kurdukları kaynaklarının kullanımından dışlama arzusuyla hareket etmektedirler. Bireylerin elde etmek için çalıştıkları iyi nitelikte olan şeylerin az olduğuna inanması, herkesi tatmin edecek kadar çok olmaması ve belli bazı rakipler için ise, elde etmek istedikleri miktardan daha aza razı olmaya zorlanılmakta olunması gibi nedenler rekabetin oluşumunu desteklemektedir. Bazı arzulara ket vurulmasının gerekli olacağı ve dolayısıyla kazananlarla kaybedenler arasındaki ilişkinin sürekli olarak karşılıklı nefret ve düşmanlık taşıması gerektiği, rekabet fikrinin asli bir özelliği olarak görülmektedir. Bauman'a göre, bu durumlar rekabetçi tutumun temel varsayımıdır (Bauman, 2010:146).

Ekonomi de sıklıkla sözü geçen rekabet olgusunun iktisadi açıdan ele alınması ile ilgili birçok teori oluşturulmuştur. Bu teorilerden biri olan İnteraktif Karar Kuramı'na göre; bireyleri işbirliğine zorlamanın yolu ikna kabiliyetinin gücüne bağlı olup bu güç için de

mevcut olan pazarlığa konu olabilecek ne denli değerli şey varsa, işbirliğinin o kadar kolay kurulacağı veya tersi olarak ilişki ne denli asimetrik bir karaktere sahipse o denli şiddetli rekabet ve çatışma ortamının yaratılacağı düşünülmektedir. İnteraktif Karar Kuramı, kişilik, güç ve güven bağlamında bireylerin neden sürekli bir denge arayışına sürüklendiklerini ve bu sayede rekabetin neden var olduğunu açıklamasını kolaylaştırmaktadır (Asunakutlu ve diğ., 2010:123).

Küreselleşme ile de etkisini arttıran rekabet kavramı, toplumun birçok alanında etkisini göstermekte ülkelerin ekonomik, siyasal ve kurumsal alanlarında olumlu veya olumsuz etkilerde bulunabilmektedir. Ülkelerin kendi içinde ve aralarında, eşitsizlikleri ve dengesizlikleri besleyen süreçler dur durak bilmezken, bireylerin ve toplumların daha iyi, daha insancıl ve daha barışçıl bir geleceğe doğru nasıl yol alacakları ve başaracaklarını sağlamaları sürecinde rekabet ve işbirliği en fazla öne çıkacak kavramlardır. Ekonomik küreselleşme ile yakından ilişkili olan rekabet, artık üniversitelerin de dünyasına da girmiş olup gelişmiş ülkelerdeki birçok üniversitenin küresel rekabet çerçevesinde uluslararası öğrenci ve araştırmacı kitlesini çekme çabaları yaygınlık kazanmıştır (Balay, 2000: 72-77).

Rekabetçilik olgusu bireysel farklılıklar gösterse de bireylerin içinde buldukları kültürle de yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Bireyler büyük ölçüde içinde bulunduğu kültürel normlara göre, şekillenmekte ve kendilerine yön çizmektedir. Kağıtçıbaşı'na göre daha çok batı kültüründe görülen ayrışık benlik yapısı kişilerin bireysel karar alma başarı ve kendi özgüvenine, motivasyonuna sahip bireylerin oluşmasını desteklemekte ve kabul görmektedir. Bireysel başarı güdüsü ve rekabete yatkın olmanın ayrışık benlik yapısına sahip olmak gibi özellikler ile bağdaştığını ve toplulukçu kültürlerle oranla, daha çok batı kültürlerinde ve bireyci kültürler olarak tanımlanan kültürlerde, daha yüksek oranda olduğu ifade edilmektedir. Ülkemizin için genel olarak toplulukçu bir kültür yapısına ve ilişkili benlik yapısına sahip olduğunu belirtilirken, aynı zamanda bir kültürün saf bir şekilde ayrışık ya da ilişkili benlik yapısıyla, bireyci ya da toplulukçu bir yapıya sahip olmayabileceği ilave edilmektedir.

Özellikle ülkemiz gibi, toplulukçu kültür yapısına sahip olmasına rağmen, birçok kent yaşamında, yüksek eğitilmiş bireylerin ayrışık benlik gibi bireyci kültür yapısının özelliklerini gösterdikleri görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010:407).

Kişiliğin gelişiminde ve davranışlarımızda kültürün etkisi önemli bir yer tutmaktadır. Bireysel güç, saygınlık ve zenginlik her kültürde önemli olmamaktadır. Batı kültüründe zenginlik, hem güç hem de saygınlık kazandırdığı için çaresizlik ve önemsizlik duygusuna ya da aşağılanmaya karşı korunma, aynı zamanda mal- mülk edinme yoluyla da sağlanabilmektedir. Zenginliğin korunma sağladığı özel korku; yoksulluk, sefalet ve başkalarına muhtaç olmaktır. Yoksullaşma korkusu, bireyi sürekli olarak çalışmaya zorlayan ve hiçbir para kazanma fırsatını kaçırtmayan bir kırbaç olarak düşünülebilir. Bu çabaların savunma aracı olarak kullanılması, kazanılan paranın iyi bir yaşam sağlamak amacıyla kullanılmaması ile anlaşılabilir (Horney, 2007: 155).

Erikson'a göre kültür, bireylere var olan düzen içinde uygun roller bulmalarına yardımcı olurken aynı zamanda kendisini zenginleştirme ve devam ettirme olanağı da bulmaktadır. Ancak, kültürün etkisi her zaman olumlu olmayabilir. Kültürler genellikle bireyi çelişen değerlerle karşı karşıya bırakmaktadır. Örneğin; batı kültürleri hem rekabeti hem de işbirliğini birlikte vurgulamaktadır. Böyle durumlarda tutarlı bir kimlik duygusunun kazanılmasında güçlükler yaşanmaktadır (Akt: İnanç ve Yerlikaya, 2009:162).

2.1.2. Rekabetçi Tutum ve Kişilik Tipleri Arasındaki İlişki

Bazı bireylerin rekabete daha yatkın ya da rekabetçi ortamlarda daha çok bulunması bireysel farklılıklar açısından ele alındığında, rekabetçi tutumların görülmesinde kişilik özelliklerinin de önemli bir etkiye sahip olduğunu ifade edebiliriz. Burger, kişiliği tanımlarken, bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler olduğunu, burada önemli olan noktanın ise kişiliğin kendi içinde tutarlı olması gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu tutarlı davranış kalıpları her zaman ve her durumda

gözlemlenebilmekte olup bugün dışa dönük olan bir bireyin yanında dışa dönük olması beklenmektedir. İş yerinde rekabetçi olan bireyin büyük olasılıkla sporda da rekabetçi olacağı düşünülmektedir. Eğer kişilikten bahsediliyorsa davranışlar, sadece içinde bulunan duruma verilen tepkiler olarak ele alınılmaması gerektiği kişiliğin, bireyin nasıl davranacağını, ne hissedeceğini etkileyen ve içinde gelişen bütün duygusal, güdüsel ve bilişsel süreçlerini kapsadığı ifade edilmektedir (Burger, 2006: 23). Kişilik yapısı ve etkileyen etmenler dikkate alındığında farklı kişilik tiplerinin olduğu görülmektedir.

Bu kişilik tiplerinden, A Tipi Kişilik 1970’li yıllarda Meyer Friedman ile Ray H. Rosenman tarafından aşırı rekabetçilik, hırs, sabırsızlık, saldırganlık, engelleme karşısında düşmanlık, kontrol yönelimlilik, dakiklik, kusursuzluk gibi özelliklerle bir kişilik tiplemesi olarak tanımlanmıştır. Kariyer, vb. konularda daha başarı olan bireylerde, stres ve buna bağlı olarak ülser, kalp hastalıkları gibi rahatsızlık belirtilerinin yüksek olduğuna dair bulgulara rastlanılmıştır (Akt. Budak, 2009: 94). A Tipi Kişilik diye adlandırılan kişilik tipinde birey aşırı rekabetçi, sabırsız, kendisini işine adanmış ve zamana karşı duyarlı olduğu görülmektedir. Ayrıca, A Tipi Kişilik tipindeki bireylerde hareketlilik, dürtü ve ihtiras, rekabet, saldırganlık ve düşmanlık duyguları gibi özellikler de bulunmaktadır. B Tipi Kişilik tipine sahip bireylerde ise, zamanla daha az çatışma halinde, yaşama karşı daha dengeli ve rahat bir yaklaşım tarzı görülmektedir (Durna, 2005: 277). A Tipi Kişilik tipini sergileyen davranış biçimine ilişkin bir yaşantı günümüzün modern yaşamında teşvik edilen ve ödüllendirilen bir tavır olarak kabul edilmektedir. İçinde yaşadığımız topluma baktığımızda, çevrelerindeki bireylerden daha hızlı düşünen, konuşan, hareket eden, yaşayan, hatta oynayan bireylere dünyada bundan önce hiç görülmediği biçimde değer verildiği fark edilmektedir (Baltaş ve Baltaş, 2000: 147-148). Bireylerin tamamen homojen bir şekilde A tipi ya da B tipi olarak kişilik yapısı yerine, bu iki tipten birine karşı daha fazla eğilimli olabileceklerini düşünmek daha doğru bir durum olarak kabul edilmektedir (Burger, 2006: 306).

Bazı bireyler karşılıklarına çıkan bir duruma tepki vermeden önce içlerinden “hayır” diyerek biraz geri çekilirler ve ancak daha sonra tepki gösterebilmektedirler. Diğer bireyler ise aynı durumda aniden tepki göstererek öne çıkmaktadırlar ve davranışlarının

şüphe getirmez bir şekilde doğru olduğundan emin görünmektedirler. İlk davranış şekli, içe dönük davranış biçimini, ikincisi ise dışa dönük davranış biçimini ifade etmektedir (Jung, 1955: 85; Akt: İnanç ve Yerlikaya, 2009: 81).

Dışa dönüklük, dikkatin ve enerjinin, iç dünyadan, benlikten çok, büyük ölçüde dış dünyaya yönlendirilmesi şeklinde ifade edilmektedir (Budak, 2009:198). Dışa dönük bireyler oldukça sosyal bireyler olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda, enerjik iyimser sıcakkanlı ve girişken olarak ifade edilmektedir (Burger, 2006:254). Bireylerde var olan iki temel tutumdan biri olan dışa dönük kişilik tipinde bireylerin ruhsal enerjileri dış dünyaya çevrilmiş durumdadır. Dışa dönük birey, algılarını, duygularını ve düşüncelerini çevresindeki bireylere, eşyalara ve durumlara yöneltmiş olarak görülmektedir. Dışa dönük birey, çevresiyle olan etkileşimlerle ilgili, etkin görünmektedir. Hiçbir birey tam anlamıyla içe dönük ya da dışa dönük olmamaktadır. Burada önemli olan hangi tutumun kişiliğe egemen olduğudur (Geçtan, 2006:186).

Kişilik özelliklerinden atılganlık, kendi çıkarları doğrultusunda hareket etme, kariyer, ilişkiler, hayat tarzı, zaman programlama ile ilgili karar verebilme, iletişimler başlatma ve etkinlikler planlama, kendi düşüncesine güvenme, hedefler belirleme ve onlara ulaşmak için çaba göstermelerden yardım isteme ve sosyal etkinliklere katılma şeklinde ifade edilmektedir (Alberti ve Emmons, 1998: 17). Atılganlık bir diğer ifade ile güvengenlik, bireylerarası ilişkilerinde eşitliğe özen gösterme, bireyin kendi gereksinimlerini görmezden gelmeme ve gereksinimlerinin karşılanması için çaba gösterme şeklinde de tanımlanmaktadır. Bu bireyler, “hayır” diyebilme ve başkalarıyla aralarına sınır koyabilme becerisine sahiptirler. Ayrıca, güvengen bireylerin duygularını açık bir biçimde rahatça ifade edebildikleri, kendi haklarını kullanma konusunda çekingenlik gösteremedikleri ve tüm bunları yaparken de başkalarının haklarına saygı duyduklarını söylemek mümkün olmaktadır. Bu bağlamda, güvengen olmak hem bireyin bireysel anlamda ihtiyaçlarının karşılanmasını hem de topluma sağlıklı bir biçimde uyum sağlayabilmesini desteklemektedir (Voltan A. ve diğ, 2008: 343).

2.1.3. Bazı Kuramcılara Göre Rekabetçilik

2.1.3.1. Sigmund Freud

Psikoseksüel Kuram'ın kurucusu olan Sigmund Freud fallik dönemi, çocuğun libido arayışını sevgi objesi bulmaya yönelttiği ve bilinçaltı süreçlerin etkisiyle karşı cinsten ebeveynine karşı ilgi duymaya başladığı bir dönem olarak tanımlamıştır. Freud'a göre, erkek çocuk annesine sevgilisi gibi davranmaya başlamakta, onunla uyumak, birlikte vakit geçirmek ama her şeyden çok en büyük rakibi olan babasını aradan çıkarmayı düşlemektedir. Diğer yandan babasına beslediği bu düşmanca duygulardan ötürü cezalandırılacağı korkusunu da yaşamaktadır. Kız çocuklarında ise, kendisinde olmayan penis organına karşı bir imrenme söz konusu olmakta, kız çocuk annesi gibi kendisinde de bu organın olmayışını bir cezalandırma olarak algılamakta ve annesine karşı düşmanca duygular beslerken, babaya karşı da yakınlık duymaya başlamaktadır. Bilinçaltının etkisiyle çocukta aynı cins ebeveynine karşı yaşadığı bu ilk psikolojik karmaşaya Freud Yunan Mitolojisi'nden esinlenerek "Oidipus Kompleksi" adını vermiştir. Kız ve erkek çocuklarda farklı mekanizmalarla işleyen ve aynı cins ebeveynle özdeşim kurarak sonlanan oidipal dönem, çocuğun aynı cinsten ebeveynini kendine rakip gördüğü yarışma ve düşmanlık duygularının giderek belirginleştiği bir dönem olarak kabul edilmektedir (Geçtan, 2006: 37-39).

Freud, saygınlık kazanma uğraşlarının narsistik eğilimlerin ifadesi olduğunu düşünmüştür. Güçlü ve zengin olma uğraşları ile bunlarda var olan düşmanlık duygularını da en başta anal-sadistik evrenin ortaya çıkış şekilleri olarak değerlendirmiş olup, daha sonra ölüm içgüdüsünün ifadesi olduğunu varsaymıştır (Akt.Horney, 2007:164).

Freud'un belirttiği ego savunma mekanizmaları hakkında da bilgi sahibi olmak birçok davranışların, kişilik ve tutumların anlaşılması konusunda bir fikir vereceği gibi rekabetçi tutuma yönelikte bilgiler de verebilmektedir. Geçtan (2006) savunma

mekanizmalardan biri olan ödünleme mekanizması, insanın gerçek ya da imgesel eksikliklerine karşı geliştirildiğini, örneğin; bedensel sakatlığı olan bir bireyin sürekli çabaları sonucu bu durumun olumsuz etkilerini ödünleyebileceğini ifade etmektedir. Ödünleme tepkilerinin her zaman olumlu olmayacağını, sevilmediğine ve istenmediğine inanan bir çocuğun diğer çocuklara zorbalık ederek ezikliğinin üstesinden gelmeye çalışabileceği belirtilmektedir. Yine bir başka ödünleme biçiminde ise sevgiden yoksun kalmış ve engellenmiş bir birey yalnızlığını aşırı yemek yiyerek ödünleyebilmektedir. Toplumun değerleri bireyi güç, saygınlık ve para kazanmaya yönltebilmekte ve birey bunlara sahip olmak için bazen olumsuz yönde ödünlemeler yapabilmektedir. Birey kendi eksiklik duygularından kurtulamadığında karşısındaki bireylere karşı engelleyici tutumlar sergileyebilmektedir. Böyle bireyler içinde bulunduğu toplumun gelişmesini engelleyici sonuçlara neden olabilmektedir (Geçtan, 2006: 83).

2.1.3.2. Alfred Adler

Adler'e göre, birey dünyaya geldiğinde eksiklik duyguları ile hayata başlamakta, kendisinden çok daha güçlü, yetenekli yetişkinler arasında yoğun yetersizlik duyguları yaşamaktadır. Bu yetersizlik duyguları, bireyin içinde var olan üstünlük çabasını harekete geçirmektedir. Üstünlük çabası eksiklik duygusunun doğal bir sonucu olarak kabul edilmektedir. Üstelik, üstünlük çabası bireyin yaşamını sürdürebilmesi ve gelişebilmesi için zorunludur. Bireyin bir yandan kendisini tedirgin eden eksiklik duygularından kaçınması öte yandan olumlu duygularına anlam araması, bireyin sürekli bir gelişme içinde olmasının temelini oluşturmaktadır (Akt: Geçtan, 2006:123).

Adler, kişilik gelişiminde doğum sırasına önem vermiştir. Aynı anne ve babaya ait çocukların aynı aile içinde yetişmiş olmalarına rağmen birbirine eş sosyal çevrelere sahip olmadıklarını belirtmiştir. Adler'e göre ilk çocuk, belirli bir süre tek çocuk olmanın verdiği imrenilir pozisyona sahip olmaktadır. Çoğunlukla ebeveynler yeni doğan çocukları için her şeyin en doğrusunu yapma arzusuyla kendilerini tamamen ona adamaktadırlar. Böylelikle ilk çocuk ebeveynlerinin bölünmemiş sevgisini ve ilgisini

almaktadır. Bu süreç ikinci çocuğun doğumuyla ilk çocuğu, tahtan indirilmiş kral konumunda bırakmakta, bazen bu durum oldukça travmatik olabilmektedir. Bundan böyle ilk çocuk, ailesinin ilgi ve sevgisini bir rakiple paylaşmak zorunda kalmaktadır. Bu şekildeki değişiklik ilk çocukları daima derinden etkilemektedir. İlk çocuk kaybettiğini düşündüğü bu ilgi ve sevgi için üstünlük çabası geliştirmeye yönelmekte, ancak çoğu zaman bu çabaların boşuna olduğunu görmekte hatta bazen yeni doğan kardeş ilgiye muhtaç olduğundan ilk çocuk, cezalandırılabilir. Bu durumu anlamakta güçlük çeken ilk çocuk kendisini soyutlamaya ve diğer bireylerin sevgi ve onayı olmaksızın güçlü olmaya, bağımsız bir biçimde ayakta kalmaya çalışmaktadır (Akt:Yerlikaya ve İnanç, 2009: 46).

Güçlü olmak için gösterilen çaba dünyaya ikinci olarak gelen çocuk için özel bir anlam taşımaktadır. Bu çocuklar, her zaman üstün olmak zorunluluğu duyarak hayattaki tavırlarını belirleyen koşu ya da yarış tavrı, hareketlerinden açıkça belli olmaktadır. İkinci çocuk için kendisinden önce doğmuş olan ilk çocuk güçlü bir uyarıcı rolünde görülmektedir. İkinci çocuk, güçlerini geliştirebilir ve ilk çocukla mücadeleye girişebilirse genellikle büyük bir atılım yapabilmektedir. İkinci çocuğun tavrı yoksul sınıfların duyduğu haset duygusuna benzetilebilir. İkinci çocuk, kendisine öyle yüksek bir gaye koyabilir ki, buna ulaşma çabasıyla hayatı boyunca acı çeker ve gerçek olgunluklarını göz önünde tutacak yerde, geçici bir hayalin ve nesnelere peşinden koştuğu için iç huzurunu tümüyle yitirebilmektedir (Adler, 2012:136).

En küçük çocuk, kendisinden sonra gelen bir çocuk olmadığı için yarışmak ve annenin ilgisini paylaşmak zorunda kalmamaktadır. En küçük çocuk, bazen ailenin ilgisinin başka bir yöne çevrildiği geç bir döneme denk gelip fazlalık olarak karşılanabilse bile genellikle bütün ailenin ilgi ve sevgisini alarak şımartılabilmektedir. Böyle bir durum en küçük çocuğun ben merkezci tutumlar geliştirmesine, kendisinden daha güçlü ve yetenekli gördüğü kardeşlerinin varlığından kaynaklanan bir yetersizlik duygusu yaşamasına sebep olabilmektedir (Geçtan, 2006:128).

Tek çocuğun içinde bulunduğu durum diğerlerinden farklı olup kaderi ailesinin kendisine göstermiş olduğu tutum ve eğitim yöneltmelerine bağlı olmaktadır. Ailenin bütün ilgisinin tek olan çocukta toplanması çocuğun bağımlı olmasına ve hayatı boyunca sürekli birilerinin ona yardım etmesini beklemesi ve destek aramasına sebep olacaktır. Hayatı boyunca şımartılmasından dolayı güçlüklerle karşılaşmaya alışmamıştır. Ailesinin önleyici tutumları nedeni ile yalnız başına yapması gereken işlerde başarısızlıklar yaşayabilmektedir (Adler, 2012:136).

2.1.3.3. Karen Horney

Rekabet, normal ve nevrotik rekabet olarak iki şekilde ifade edilmektedir. Ancak, nevrotik rekabet, normal rekabetten üç yönden ayrılmaktadır. İlki, nevrotik birey rekabete neden olmayacak durumlarda bile kendisi için rekabet ortamı yaratma eğilimde olup, diğerleri ile sürekli bir kıyas içinde kendini sınamaktadır. Daha başarılı, daha popüler, daha iyi ve akıllı olduğunu diğer bireylere kanıtlama isteğindedir. Bunu bilinçli ya da bilinçsiz yapmaktadır. İkincisi, nevrotik bireyin sadece başkalarından daha iyi, daha başarılı olma isteği yanı sıra, kendisinin olağandışı ve eşsiz olma isteği de bulunmaktadır. Bireyin amacı, en üst basamağa çıkmaktır. Bireyin kendisi de içinde bulunan hırsın farkındadır, bazen bunu kısmen gizlemekte, bazen de bastırmaktadır. Nevrotik rekabette birey, hırslarının farkında olsun ya da olmasın başarısızlığa karşı aşırı duyarlı olmaktadır. Ancak, başarılı bile olsalar onlar için yeterli olmayabilir ve beklentilerini karşılayamayabilir. Üçüncü farkı ise; nevrotik bireyin hırsının arkasına saklanmış olan düşmanlık duygusunun olmasıdır. Burada, en güzel, başarılı, yetenekli olarak kendisini düşünen bireyin başarısının bir başkasının yenilgisine neden olması sonucu düşmanlık duygusunun yaşandığı rekabet duygusunun görülmesidir (Horney, 2007:145-180).

2.1.3.4. Erich Fromm

Feodal sistem ve köleliğin hakim olduğu Orta çağda, rönesans ve reform hareketleri sonucu ekonomik kültürel, sosyolojik ve psikolojik anlamda da toplumda değişimlere

ve gelişmelere neden olmuştur. Yeni oluşan ara sınıflar kendi içinde rekabete girmiş ve bireysellik ön plana çıkmaya başlamıştır. Bunun getirisi olarak da bireylerde, var olan eşitsizliği değiştirmek adına daha çok çalışma hırsları, daha çok saygınlık ve güvende olma isteği ile mal-mülk sahibi olma arzusu görülmeye başlanmıştır (Fromm, 2011: 50).

Kişiliğin toplumsal süreçlerden büyük ölçüde etkilendiğini savunan Fromm, çağdaş toplumda olan beş sosyal karakter tipi tanımlamıştır. Bu sosyal karakter tiplerinden biri olan pazarlayıcı yönelmenin rekabetçiliğinin, kişilik oluşumuna sosyolojik ve psikolojik bağlamda önemli olduğu görülmektedir. Pazarlamacı yönelme, modern çağın gelişimi ile ortaya çıkmıştır. Bu kişiler kendilerini bir meta gibi görürler ve satış için gösterişli bir görünüm kazanmak için uğraşmaktadırlar. Çünkü çağdaş toplumda başarı elde etmek için beceri ve verilen işi yerine getirme koşullarına sahip olmak yeterli olmamakta, birey aynı zamanda kişiliğini başka kişiliklerle yarıştırmak zorunda kalmaktadır. Başarı büyük ölçüde bireyin kendisini pazarda ne kadar iyi sattığına, kişiliği ile ilgili ne kadar iyi rol yaptığına, dış görünüşünün etkiliğine bağlı olmaktadır (Akt: İnanç ve Yerlikaya, 2009:127).

Rekabetçi tutumun gelişimini kişilik, toplumsal, ekonomik ve kültürel bağlamda inceledikten sonra rekabetçi bir ortamda, birileri kazanırken diğerlerinin kaybetmesinin kaçınılmaz olduğu, diğer bir deyişle, rekabetin bir ucunun olumlu olduğu görülürken diğer ucunun olumsuz olduğu ifade edebilir. Fülöp (2009) bireyler arası rekabetin bireyin yaşamının her alanında kendini gösterdiğini ve kazanmanın bireyleri mutlu hissettirdiğini, kaybetmenin ise olumsuz duygulara neden olduğunu ifade etmektedir (Fülöp, 2009:345). Rekabet etmek doğal bir güdü olup bireyin amacına ulaşmak için uğraşlarda bulunması, hayata karşı mücadele içinde olması gibi özellikler ile bireylerin ruh sağlığının gelişiminde olumlu etkileri de bulunmaktadır. Bireylerin rekabetin yanında işbirliğine de yönelimli olması toplumsal gelişme açısından olumlu katkılarla sonuçlanabilmektedir. İşbirlikçilik ve rekabetçilik kişisel değerle ilişkili olarak karşılıklı gelişmekte, öğrenci ne kadar işbirlikçi olursa o kadar rekabetçi olmakta, başka bir

ifadeyle yalnızca güçlü benlik değeri hisleri olan öğrencilerin hem işbirliğine hem de rekabete olumlu tutumları olduğu belirtilmektedir (Johnson ve diğ., 1978: 183).

2.2.1. PSİKOLOJİK BELİRTİLER İLE İLGİLİ KURAMSAL BİLGİLER

Psikolojik belirtileri açıklanmadan önce ruh sağlığı, normallik gibi olguları açıklanacak olursa; Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre sağlık; bedensel, ruhsal, sosyal olarak iyilik durumu şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi, sağlık için bütüncü olan ruhsal iyi olma durumu, toplumun etkisi de göz ardı edilmeksizin bireylerin normal düzeyde duyuşsal, bilişsel ve davranışsal etkilerde bulunması hali şeklinde de ifade edilmektedir. Buradaki normallik; çevreye uyum yapabilme, bireyin içinde aşırı bir bunaltı olmaması, psikanalitik açıdan ise, id, ego ve süper egonun dengeli bir şekilde işleyişi şeklinde açıklanmaktadır (Öztürk, 1997:101). Ruhsal rahatsızlıklar, bireyde tipik olarak acı verici semptomlarla veya önemli işleyiş alanlarından (mesleki, ailevi, sosyal, bedensel, ruhsal, vb) birisinde veya birkaçındaki kötüleşme eşliğinde ortaya çıkan kliniksel açıdan anlamlı davranışsal veya ruhsal uyumsuzluk ya da rahatsızlık olarak tanımlanmaktadır. Genellikle bir toplumun geleneksel normlarının ve değerlerinin dışına düşen davranış yapıları bu şekilde değerlendirilmektedir (Budak, 2009:621).

Ruhsal hastalık, bireyin duygu, düşünce ve davranışlarında olağan dışı sapmaların, aykırılıkların bulunması şeklinde tanımlanmaktadır. Ruhsal hastalık belirtileri rahatsız edici, acı verici, kişiyi ve çevresini mutsuz eden türden etkiler bırakmaktadır. Bu belirtiler, bireyin ilişkilerini sarsarak uyumunu bozmakta ve çalışmasını etkilemektedir (Yörükoğlu, 2007: 227-228). Ruh sağlığı bozulan kişi duygu, düşünce ve davranışlarında değişik derecelerde tutarsızlık, aşırılık, uygunsuzluk ve yetersizlik özelliklerini taşımaktadır. Her bireyde tutarsız, uygunsuz ve yetersiz davranışlar görülebilmektedir. Hastalık derecesi sayılabilmesi için bireyde bu özelliklerin sürekli, ya da yineleyici olması, bireyin verimli çalışmasını ve kişilerarası ilişkilerini bozması gerekmektedir (Öztürk, 1997:101).

Sullivan'a göre, bireylerin ruhsal durumlarını ve bozukluklarını büyük ölçüde içinde buldukları ilişki durumları belirlemektedir. Bebeğin yaşadığı ilk ilişki annesiyle olmakla beraber ilk anksiyete ile tanışması anne ile ilişkisinden oluşmaktadır. Anksiyetenin, anneden bebeğe yakın ilişki ve empati ile geçtiğini savunulmaktadır. Anksiyetenin hem bireyin kendi ile olan ilişkisini hem de bireylerarası ilişkileri olumsuz yönde etkilediğini ve bu etkinin iletişimle ilişkilerde kendisini gösterdiği ifade edilmektedir (Akt: Geçtan, 2006:262).

Kişilik gelişiminin bireyin hayatında ruhsal açıdan uyum sağlamasında önemli bir rolü bulunmaktadır. Çocukluk döneminde olumsuz ebeveyn tutumları ve dış dünyanın tehdidine karşı güvensiz kalan çocuk, kaygı duygusu yaşamaktadır. Kaygı çatışmaların ana noktasıdır ve kaygıyla başa çıkmaya çalışan çocuk hangi yöntemi kendine mal ediyorsa gelecek dönemlerde de öğrendiği bu yöntemle hayatına devam etmektedir. Çocuk kaygıyla başa çıkmada ya insanlara yönelmesi ya onlara karşı durması ya da onlardan uzaklaşmak gibi yollara başvurabilmektedir. Sağlıklı bireyler, diğer bireylere yönelebilir, karşı çıkabilir ya da uzaklaşabilir, ancak, nevrotik bireyler bu yönelimlerden sadece birini seçerek çatışmacı bir tavır sergilemektedirler (Horney, 1998: 38-39).

2.2.2. Kısa Semptom Envanteri ile Saptanan Bazı Psikolojik Rahatsızlıklar

Araştırmada kullanılan Kısa Semptom Envanteri bize bazı ruhsal hastalıkların tespiti için olanak sağlamaktadır. Bu ruhsal rahatsızlıkları kısaca tanımlayacak olursak;

Somotizasyon : Belli bir bedensel rahatsızlığı düşündüren, ancak tıbbi muayeneler sonucunda organik bir durumdan kaynaklandığı belirlenmeyen buna karşın ruhsal etkenlerle ilişkili olduğuna dair ipuçları bulunan ruhsal rahatsızlıklar şeklinde tanımlanmaktadır (Budak, 2009:657). Bedenselleştirme anlamına da gelen somotizasyon bozukluğundaki belirtiler arasında; ses kısılması, sağırılık, körlük, yutma güçlüğü, felçler sayılmaktadır. Karın ağrıları, bulantı, kusma nöbetleri, öğürme ve geçirmeler karın şişmesi gibi gastroentinal belirtiler de oldukça sık görülmektedir. Adet

düzensizlikleri, aşırı kanamalar gebelik esnasında aşırı kusmalar ve sık hastaneye yatmalar da görülebilmektedir. Psikoseksüel belirtiler arasında cinsel isteksizlik soğukluk ya da cinsel birleşme sırasında ağrı olabilmektedir. Genel olarak ise bedenin değişik yerlerinde kollarda bacaklarda değişik derecelerde ağrılar; nefes darlığı, çarpıntı, göğüs ağrısı, baş dönmesi gibi belirtiler görülmektedir (Öztürk, 1997:308).

Obsesif-Kompulsif Bozukluk: Obsesyonlar tekrar eden sıkıntıya neden olan düşünce, güdü ya da imgeler şeklinde ifade edilmektedir. Ritüeller olarak da bilinen kompulsiyonlar ise hastayı bu sıkıntıyı azaltmaya iten ve sürekli yinelenen bu davranışlar ya da zihinsel eylemlerdir. Birey, bu düşüncelerin verdiği rahatsızlıktan ötürü yine istemsiz davranışlarda bulunduğunda düşüncelerin tekrar gelmesi sağlanarak bir kısır döngü oluşmaktadır. Genellikle 18-25 yaşlarda başlayan bu hastalık çocuklukta ve yetişkinliğin geç evrelerinde de kendini gösterebilmektedir. Bireyin genel görünüm ve davranışlarında titizlik, düzenlilik, kusursuzluk, aşırı kontrollü ve kuralcılık özellikleri öne çıkmaktadır (Öztürk, 1997: 278; Leahy, 2007: 170-171).

Kişilerarası Duyarlılık: Özellikle önemli değerleri bağlamında (ebeveyn, yakın arkadaş, partner vb.) bireylerarası ilişkilerde yaşanan problemler, bireyleri oldukça derinden etkileyerek günümüzün en temel sorunlarından biri olarak yaşamdaki yerini almaktadır. Bireylerarası ilişkilerde yaşanan duyarlılıklar belli aşamadan sonra reddedilme duyarlılığına dönüşebilmekte ve yakın ilişkilerin bozulmasına neden olabilmektedir (Erözkan, 2004: 85-98).

Depresyon: Depresyon çökkünlük olarak ifade edilmekte, çökkünlüğü ise derin üzüntülü bir duygu durum içinde düşünce, konuşma ve hareketlerde yavaşlama ve durgunluk, değersizlik, küçüklük, güçsüzlük, isteksizlik karamsarlık duygu ve düşünceleri ile fizyolojik işlevlerde yavaşlama gibi belirtileri içeren sendrom olarak belirtilmektedir (Öztürk, 1997:224) .

Duygu, biliş, motivasyon ve fiziki yapıları içeren depresyonun ana bölümünü biliş oluşturmaktadır. Depresyondaki bireylerin olumsuz düşünce yapılarının oluşmasında bireye özel şemaların etkisi bulunmaktadır. Bu şemaların uyumlu ve uyumsuz olarak işlev göstermekte, depresyondaki bireylerde ise uyumsuz şemaların etkin ve katı bir şekilde düşünce içeriğinde ve işleyişinde etkisi olmaktadır (Beck ve diğ.,1979:183-184).

Anksiyete Bozukluğu: Kaygı bireyin günlük yaşamında en sık gözlenebilen bir durum olarak kabul edilmektedir. Herkeste değişik derecelerde kaygı bulunmaktadır. Ancak, önemli olan bu kaygının türü ve derecesidir. Kaygı bireyin günlük yaşamının merkezine gelir ve birey kaygı üzerine odaklaşırsa, o zaman birey normal yaşamını sürdüremez hale gelir ve bu haller bireyde değişik davranış bozuklukları gelişmesine neden olur. Kaygısı yüksek bireyler çok sayıda bedensel ve psikolojik belirtiler göstermektedirler. Bu belirtiler arasında kaslarının gergin olması, ifadede gerginlik, gevşeyememe ve gerginlik kaslarda bir titreme hali, terleme, kalbin çarpması, avuçların soğuk olması, baş dönmesi, mide bulanması, tedirgin bekleyiş hali, dikkati toplamada zorluk ve panik halleri de kaygı bozukluğu olarak görülmektedir (Cüceloğlu, 2003:440).

Hostilite: Hostilite kişinin diğerlerinden hoşlanmama duyguları içeren ve onları olumsuz olarak değerlendirmesine neden olan bir tutum olarak değerlendirilmektedir. Hostilite, öfke duygularını içermesine rağmen, diğer bireylere doğrudan zarar vermek amacıyla yapılan saldırgan davranışları da harekete geçiren bir anlama sahiptir. Öfke ve hostilite daha çok duygu ve tutumlarla ilişkiliyken, saldırganlık başka bireylere ya da objelere yönelik tahrip edici ve zarar verici davranışları kapsamaktadır (Akt: Balkaya ve Şahin, 2003:14:3:192).

Fobik Anksiyete: Fobik bozuklukların belirtisi olan bunaltı, özel durumlarda veya bazı nesnelere karşısında ortaya çıkmaktadır. Agoro fobi, Sosyal fobi gibi birçok çeşidi olan fobik bozukluklarda kaygının yanında, bireyde bu gibi durumlardan kaçınmaya yönelik

davranışlar bulunmaktadır. Fobik bozukluğu olan bireylerde bu uyarıcı durumların dışında belirgin bir bunaltı hali genellikle görülmemektedir (Öztürk, 1997:270).

Paranoid Düşünceler: Latince kökenli olan paranoid terimi, Para (dışı) ve nous (akıl) kelimelerinden oluşmakta olup pek çok semptom, sendrom ve kişilik bozukluğu ile birlikte bulunmaktadır. Bu semptomlar bireyin düşünce, duygu ve davranışlarına yansımaktadır. Bazı durumlarda birey kendisine karşı elbirliği ile çalışıldığı, aldatıldığı, gözetlendiği, zehirlenilmeye çalışıldığı gibi gerçek olmayan düşünce ve tutumlar iddiasında bulunabilmektedir. Kendisini olmadığı biçimde olağan üstü abartılı bir biçimde gösterebilmekte ya da televizyondaki, okuduğu bir yayındaki bir olayı kendisine yönelik olarak algılayabilmektedir (Hocaoğlu, 2001:5:97-104).

Psikotisizm: Psikoz önemli psikolojik rahatsızlıklara verilen bir addır ve genellikle hastanelerde tedavi gerektirmektedir. Fonksiyonel ve organik psikozlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Fonksiyonel psikozlar beyin zedelenmesi veya organik bozukluklar olmadığında oluşan psikozlardır. Bunlardan en yaygın olanları şizofreni ve psikotik duygusal bozukluktur. Şizofrende ise bireyin düşünce, algı, davranış ve duygulanımlarında ciddi bir bozulma söz konusu olmaktadır. Bu bozukluklar genellikle varsanı, halüsinasyon, delüzyon ve tuhaf konuşma biçimlerinde kendini göstermektedir (Cüceloğlu, 2003:448-453).

2.3.1. PROBLEM ÇÖZME BECERİSİ İLE İLGİLİ KURAMSAL BİLGİLER

Problem, istenilen hedefe varmada karşımıza çıkan engel şeklinde tanımlanmaktadır (Bingham, 1998: 11). Diğer bir şekilde problem, günlük hayatta karşılaşılan psikolojik içerikli sıkıntılar olarak ifade edilmektedir (Akt: Danışık, 2005: 40). Problem, bireyin varmak istediği bir amaca ulaşmasına ket vuran engeller var olduğu zaman ortaya çıkmaktadır. Problemler uzun süreli, kısa süreli, basit ve karmaşık olabilmektedir.

Problemlerin çözümleri, problemin türü ve karmaşıklığa göre değişmektedir. Bazı problemler tamamen mantık yolu ile çözümlenebilirken bazıları içinse duygusal olgunluk gerekmektedir. Kimi problemler ise olaylara yeni bir algılama açısından bakmayı gerektirmektedir. Problem çözümlerindeki ortak yan ise amaca ulaşmaya ket vuran engeli ortadan kaldırmaktır (Cüceloğlu, 2003:219).

Problem çözme becerisi; bilişsel, duyuşsal ve davranışsal işlemleri içeren ve içten ya da dıştan gelen bildirimlere uyum sağlamak amacı ile davranışsal tepkilerde bulunma, bilişsel ve duyuşsal işlemlerle hedefe ulaşma olarak tanımlanmaktadır (Heppner ve Petersen, 1982: 66). Problem çözme bir zaman, çaba, enerji ve alıştırma işi olup bireyin ihtiyaç, amaç, değer, inanç, beceri, alışkanlık ve tutumları ile ilgili olması ve aynı zamanda yaratıcı düşünce ile zeka, duygu, irade ve eylem gibi unsurları kendinde birleştirmesinden dolayı da çok yönlü bir eylem şeklinde belirtilmektedir (Oğuzkan, 1985:127).

Problem çözme, bir sorunu çözmek için önceki yaşantılar aracılığı ile öğrenilen kuralların basit biçimde uygulanmasının ötesine giderek yeni çözüm yolları bulabilme olarak da tanımlanabilmektedir. Problemler karşısında insanların farklı tepkileri olabilmektedir. Probleme iyi bir çözüm yolu bulmak, problemi görmezden gelmek, problemin kendiliğinden yok olmasını ya da çözümlenmesini ummak, başkalarının o problemi çözmesini beklemek, karar vermeyi ertelemek, sorumluluğu başkaları üzerine atmak gibi yolların denendiği bilinmektedir (Korkut, 2002:177).

Problem çözme durumuyla karşılaşıldığında, önceki bilgi ve deneyimlerden faydalanılmaktadır. Önceki deneyimler, problem çözümede bireye yardımcı olabileceği gibi, bazı güçlükler ve engeller de yaratabilmektedir. Bu güçlüklerde ilke; önceki deneyimlerden belirli işlevler öğrenen birey, bu işleve takılarak onları yaratıcı bir biçimde yeni durumlarda kullanamaz şeklinde belirtilmektedir. Bir diğer güçlük; birey bir sorunu belli bir yöntemle çözdükten sonra, o yönteme bağlanmaktadır. Bu tür algısal

bağlılığa zihinsel kurgu adı verilmektedir. Zihinsel kurgu, benzer problemlerde yeni çözüm yöntemlerinin uygulanmasını engelleyerek, sürekli daha önce kullanılmış olan yöntemlerin uygulanmasına yönlendirmektedir (Cüceloğlu, 2003:221-222).

Bingham (1998) problem çözmeyi, bir amaca erişmekte karşılaşılan güçlükleri yenme süreci olarak tanımlayarak, problem çözmeyi sekiz aşamaya ayırmıştır. Bunlar;

1. Problemi tanıma ve onunla uğraşma ihtiyacı duyma,
2. Problemi açıklamaya, niteliğini, alanını tanımaya ve onunla ilgili ikincil problemleri kavramaya çalışma,
3. Problemle ilgili veri ve bilgileri toplama,
4. Problemin özüne en uygun düşecek verileri seçme ve düzenleme,
5. Toplanmış verilerin ve problemle ilgili bilgilerin ışığı altında çeşitli muhtemel çözüm yollarını saptama,
6. Çözüm şekillerini değerlendirme ve duruma uygun olanlar arasından en iyilerini seçme,
7. Kararlaştırılan çözüm yolunu uygulama,
8. Kullanılan problem çözme yöntemini değerlendirme (Bingham, 1998: 23).

Problem çözmeye bireysel farklılıklar önemli olmaktadır. Karşılaşılan bir soruna çözüm bulma sürecinde bireyin o sorun karşısında ne hissettiği ve ne düşündüğü, onu ne kadar etkilediği önemli olmaktadır. Bir birey için sorun olan durum, diğer bir birey için olmayabilir ya da bireyde aynı düzey bir sıkıntı durumu yaşatmayabilir. Problem çözme becerisi, bireysel bir değişken olarak görülmekte ve bireyin kendi problem çözme becerisine ilişkin inanç ve beklentilerine dayalı olarak şekillenmektedir (Sezen ve Paliç, 2011:1689). Bireyin karşılaştığı sorun durumuna ilgi duyup duymaması bireylerin kişilik özellikleri, istekleri ve ihtiyaçları ile ilgili olmaktadır. Karşılaşılan bir soruna

olumlu veya olumsuz bir ilginin gelişimi ancak, problemin özellikleri ve bireyin kişisel özellikleri arasındaki olası bir örtüşmenin sonucu olmaktadır (Eskin, 2011: 38).

Problem çözümede bir başka önemli unsur da bireyin karşılaştığı problemlere karşı yeterlilik ve kendine güven duymasıdır. Bireyin bu güven duygusunu geçmiş yaşantılarındaki karşılaştığı problemlerle sağlıklı bir şekilde başa çıkabilmesinde ya da sosyal olarak çevresinden etkilenerek geliştirmiş olabilmektedir. “Kendine - Yeterlilik Modeli”nde bireylerin yeteneklerine ve başa çıkma becerilerine olan inançlarının problem çözme becerilerine etkililiği vurgulamaktadır. Bandura’ya göre, “Güçlü Kişisel Yeterlilik Algısı” çabaları daha etkin hale getirirken, aynı zamanda da zorlu yaşam koşulları, engeller karşısında daha çok çaba göstermeye motive etmektedir (Bandura, 1977: 193).

Günlük hayatta karşılaştığımız problemlere çözüm yolları bulmada ve yaklaşım tarzlarımızdaki farklılıklar bireylerin sorunlar karşısındaki dayanıklılık ve başa çıkma düzeyi ve biçimi ile de ilgilendirilmektedir. Baş etmede kullanılan stratejiler kişisel özelliklerle örtüşmektedir. Bireylerde iki tür baş etmeden söz edebiliriz, bunlardan ilki sorun odaklı baş etme olup bu baş etmede birey, akılcı olarak karşılaştığı soruna odaklanarak mevcut kaynaklarla sorunun nasıl üstesinden geleceğine yoğunlaşmaktadır. Diğer baş etme biçimi ise duygu odaklı baş etme biçimi şeklinde ifade edilmektedir. Bu biçimde, duygusal tepkiler ön planda olup birey duygusal tepkilerini dengede tutmak için çaba sarf edebilmektedir. Duygu odaklı baş etmenin problemin yarattığı stresi ortadan kaldırılmasında sorun odaklı baş etmeden daha az etkili olduğu görülmüştür (Eskin, 2011: 23). Problem odaklı stratejiler, doğrudan problemi çözmeye ve kaygıyı yenmeye dönük olmaktadır. Bu stratejiyi kullanan bireyler hiç bir şey yokmuş gibi davranmaktansa, basit bir plan yapıp bu konuda çaba gösterirken kendilerini daha iyi hissetmektedirler. Duygu odaklı stratejiler, probleme eşlik eden duygusal sıkıntıları azaltmak üzere tasarlanmıştır (Burger, 2006:206).

Bireyler karşılaştıkları sorunlarda etkisiz sorun çözme deneyimleri yaşamaktadırlar. Bu durumlar etkisiz problem çözme eylemleri olarak adlandırılmaktadır. Heppener ve Krauskopf (1987) bu eylemleri aşağıdaki gibi belirtmiştir:

1. Yetersiz kodlama etkinliği, yetersiz amaç belirleme ve uygun olmayan model belirleme,
2. Etkisiz olan bilişsel, davranışsal ve duygusal başa çıkma stratejileri,
3. Olumsuz bilişsel süreçler ya da duygusal reaksiyonlar,
4. Bireyin problem çözümüne ilişkin geri bildirim gerekliliği ve yeterli dikkati verememesi (Heppner ve Krauskopf, 1987:418).

Bireyler problemlerini çözerken farklı yaklaşımlar kullanmaktadırlar. Bu yaklaşımları Heppener ve Peterson (1982) altı boyutta incelemiştir. Bunlar;

1.Aceleci Yaklaşım: Bireyin problem çözmeye aceleci bir yaklaşım gösterip göstermediğini ortaya koymaktadır. Probleme aceleci yaklaşmak, bireyi problemi çözmek konusunda yanıltıcı düşürebilmektedir.

2.Düşünen Yaklaşım: Bireyin problem çözmeye düşünerek en doğru sonuca ulaşmaya çabalamasıdır.

3.Kaçınan Yaklaşım: Problemi çözme konusunda bireylerin göstermiş olduğu geri çekilme, doğrudan problemi çözmeye çalışmama davranışı ile ilgilidir. Problemden kaçınmanın arkasındaki sebeplerden biri bireyin problemi çözme konusunda kendini yetersiz hissetmesi olabilir.

4.Değerlendirici Yaklaşım: Bireyin karşılaştığı bir problem karşısında, daha fazla neden ortaya koyması ve problemi çok boyutlu değerlendirmesidir. Birey çok boyutlu bir değerlendirme yaptığında daha sağlıklı bir sonuca ulaşabilmektedir.

5.Kendine Güvenli Yaklaşım: Problem çözme konusunda bireyin kendisine güvenmesi ve bu konuda kendini yeterli görmesi ile ilgilidir. Bu durum bireyin geçmiş deneyimleri sonucunda kendine biçtiği değerle ilgilidir ve birey kendine güvendiği

oranda problem çözüme konusunda başarılı olmaktadır. Aynı zamanda bu olumlu benlik algısıyla da ilgili olmaktadır.

6.Planlı Yaklaşım: Problem çözüme konusunda bireyin problemi çözmek için problem basamakları oluşturarak plan yapmasıdır (Heppener ve Peterson1982:67-68).

2.4. REKABETÇİ TUTUMLA İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.4.1 Rekabetçi Tutum İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Yenidünya (2005) lise öğrencilerindeki rekabetçi tutum ile benlik saygısı, akademik başarı arasındaki ilişkinin incelediği çalışmada öğrencilerin rekabetçi tutumları ile yaş, cinsiyet, öğrenim gördüğü okul, sınıf düzeyi ve seçtiği bölüm arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Öğrencilerin rekabetçiliği ile akademik başarı ve benlik saygısı arasında ise pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Köroğlu (2008) lise öğrencilerinin mükemmeliyetçi özellikleri ile rekabetçi tutumlarının incelendiği çalışmada, lise öğrencilerinin toplum tarafından dayatılan mükemmeliyetçilik ve alt ölçekleri ile rekabetçi tutumları arasında pozitif yönde anlamlı bir fark bulunmuştur. Özellikle kendine yönelik mükemmeliyetçilikle rekabetçilik arasında daha yüksek bir ilişki katsayısı bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin cinsiyetine göre bakıldığında mükemmeliyetçi özellikleri arasında bir anlamlı fark olmamasına rağmen rekabetçi tutumları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Kız öğrencilerinin erkeklere oranla daha rekabetçi olduğu görülmüştür. Çalışmada algılanan sosyo-ekonomik değer, kardeş sayısı değişkenine göre rekabetçi tutumla ilgili anlamlı bir fark bulunamamıştır. Okul türüne göre ise rekabetçi tutumla ilgili anlamlı bir fark bulunmuştur. Normal lise öğrencilerinin Anadolu Lisesi öğrencilerine göre daha yüksek rekabetçi oldukları yönünde anlamlı bir fark bulunmuştur.

Akkaya (2008) lise öğrencilerindeki rekabetçi tutum ile ana-baba tutumları arasındaki ilişki düzeyini incelediği çalışmada öğrencilerin cinsiyet, okuduğu okul türü, annenin ve babanın eğitim düzeyi, mesleği, ailenin ekonomik düzeyi gibi değişkenler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Demokratik ve koruyucu anne-baba tutumuna sahip bireylerde ise rekabetçi tutum ile pozitif yönde bir anlamlı bir fark bulunmuştur. Otoriter anne-baba tutumları ile arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

2.4.2. Rekabetçi Tutum İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Rekabetçi tutum ile ilgili yurtdışında yapılan çalışmalarda genellikle ekonomi, sosyoloji ve fiziksel rekabete dayalı performansa yönelik çalışmalar olup psikoloji alanında ise genellikle rekabetçi tutumun öğrenme biçimlerine etkisi, kişilik ve nedenselliği gibi konuları inceleyen çalışmaların olduğu görülmüştür.

Johnson, Johnson ve Anderson (1978), 2.sınıftan 12.sınıfa kadar olan 2400 öğrenciler üzerinde işbirliği ve rekabetçi tutumları ile eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında, işbirliğinin eğitim süreci ile artışı görülmezken, rekabetçi tutumların arttığı belirlenmiştir. İşbirlikçiliğin öğretmenleri, okul personelini sevmekle olumlu ilişkisi olduğu rekabetçiliğin ise yalnızca lisede okul personelini sevmekle ilişkisi olduğu bulunmuştur. İşbirlikçiliğin içe yönelik bir motivasyonla olumlu bir ilişki gösterirken rekabetçiliğin yalnızca lisede güçlü ve olumlu bir ilişkisi bulunmuştur. Okul çalışmalarında rekabetçiliğin; öğretmenler, ebeveynleri ve diğer öğrencileri mutlu etmeye yönelik olarak, 10., 11.ve 12. sınıflara kadar olumlu bir etkisi olduğu belirtilmektedir. Aynı çalışmada, işbirlikçilik ve rekabetçilik iyi notlar almada önemli olduğu vurgulanmaktadır. İşbirlikçiliğin diğer öğrencileri dinlemeyle, kendinden daha az zeki ve daha fazla zeki öğrencilere karşı tutumlarla ve diğer öğrenciler tarafından sevmeye karşı olumlu yönde bir ilişkisi, yalnız çalışmak istemekle olumsuz yönde bir ilişkisi olduğu görülmüştür. İşbirlikçilik ve rekabetçilik ile başarısızlık kaygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Rekabetçiliğin okul personeliyle ilişki kurmaya, içe yönelik motivasyona iyi bir öğrenci olup iyi notlar almaya karşı iyi tutumlarla ve olumlu benlik tutumlarıyla olumlu yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu

ilişkinin yabancılaşma ve dış kontrol odağıyla giderek kaybolduğu bulunmuştur. Rekabetçilik ölçeğinin artan iç tutarlılığı rekabetçiliğin okul yıllarında bir özellik olarak pekiştirildiğini göstermektedir. Bulgulardan rekabetçiliğin lisede kişisel ve sosyal olarak daha da bütünleştiği yorumu yapılmıştır.

Ryckman ve diğerleri (1991) Horney'in kuramını merkez alarak, 4 farklı örneklem üzerinde çalışarak geçerlilik ve güvenilirlik analizleri tamamlandıktan sonra 26 maddelik aşırı rekabetçilik ölçeği geliştirmişlerdir. Aşırı rekabetin olumsuz etkileri düşünülerek, geliştirilen bu ölçeğin psikolojik terapilerde, atletizm alanlarında, okul ve iş alanlarında kullanılabileceği belirtilmektedir.

Johnson ve Engelhard (1991), 77'si erkek 59'u kız olmak üzere 136 Afrika kökenli Amerikalı ergenlerle yaptığı çalışmada öğrencilerin işbirliği, rekabet ve bireysel öğrenme biçimleri tercihlerinin akademik başarı ve cinsiyetleri ile olan ilişkisi araştırılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, cinsiyetin işbirlikçi öğrenme ile anlamlı bir ilişkisi olduğu bulunmuştur. Kızların erkeklere oranla işbirlikçi öğrenmeyi daha çok tercih ettiği görülmüştür. Rekabetçi ve bireysel öğrenmede anlamlı bir fark bulunamamıştır. Akademik başarı ile bu üç öğrenme yaklaşımı arasında anlamlı bir fark bulunmazken cinsiyete göre akademik başarı ile rekabetçi öğrenme biçimi arasında kızların lehine bir sonuç bulunmuştur. Buna göre kız öğrencilerin rekabetçiliği arttıkça akademik başarıları artarken erkek öğrencilerin rekabetçiliği arttıkça akademik başarı düzeyi düştüğü gözlenmiştir.

Qin ve diğerleri (1995), 1929 ile 1993 yılları arasında yayımlanmış olan işbirliği ve rekabetçi çalışmaların etkilerini inceleyen 46 makale üzerinde meta analiz çalışması uygulayıp problem çözme ile olan ilişkisini incelemişlerdir. Bu çalışmalardan elde edilen bulgular ölçülen sorunun çözüm türüne göre 4 kategoride sınıflandırılmıştır: Lingustik (yazılı veya sözlü dil aracılığıyla sorun ve çözümler), non lingustik (semboller, matematik, motor aktiviteler, eylemler yoluyla çözümler), kesin tanımlanmış (açık ve

net tanımlanan işler ve çözümleri), kesin tanımlanmamış(eksik, net ve açık olmayan sorun ve çözümleri). Yapılan analizler sonucunda, işbirliği ekipleri üyeleri problem çözme her 4 tür (etki boyutları sırasıyla 0.37, 0.72, 0.52, 0.60) birbirleriyle yarışan, rekabetçi bireyleri geçmişlerdir. Bu sonuçlar, her yaştan bireyler için ve orta, yüksek ve düşük düzey olarak belirlenmiştir. İşbirliğini tercih eden bireylerin en yüksek farkı lingustik ve non lingustik arasında göstermiş olup nonlingustik sorun çözme becerileri daha yüksek bulunmuştur.

Cronk (1998) üniversite öğrencilerinde yaptığı çalışmada, öğrenciler arasındaki rekabet düzeyini sınıf düzeyine, mezuniyet puan ortalamasına, faaliyetlere katılma derecesine ve cinsiyete göre incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, cinsiyete göre ve sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark bulunamamıştır. Fakat üst sınıfların puan ortalamaları ve faaliyete katılmaları daha yüksek bulunmuştur. Erkeklerin kadınlara göre hem cinsleriyle daha çok rekabet içinde oldukları saptanmıştır. Kadınların ise erkeklerle daha çok rekabet içinde oldukları bulunsa da rekabetçi tutum bakımından cinsiyetler arasında fark bulunamamıştır.

Simek ve Grum (2000) 748 lise öğrencisiyle eğitimdeki farklı rekabet türlerini ele alarak rekabete yönelen öğrencilerin kendi içsel tutumlarını, rekabete karşı tutumlarını ve rekabete girmemeye, rekabetten kaçınmaya neden olan faktörleri araştırmalarında incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, bireysel engellenme ve rekabetçi tutum birbirinden farklı değerler göstermekte olup başarısızlık korkusu ve rekabetçi tutumun getirdiği engellenmelerin birbirinden tamamen farklı olduğu bulunmuştur. İçsel motivasyon kendini engellemeyi olumsuz yönde etkilerken, dışsal motivasyonun kendini engellemeye olumlu katkısı olduğu gözlenmiştir. Kendini engelleme ağırlıklı ve olumlu olarak eğitimde motivasyonla beraber rekabetten kaçınmanın üç nedeni ile ilişkili çıkmıştır. Yüksek oranda kendini engelleme karakterindeki katılımcıların yüksek oranda rekabetçi olduğu görülmektedir. Kendini engelleme oranı yüksek olan katılımcıların aynı zamanda zor ödevlerde düşük performans sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde yüksek ketleme oranı bulunan katılımcılarda düşük bireysel

rekabetçi gelişim, daha az tatminkarlık ve daha az motivasyon görülmüştür. İstatistiksel olarak kendini engelleme ile eğitimde dışsal motivasyon arasında bir ilişki bulunamamıştır. Kendini engellemeye ilişkin değişkenler; dikkat dağılımı, motivasyon, ilgili konudaki performans, yüksek rekabetçi tutum, kazanma ihtiyacı, içsel motivasyon, dışsal motivasyon, benlik algısı olarak incelenmiştir. Değerlendirmede en yüksek oranda ilişki dikkat dağılımı olup sonrasında ise motivasyon, yüksek rekabetçi tutum takip etmiştir. Diğer yandan, kazanma hırısı (ihtiyacı) içsel motivasyon ile negatif bir ilişki bulunmuştur. Yani, katılımcıda bu oranlar ne kadar yüksekse kendini engelleme o kadar az olmaktadır. Yüksek rekabetçi tutum, eğitim için yüksek motivasyon ve yüksek oranda dikkat dağılımı gösterirken, kendini engelleme puanları düşük olan bireyler bu maddeler içinde düşük puan almışlardır.

Ross ve diğerleri (2003) başarıya ulaşmada kişisel farklılıkların 5 faktörlü kişilik kuramına göre rekabet ve işbirliği ile olan ilişkisi incelenmişlerdir. Araştırmanın cinsiyet dağılımı %71.9 kadın %28.1 erkek olup, araştırmaya toplam da 251 psikoloji öğrencisi katılmıştır. Araştırmada, kişisel gelişime yönelik rekabet ve aşırı rekabetçilik olmak üzere iki tür rekabetçilik incelenmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, başarıya ulaşmada kişilik özelliklerinden uyumluluk ile bir ilişki bulunmuştur. Uyumluluk kişilik özelliği ile aşırı rekabetçilik arasında negatif yönde bir ilişki bulunurken, işbirliği ile pozitif yönde bir ilişki saptanmış olup uyumlulukla kişisel gelişime yönelik rekabet arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Dışa dönüklükle işbirliği ve kişisel gelişime yönelik rekabet arasında pozitif yönde bir ilişki bulunurken, aşırı rekabetçilik ile ilgili anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Başarıya ulaşmada en düşük düzeyde ilişki açıklık ve öz disiplinin kişilik özelliklerinde tanımlanmıştır. İşbirliğinin kişisel gelişime yönelik rekabetle pozitif aşırı rekabetçilikle negatif yönde ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Kişisel gelişime yönelik rekabet dışadönüklükle pozitif ilişkili uyumluluk ve aşırı rekabetçilik ilişkili bulunamamıştır.

Fülöp (2008) 230 lise öğrencisi ile yaptığı araştırmada, rekabetçiliğin kırılma noktası ile kazanma ve kaybetmenin kısa ve uzun vadede duygusal ve bilişsel başa çıkma

davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu ilişkiyi bulmak amacıyla öğrencilere yönelik üniversite hayatı, çalışmalar, spor, romantik ilişkiler, popülerlik, arkadaşlık ve meslek hayatına yönelik 6 senaryo hazırlanmıştır. Hazırlanan her bir senaryonun iki farklı biçimi oluşturulmuş. İlk biçiminde, senaryo adil rekabeti içermekte olup başarıya ya da amaca ulaşmada yapılan rekabetçi çabalara dayanmaktadır. Senaryonun ikinci biçiminde ise, başarıya ya da amaca ulaşmada uygun olmayan rekabetçi davranışları içermektedir. Öğrencilere senaryoların her iki biçimi de gösterildikten sonra senaryolar hakkında duygusal, bilişsel, kazanma ve kaybetmenin her iki şekli ile şu anda ve gelecekte ne olacağı ile ilgili sorular sorulmuştur. Araştırmanın sonucunda, adaletli bir rekabeti benimseyen öğrencilerde olumlu duygularla kazanmaya karşı mutluluk ve olumlu düşünceler olduğu görülürken, suçluluk ve utanç görülmemiştir. Adil olmayan bir rekabete dayalı kazanım durumunda ise, öğrencilerin yine sevinç duyguları belirtilirken bu sevincin agresif ve hırs duyguları ile kaplı olduğu kaybetme durumunda ise, bu öğrencilerin daha olumsuz duygular yaşadığı görülmüştür.

2.5. PSİKOLOJİK BELİRTİLERLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.5.1. Psikolojik Belirtilerle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Düzgün (1995) lise öğrencilerinin psikolojik belirtileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmanın sonucuna göre, en çok görülen belirtiler sırasıyla depresyon, olumsuz benlik, anksiyete iken en az somatizasyon belirtisi görülmüştür. Kız öğrencilerinin hostilete, somatizasyon, depresyon, anksiyete, olumsuz benlik belirti düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmada, otoriter anne –baba tutumunun öğrencilerdeki hostilete, somatizasyon ve depresyon, anksiyete ve olumsuz benlik belirtilerini olumsuz yönde etkilerken, demokratik anne-baba tutumunun bu belirtilerle olumlu yönde etkisi görülmüş, ilgisiz anne-baba tutumunun ise olumlu ya da olumsuz etkisi görülmemiştir.

Kapıkıran'ın (2001) lise öğrencilerinin psikopatolojik belirtilerinin cinsiyet ve sınıf değişkenleri açısından incelediği çalışmasına 594 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırmada,

öğrencilerin ruhsal sağlıkları cinsiyet, sınıf, anne eğitimi, gelir ve baba mesleği gibi değişkenler açısından anlamlı farklar bulunmuştur. Kızların erkeklerden daha depresif oldukları, daha fazla fobik kaygı yaşadıkları, daha çok genel kaygı yaşadıkları, daha fazla kişiler arası duyarlılık gösterdikleri, daha fazla obsesif kompulsif oldukları, daha yaygın somatik sorunları olduğu ve daha yaygın paranoid düşüncelere sahip oldukları, daha psikotik oldukları, daha fazla uyku, yeme sorunları olduğu ve daha fazla suçluluk yaşadıkları, genel ölçekten elde edilen puanda da daha yüksek puana sahip oldukları görülmektedir. Lise üçüncü sınıf öğrencilerinin daha fazla belirli nesnelere karşı ısrarlı korku yaşadıkları ve daha fazla yetersizlik hislerine sahip oldukları ve daha fazla yeme-uyku sorunları yaşadıkları tespit edilmiştir.

Kerimova (2002) lise öğrencilerinin psikopatolojik belirtilerini bazı değişkenler açısından incelediği araştırmasında, lise öğrencilerinin genel stres düzeylerinin ve belirti toplamlarının sınıf, cinsiyet, okulun bulunduğu semt, gelir düzeyi, yakın arkadaş sayıları, fiziksel sağlığı algılama, aile üyelerinin ciddi fiziksel ya da psikolojik sorunları ve spor yapmalarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca, kız öğrencilerin stres düzeyi ve psikolojik belirti toplam puanlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Soylu (2002) tarafından yapılan bir çalışmada, üniversite sınavına hazırlanan lise 12. sınıf ve dersanelere devam eden öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyi, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, anne-baba eğitim düzeyi, sınava giriş sayısı gibi etkenler açısından psikolojik semptom belirtileri incelenmiştir. Araştırmada, aileden algılanan sosyal destek düzeyi ve cinsiyete göre kız öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinin daha düşük olduğu ve anksiyete ve depresyon belirtilerinin daha fazla olduğuna ilişkin bulgular gözlenmiştir.

Çetin (2004) yetiştirme yurdunda kalan adölesan öğrencilerle ailesi ile yaşayan kontrol grubu olarak oluşturulan adölesanların benlik saygısı ve psikolojik belirtilerinin

karşılaştırıldığı araştırma sonucunda, yetiştirme yurdunda kalan adölesanların benlik saygısının kontrol grubuna göre daha düşük, psikolojik belirtileri ise daha yüksek bulunmuştur. Kızların benlik saygının erkeklere göre daha düşük olduğunu, psikolojik belirtilerinin ise daha yüksek olduğu ve yetiştirme yurdunda kalan adölesanların depresyon bulgularının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ciğerci (2006) üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerde benlik saygısı, başkalarının algılaması ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmasında, üstün yetenekli çocukların normal akranlarına göre başkalarının kendilerine karşın olumlu fikirlere sahip olduğu düşüncesi daha yaygın bulunmuştur. Üstün yetenekli çocukların normal akranlarına göre depresyon, somatizasyon, obsesif-kompulsif bozukluk, paronaya ve psikotizm gibi psikolojik belirtileri taşıma olasılıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmada, kızların erkeklere oranla depresyon, obsesif-kompulsif bozukluk, kişiler arası duyarlılık ve anksiyete düzeylerinin daha fazla olduğuna ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Ayrıca, gelir düzeyinin anksiyete düzeyi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sabuncuoğlu ve diğerleri (2006) ergen öğrenciler arasında akran örselenmesi ve depresyon belirtileri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarına katılan öğrencilerin % 66.4'ü son bir yıl içinde bir biçimde akranlarından olumsuz davranış gördüklerini belirtmişlerdir. Araştırmanın bulgularına göre, akran örselenmesi yaşayan öğrencilerin depresyon puanları yüksek bulunmuş olup, örselenme ve depresyon arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Örneklemeye alınan bireylerin akran örselenme oranları yüksek bulunmuş olmakla birlikte bu durumu yaşayan öğrencilerin, aynı davranışı başkasına gösterme sıklığı arasında pozitif yönde anlamlı bir fark bulunmuştur. Öğrenciler kendilerini en fazla güvende hissettikleri yer olarak sınıflarını belirttikleri görülmektedir. Öğrencilerin okulda kendilerini iyi hissetmeleri ile depresyon düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Cinsiyet ile depresyon ve örselenme arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Gülgez (2007) lise öğrencilerinin olumsuz risk alma davranışlarının psikolojik belirtiler, yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından Ankara ili örneği ile incelendiği araştırmasında, anksiyete, düşmanlık, somatizasyon ve olumsuz benlik düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha sık toplam olumsuz risk alma davranışlarında buldukları belirlenmiştir. Olumsuz risk alma davranışının erkeklerde kızlara oranla daha yüksek olduğu ve bu davranışa başvurmanın yaşla birlikte arttığı bulunmuştur.

Günay ve diğerleri (2008) lise son sınıf öğrencilerinin durumluk ve sürekli anksiyete düzeylerini ve çeşitli faktörlerin anksiyete düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmaya 342 lise son sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucuna göre, durumluk anksiyete puanı, Anadolu lisesi öğrencilerinde düz lise öğrencilerinden daha yüksek bulunmuş olup cinsiyete göre ise kız öğrencilerin hem durumluk hem de sürekli anksiyete puanları daha yüksek tespit edilmiştir. Kendi sağlık durumunun kötü olduğunu düşünen, aile bireyleri ve arkadaşları ile ilişkileri iyi olmayan, kendi geleceği ve ülke geleceği konularında umutsuz olan öğrencilerin anksiyete düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin, kendi sağlıkları ile ilgili algılamalarının, aile bireyleri ve arkadaşları ile ilişkilerinin ve gelecekle ilgili beklentilerinin anksiyete düzeylerini yordadığı düşünülmüştür.

Eskin ve diğerleri (2008) lise öğrencisi ergenlerde depresyonun yaygınlığı ve ilişkili olduğu etmenleri araştırmak için gerçekleştirdikleri araştırmada, lise 1.sınıf öğrencilerine genel bilgiler, akademik başarı, dini inancı sorgulayan bir anket ve depresyon, sosyal destek, sorun çözme, atılganlık, öz bildirim anketleri uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, lise öğrencisi ergenler arasında depresyonun yaygın olduğuna ilişkin bulgulara rastlanmış, bu bulgular ışığında kendine güveni az, sosyal ilişkileri zayıf ve yetersiz problem çözme becerisine sahip ergenlerin, akademik başarı sorunu yaşayan erkek öğrencilerin, babasının eğitim seviyesi düşük olan kız öğrencilerin depresyon açısından risk altında olduğuna dikkat çekilmiştir. Ayrıca, düşük not ortalamasının hem erkek hem de kız öğrencilerin depresyon puanlarının yüksek olması

ile ilişkili olduğu bulunmuş, fakat düşük not ortalamasının sadece erkek öğrencilerin depresyon puanlarını yükselttiğine ilişkin bulgular tespit edilmiştir.

Güven (2008) Fen ve genel lise öğrencilerinin cinsiyet ve sosyometrik statülerine göre öznel iyi oluş düzeyleri, genel sağlık örüntüleri ve psikolojik belirti türleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, psikolojik belirtiler açısından kız ve erkek ergenler arasında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Kız ergenlerin kısa semptom envanterinin anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilete alt ölçeklerinden aldıkları puanların ve stres düzeylerinin erkek ergenlerinkinden daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Fen lisesi öğrencilerinin genel lise öğrencilerine göre psikolojik belirtiler açısından daha iyi durumda olduklarını ve genel lise öğrencilerinin daha çok psikolojik problemler ifade ettikleri saptanmıştır. Genel liseye devam eden ergenlerin depresyon, somatizasyon alt ölçek puanları ve belirtilerden rahatsız olma düzeyleri fen lisesine devam eden ergenlerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, Fen lisesi genel sağlık örüntülerinin genel lise öğrencileri genel sağlık örüntülerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sarı (2008) ergenlerin psikolojik belirti düzeylerinin ve uyumlarının sınıf, cinsiyet, ebeveynle çatışma yaşama durumu, sigara kullanma ve ebeveynin anlayışlı davranma gibi değişkenler açısından anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yaptığı araştırmasında, ergenlerin benlik saygısı ile psikolojik belirtileri ve uyumları arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Bulgulara göre, ergenlerin benlik saygısı yükseldikçe, psikolojik belirti düzeyleri azalmakta, uyum düzeylerinde ise olumlu bir etki ortaya çıktığı belirlenmiştir.

Batıgün ve Büyükşahin (2008) normal bireylerdeki aleksitimi ile psikolojik belirtiler ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkileri, cinsiyet ve eğitim gibi sosyo-demografik değişkenler açısından inceledikleri araştırmalarına 18-40 arası yaşı olan 300 birey katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Toronto Aleksitimi Ölçeği, Yakın İlişkilerde

Yaşantılar Envanteri ve Kısa Semptom Envanteri kullanılmıştır. Araştırmada, aleksitimi puanları yüksek olan grubun, psikolojik semptomları daha fazla sergiledikleri görülmüştür. Ayrıca, kaçınmacı ve kaygılı bağlanma puanlarının da daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Regresyon analizleri sonucunda da, eğitim, kaygılı bağlanma ve psikolojik belirti değişkenlerinin aleksitimi puanlarını yordadığı gözlenmektedir.

Keskin ve Sezgin (2009) 194'ü kız, 190'ı erkek olmak üzere toplam 294 ergen üzerinde akademik başarı durumuna etki eden bazı demografik değişkenlerin tespit amaçlı yaptıkları araştırmada, ergenlerin psikolog veya psikiyatristten yardım alıp almama durumlarının, başarıyı etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca, yardım alan öğrencilerin akademik başarısı, alamayan öğrencilere göre daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Yılmaz (2010) ortaöğretim öğrencilerinde sosyal karşılaştırma ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada, sosyal karşılaştırma düzeyi yüksek olan bireylerde psikolojik belirtiye rastlanmamışken, sosyal karşılaştırma düzeyi düşük ve orta olan bireylerde ise psikolojik belirtiler gözlenmiştir. Öğrencilerin kendilerini diğerleriyle kıyaslama bağlamında sosyal karşılaştırma düzeyi arttıkça psikolojik belirtilerde azalma gözlemlenmiş, cinsiyet değişkeni ile psikolojik belirtiler karşılaştırıldığında ise kız öğrencilerin somatizasyon, obsesif-kompulsif, kişiler arası duyarlılık, depresyon, anksiyete ve paranoid düşünce belirtilerine erkek öğrencilere kıyasla daha fazla sahip oldukları bulunmuştur.

Aydın ve Konyalıoğlu (2011) 18-21 yaş grubu bireylerin genel zeka düzeyleri ile psikolojik semptom düzeyleri arasındaki ilişkinin 73 kişi ile incelendiği araştırmanın sonucunda, genel zekâ düzeyi ile bazı psikolojik semptom düzeyleri arasında negatif yönlü ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Genel psikolojik semptom düzeyi, somatizasyon, obsesif kompulsif bozukluk, duyarlılık ve fobi ile genel zekâ düzeyi arasında negatif yönlü ilişkiler bulunmuştur. Buna göre, genel zekâ düzeyi arttıkça belirtilen psikolojik

semptom düzeyleri azalmakta, genel zekâ düzeyi azaldıkça semptom düzeylerinde artma olduğu ifade edilmektedir. Cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir fark bulunmazken, annesinin eğitim düzeyi ile kişilerin psikolojik semptom gösterme ve genel zeka düzeyi ile ilgili anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre, annesi ilköğretim mezunu olanların genel zeka düzeyi düşük, semptom gösterme düzeyi yüksek bulunurken, annesi üniversite mezunu olan bireylerin zeka düzeyi yüksek, semptom gösterme düzeyi düşük bulunmuştur. Bu fark, annesi lise mezunu olanlarda bulunamamıştır.

2.5.2. Psikolojik Belirtilerle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Pietremonaco ve Rook (1987) lise öğrencileri ile ilgili yaptıkları bir araştırmada, depresyondaki kişilerin karar verme stillerine bilişsel ve sosyal faktörlerin katkısını araştırmışlardır. Depresyon belirtileri olan ve olmayan öğrencilerden, kendilerini tüm hayatlarını etkileyebilecek bir karar verme durumunda hissetmelerini, verecekleri kararların birtakım yarar içeren ancak olası riskler de içeren kararlar olduğunu hayal etmeleri istenmiştir. Sonuçta depresyondaki kişilerin harekete geçmede daha isteksiz oldukları, onların yararlılardan çok riskleri dikkate aldıkları görülmüştür.

Deykind ve diğerleri (1987) 16-19 yaşlarındaki 424 lise öğrencisine, majör depresyon bozukluğu, alkol ve maddenin kötüye kullanım sıklığını araştırmak üzere teşhise yönelik bir mülakat çizelgesi uygulamışlardır. Araştırmanın sonucu, hem maddenin kötüye kullanımı hem de alkolün kötüye kullanımı majör depresyon bozukluğu ile ilişki içinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bacchini ve Magliula (2003) ergenlik döneminde benlik imajı ve öz yeterliliği inceledikleri araştırmada, ergenlerin birçoğunun kendini olumlu olarak ifade ettiklerini ve gelişimsel sorumluluklarını yerine getirmede kapasitelerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmada, erkeklerin kızlara göre daha olumlu benlik imajına sahip

oldukları bulunmuştur. Kızların ise akademik ve öz düzenleme yeterlilikleri erkeklerden daha iyi, fakat duygusal öz yeterlilikleri daha düşük olarak saptanmıştır.

Letcher (2005) 1595 ergen üzerinde yaptığı araştırmada, ergenlik yıllarının başlangıcı ve daha fazla alınganlık gösterme faktörlerinin kızlarda yüksek anksiyeteye neden olduğunu tespit edilmiştir. Anksiyeteyi etkileyen faktörleri; mizaç, cinsiyet, aile ve akran ilişkileri, sosyal yetenekler, yaşam olayları ve önceki sorunlu davranışlar olarak belirtilmiş olup önceki duygusal ve davranışsal problemler aile- çocuk ilişkileri içindeki güçlükler anksiyeteyi en fazla etkileyen faktörler olarak bulunmuştur. Kızlarda yüksek anksiyetede en belirgin etken olarak aile faktörü bulunmuştur. Kızlardaki düşük ve yüksek anksiyete ile ailede yaşanan problemler ilişkiler ile bir anlam bulunurken erkeklerde bu ilişki bulunamamıştır. Kızlarda hiperaktivite ve agresiflik düzeylerinde anksiyete ile ilişki bulunmuştur.

Sweeting ve diğerleri (2007) yaş ortalaması 15 olan 2196 ergen üzerinde yapmış olduğu araştırmada, benlik saygısı, beden imajı, sigara kullanımı ve fiziksel aktivite faktörlerinin birbiri ile ilişkisini incelemiştir. Kızlarda bu belirtiler ile depresif olma ilişkili bulunmuştur. Aynı zamanda baş ağrısı, aşırı baş dönmesi gibi semptomların arttığı tespit edilmiştir. Araştırmada, benlik saygısı ve beden imajının uyumlu, kız öğrencilerde somatizasyon ve depresyon belirtilerinin ilişkisinin yüksek olduğuna ilişkin bulgulara ulaşılmıştır.

Weiss ve diğerleri (2008) Çin'deki yedi şehirdeki ergenlerin psikolojik semptomları ile sigara içime düzeyi arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmaya 7.sınıftan 11.sınıf düzeyine kadar 4724 ergen katılmıştır. Psikolojik semptomlardan depresyon, anksiyete ve hostilite değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına, göre; sigara tiryakilik düzeyi arttıkça bu üç belirti düzeyinin de arttığı gözlenmiştir. Cinsiyete bağlı olarak bakıldığında ise, yalnızca hostilitede kızlarda erkeklere oranla anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Kızların sigara içme ile hostilite gösterme oranı erkeklere göre daha

yüksek bulunmuştur. Aynı şekilde, kızlarda yaşa bağlı olarak bu oranda artış olduğuna ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Cinsiyet değişkeni, depresyon ve anksiyetede sigara içmeyle anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Sigara içme oranında erkeklerin daha çok tiryaki olduğu ve yaşla birlikte bu oranın arttığı, aynı zamanda yaşla birlikte psikolojik semptom gösterme düzeyinin de arttığı bulunmuştur.

Jankauskiene ve diğerleri (2008) akran zorbalığı ve psikolojik faktörler arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmaya, 6.,8.,11.sınıf öğrencilerinden 1162 öğrenci katılmış olup, bu öğrencilerin %56.5'i zorbalık olayına karışmış %12.7'si mağdur ve %16.3'ü de zorbalık eyleminde bulunduğu belirlenmiştir. Bu ilişkiyi saptamak için örneklemdaki öğrencilerin özgüven, mutluluk, aile ilişkileri, öğretmen ilişkileri, alkol ve sigara kullanımı ve sosyo-demografik özelliklerine bakılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, zorbalığa karışmak; 6. ve 8.sınıfla, erkek cinsiyetle, tütün kullanımı ile düşük özgüven ile kişinin ailesinin kendi dış görünüşü ile alay etmesi ile ilişki saptanmıştır. Mağdurluk ise, sınıf düzeyi, erkek cinsiyet, düşük özgüven ve ailesinin kendi dış görünüşü ile alay etmesi arasında ilişkiye rastlanılmıştır.

Patel ve Kull (2010) göçmen ergenlerin psikopatolojik semptomlarının kendi değerlendirmeleri ve öğretmen değerlendirmelerini karşılaştırarak 174 ergenle yaptığı araştırmada, göçmen ergenlerin duygusal problem, anksiyete problemleri ve somatizasyon gibi psikopatolojik semptom düzeylerini diğer ergenlere oranla daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Göçmen öğrencilerin sorunları dışa vurmak yerine içselleştirdiği vurgulanan araştırmanın bir diğer bulgusu da, öğretmenlerin belirttiği semptom düzeyi ile öğrencilerin belirttikleri düzey arasında büyük bir fark olduğudur. Bu farkın diğer ergenlerle yapılan karşılaştırmalara göre daha yüksek bir düzey olduğu belirtilmiştir. Göçmen öğrencilerin diğer öğrencilere oranla okul, aile ve sosyal problemleri, ergenlik problemleri ile karşı karşıya kaldıklarında daha fazla olumsuz duygu yaşayabildikleri gibi bu durumu olduğundan daha fazla belirtebilecekleri ve öğretmen değerlendirmesindeki farkın fazla olması nedeni ile göçmen öğrencileri değerlendirmede, aktif görüntülemenin iyi bir yöntem olabileceği önerilmiştir.

Tang ve diğeri (2010) Çinli ergenlerde gerçek kilo ve algılanan kilo ile depresyon ve anksiyete arasındaki ilişkinin incelendiği 10-17 yaş arasındaki 665 erkek 479 kız olmak üzere toplam 1144 ergen üzerinde yaptığı araştırmanın sonucunda, erkeklerin ergenlerin kendilerini aşırı zayıf olarak algılarken, kızların kendilerini kilolu olarak algılamadıkları görülmüştür. Kendilerini kilolu olarak algılayan erkek ergenlerin depresyon ve anksiyete düzeyleri yüksek bulunmuştur. Algılanan kiloda çok zayıf ve normal algılayan erkeklerin şişman olarak algılayan erkeklere göre depresyon ve anksiyete belirtileri daha düşük bulunmuştur. Depresyon ve anksiyetenin gerçek kilo ile bir ilişkisi bulunamamıştır.

Marks ve diğeri (2010) tekrarlayıcı bir şekilde sorun üzerine düşünmenin ve farkındalığın ergenlerdeki hayat zorlukları ve psikolojik bozulmayı etkileme düzeyinin araştırıldığı araştırmaya 14 ile 19 yaş arasında 154 erkek ve 153 kız olmak üzere toplam 307 Avustralyalı öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin tekrarlayıcı sorun düşünme, farkındalık, hayat zorlukları değerlendirmeleri içeren envanterler ile öğrencilerde görülen depresyon, anksiyete ve stres semptomları değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre, yaşam zorluklarının artması ile depresyon, anksiyete ve stres semptomlarının arttığı saptanmıştır. Derinlemesine tekrarlayıcı düşünmenin artması ile depresyon ve anksiyete belirtilerinin arttığı, fakat farkındalığın azaldığı bulunmuştur.

Sooky ve diğeri (2010) İran Kaşhan Lisesi'ndeki 762 kız öğrenci ile yaptıkları araştırmada kız öğrencilerin psikolojik ihtiyaçları ile depresyon yaygınlığı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın sonucunda, depresyonun örnekleme yaygınlığının %53.5 olduğu bulunmuştur. Aileleri tarafından arzu edilmeyen psikososyal ihtiyaç düzeyi % 27.8 olarak saptanmıştır. Öğrencilerin depresyon düzeyi ile ebeveynler tarafından tatmin edilen psikososyal ihtiyaçlar ve babanın eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunurken, öğrencinin yaşı, ebeveynlerin yaşı, meslekleri ve eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Harden ve diğeri (2011) 278 Afrika kökenli Amerikalı gençlerle, üçlü model ile anksiyete ve depresyonun yaygınlığı, düşük ekonomik düzey ile ilişkisini ve kullanılan baş etme mekanizmalarını inceledikleri çalışmanın sonucunda; üçlü modelin anksiyete ve depresyonda görülen ortak ve ayırt edici faktörleri ve fizyolojik belirtileri yordayabildiği görülmüş olup, düşük gelirli olan Afro-Amerikan gençlerinde yüksek düzeyde anksiyete ve depresyon olduğu saptanmıştır. Erkeklerin akran sorunları yaşamasında depresyondan daha çok anksiyete ile ilişkili bulunmuş olup erkeklerin yüksek düzey fizyolojik uyarılmaların anksiyete belirtileri ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bununla birlikte depresyon ve anksiyete düzeyi arttıkça, aktif başa çıkma mekanizma düzeylerinin de düşüş gösterdiği bulunmuştur. Kızların aktif başa çıkma düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Vujeva ve Furman (2011) ergenlikten yetişkinliğe geçişteki depresif semptomlar ve romantik ilişki kalitelerini, orta ergenlikten yetişkinliğe geçişteki 188 kız ve erkek öğrenci üzerinde yaptıkları 5 yıllık boylamsal araştırmanın sonucunda, 15 yaşında depresyon bulguları yüksek olan düşük düzey depresyon belirtileri gösteren öğrencilere oranla sonraki dönemlerde yaşadıkları ilişkilerde daha çok çatışma sorunları yaşarken daha az problem çözme becerisi gösterdikleri bulunmuştur. Sonuç olarak, araştırmacılar orta ergenlikte yaşanan depresyonun, yetişkinliğe geçişte yaşanan romantik ilişki kalitesine zarar verdiği belirtilmiştir.

Barrocas ve Hankin (2011) ergenlerde depresyon gelişiminin olumsuz duygulanım, stresörler ve anksiyete gibi faktörlerle çok yönden ele alındığı araştırmaya 6.sınıftan 11.sınıfa kadar 360 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların %57'si kadın %43 ü erkek olmak üzere ilk ve orta ergenlikte olan öğrencilere 5 aylık bir süre içinde 5'er hafta aralıklar ile 4 oturumda envanterlere cevap vermeleri istenmiş yapılan analizlerin sonucunda; negatif duygulanımın öğrencilerde anksiyete ve strese neden olduğu, bunun sonucunda da depresyon semptomlarında artma olduğu belirtilmiştir. Stresör ve anksiyete artışına

neden olan olumsuz duygulanımın depresyonla ilişki düzeyi % 78 oranında bulunmuştur. Cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Jamieson ve Wade (2011) gençler arasındaki ilk cinsel ilişki ve depresyon belirtileri arasındaki ilişkinin 7 yıl süre ile araştırıldığı boylamsal araştırma 52 ortaokul ve 80 lisede 3213'ü erkek 3297 kız öğrenci olmak üzere toplam 6510 öğrenci katılmıştır. Araştırma depresyonun erken yaşta girilen cinsel ilişki ile biyolojik, sosyolojik ve psikolojik etmenlerin rolü üzerine odaklanmıştır. Araştırmanın sonunda, erken yaşta girilen cinsel ilişkinin gelecekteki depresif semptom gösterme ile bir ilişkisi olsa da durumda psikolojik sürecin etkisi olduğu vurgulanmıştır. Önceden geçirilen depresyonla cinsel ilişkiye girme arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Araştırmacılar sonuç olarak, erken yaşta cinsel ilişkiye girmenin gelecekteki depresyona girme düzeyi ile ilişkili olduğunu belirtip bu ilişkinin yaş, cinsiyet, cinsel olgunluk gibi biyolojik faktörler, dini inanç ve toplumsal bir grubun üyesi olmak gibi sosyolojik faktörler ve kendine güven, sosyal destek algılanması gibi psikolojik faktörlerin yanında daha düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir.

Ragatz ve diğerleri (2011) suçlu düşünce yapıları, agresiflik durumları, psikopatolojik davranışlarının lise son sınıf zorba ve zorba kurbanları arasındaki ilişkinin kontrol grubu ile karşılaştırıldığı araştırmada, zorba ve mağdurların son iki yıl içinde suç davranışları ve psikolojik kaynaklarının geçmişini araştırmak amaçlı 960 lise öğrencisine online anket uygulaması yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda, belirgin bir şekilde zorba ve zorbalığa maruz kalan kurbanlarda kontrol grubuna göre, suçlu düşünce, agresiflik, psikopatolojik belirtilerin yüksek çıktığı görülmüştür. Buna ek olarak, kendilerini suçlu düşünme oranının kızlara oranla erkek öğrencilerde daha yüksek düzeyde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Cao ve diğerleri (2011) Çinli ergenlerde problemlili internet kullanımı ile psikopatolojik semptomlar ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelendiği kesitsel çalışmaya Çin'in 8 şehrinde olan toplam 17.599 ergen katılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, katılımcıların % 8.1'inde problemlili internet kullanımı saptanmış olup problemlili internet

kullanımının; erkek cinsiyetle, lise öğrencisi olmakla, şehirli olmakla, ülkenin doğu ve batı bölgelerinde yaşıyor olmakla, üst düzey aile geliri olmakla, yalnızlıkla, eğlence için en çok kullanılan yöntem olmakla yüksek düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Normal internet kullanıcıları ergenler ile karşılaştırıldıklarında ise, psikopatolojik semptom gösterme düzeyi yüksek bulunmuştur. Problemlerli internet kullanımında bulunan ergenlerde; fiziksel enerji eksikliği, fiziksel disfonksiyonellik, zayıflamış immün sistem, duygusal ve davranışsal bozukluklar, sosyal uyum problemleri saptanmıştır. Yaşam doyumunu ile negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, psikopatolojik belirtilerle yaşam doyumunu arasında da negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyo demografik faktörlerin olumlu olması yaşam doyum düzeyini arttırıyorken, problemlerli internet davranışında ise negatif düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Azic ve Bezinovic (2011) ergenlerde görülen depresyon ile aile ilişkileri arasındaki ilişkinin cinsiyete göre araştırıldığı çalışma 14 ile 19 yaş arasındaki 617 kız 574 erkek olmak üzere toplam 1191 öğrenci ile Hırvatistan'da gerçekleştirilmiştir. Araştırmada depresyon, ebeveyn ilişkisi, aile aktiviteleri, ebeveyn sorun çözme stratejilerini içeren veri toplama araçları ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, depresyon semptomları gösterme düzeyi kızlarda % 19.1 iken erkeklerde bu oran % 15.8 bulunmuştur. Kız öğrencilerin aile aktiviteleri, ailenin sorun çözme stratejileri, anne ve baba sıcaklığı gibi aile değerlendirmeleri, erkek öğrencilere göre daha olumlu olarak bulunmuştur. Aile faktörünün, erkeklerin depresyonunu belirlemede %16.3, kızların ise %17.2 düzeyde etkili olduğu bulunmuştur. Kızlarda aile aktiviteleri ve babanın sıcaklığı ve sevgisi kızlar için erkeklerden daha önemli olduğu bulunurken, ebeveyn çatışmaları, ebeveyn hostilitesi, anne agresifliği her iki cinsiyet için önemli bulunmuştur.

2.6. PROBLEM ÇÖZME BECERİSİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.6.1. Problem Çözme Becerileri İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Budak (1999) lise öğrencilerinde algılanan sosyal destek düzeyi ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada, lise öğrencilerinin aile ve arkadaşan algıladıkları sosyal destek düzeyi ile problem çözme becerileri arasında aynı yönde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu, problem çözme becerisinin öğretmenden algılanan sosyal destek ile ilişkili olmadığı bulunmuştur.

Sünbül ve Gürsel (2001) başarılı ve başarısız lise 1.sınıf öğrencilerinde öğrenilmiş çaresizlik ve problem çözme becerilerinin karşılaştırıldığı araştırmada, lise 1. sınıfta Türk Dili, Sosyal Bilgiler, Matematik ve genel akademik başarı ortalaması açısından başarı düzeyi yüksek ve düşük olan öğrencilerin problem çözme ve öğrenilmiş çaresizlik düzeylerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Öğrencilerin birinci dönem genel akademik başarı ortalamaları açısından, problem çözmeye kişisel kontrol ve problem çözme yeteneğine güven boyutunda, düşük bir başarı ortalaması gösteren öğrencilerin problem çözme becerilerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

Korkut (2002) lise öğrencilerin problem çözme beceri düzeylerini ortaya koymak amaçlı yaptığı çalışmaya normal ve süper lisede okumakta olan 239'u kız, 155'i erkek toplam 394 öğrenci katılmıştır. Araştırmada, okul türü, yaş, cinsiyet, annenin eğitimi ve işi, babanın eğitimi ve işi, sosyal destek kaynakları, sıkıntılarını konuşabildiği, sıkıntılarını anlayan kişiler değişken olarak incelenmiştir. Elde edilen başlıca bulgulara göre, cinsiyet, okul türü, yaş, babanın işi, bireylerin sorunlarını konuştukları ve anlaşıldıkları kişilerin kimler olduğu değişkenleri problem çözme becerilerini algılamada fark tespit edilmiştir. Öğrencilerin annelerinin işi, anne ve babalarının eğitimleri değişkenlerinin ise problem çözme becerilerini değerlendirmelerinde fark yaratmadığı görülmüştür.

Ünüvar (2003) çok yönlü algılanan desteğin 15-18 yaş lise öğrencilerinin problem çözme becerisi ve benlik saygısına etkisinin incelediği araştırmada, öğrencilerin aile ve

arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek arttıkça problem çözme becerilerinin olumlu yönde arttığı belirlenmiştir. Algılanan arkadaş desteğinin, algılanan aile desteğine oranla problem çözme becerisi üzerine daha etkili olduğu bulunmuştur. Problem çözümede lise öğrencilerinde bölüm olarak Sosyal ve Türkçe - Matematik bölümünde okuyan öğrencilerin Fen bölümünde okuyan öğrencilere göre daha az kaçınan yaklaşım sergiledikleri görülmüştür. Problem çözme becerilerine okul olarak bakıldığında ise, fen ve genel lise öğrencilerinin özel lise öğrencilerine göre daha aceleci yaklaşımda buldukları, fen lisesi öğrencilerinin diğer liselere göre en az planlı yaklaşımda buldukları belirlenmiştir. Problem becerilerinde anne- baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Annesi çalışmayan öğrencilerin çalışanlara kıyasla problem çözümünde daha çok kaçınan ve değerlendirci yaklaşımda buldukları gözlemlenmiştir. Problem çözümede sınıflar arasında ve cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ayrıca benlik saygısı seviyesi yüksek ergenlerin daha olumlu problem çözme becerisine sahip oldukları görülmüştür. Algılanan benlik saygısının en çok kendine güvenli yaklaşımda etkili olduğu görülmüştür.

Kapıkıran ve diğerleri (2005) lise öğrencilerinde akran baskısının problem çözme yaklaşımları ve bazı demografik değişkenler açısından inceledikleri, üç farklı programdaki okullardan 368 öğrenci ile yaptıkları araştırmada, akran baskısına ve dolaylı akran baskısına maruz kalan öğrencilerin problem çözümede kişisel kontrollerini daha fazla algıladıkları bulunmuştur. Problem çözme yaklaşımı açısından bakıldığında ise lise mezunu annelerin çocuklarının aynı zamanda güvenli problem çözme yaklaşımına da sahip oldukları, ilkokul mezunu annelerin çocuklarının daha düşük problem çözme yaklaşımına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Danışık (2005) ergenlerin sürekli öfke, öfke ifade tarzları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada, öfke kontrolü ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki anlamlı olup, öfkelerini kontrol edebilen bireylerin problem çözme becerileri daha yüksek bulunmuştur. Duygularını çok paylaşan öğrencilerin problem çözme becerilerini algılama düzeyleri duygularını paylaşmayan öğrencilere göre daha

yüksek olduğu gözlenmiştir. Psikolojik semptom bulguları düşük olan öğrencilerin algıladıkları problem çözme becerileri psikolojik semptomları yüksek olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Cinsiyet açısından incelendiğinde ise, kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla algıladıkları problem çözme becerilerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Çetinkale (2006) araştırmasında 11.sınıf öğrencilerinin denetim odakları, problem çözme becerileri ve algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin cinsiyet ve akademik alan değişkenleri açısından ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonucuna göre, cinsiyet açısından problem çözme becerilerinin alt boyutu olan, “aceleci yaklaşım”, “düşünen yaklaşım”, “kaçıngan yaklaşım” ve “değerlendirici yaklaşım” boyutlarında anlamlı bir fark olduğuna ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Öğrencilerin problem çözme becerilerine göre denetim odaklarında anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır. Anne-baba tutumlarından otoriter anne-baba tutumu ile problem çözme becerilerinin alt ölçeği olan aceleci yaklaşımı pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Koruyucu-istekçi anne-baba tutumu ile düşünen yaklaşım arasında pozitif yönde bir ilişki, kaçıngan yaklaşım arasında ise negatif yönde bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmada, koruyucu anne-baba tutumu ile kendine güvenli yaklaşım arasında ise pozitif yönde bir ilişkinin olduğu gözlenmiştir.

Çilingir (2006) fen lisesi ile genel lise öğrencilerinin sosyal becerileri ve problem çözme becerilerinin karşılaştırıldığı araştırmanın sonucuna göre; fen lisesi ile genel liseye giden öğrenciler arasında problem çözme becerileri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Lise öğrencilerinin cinsiyet, kardeş sayısı, ailenin kaçınıcı çocuğu olma durumu ve ailenin sosyo- ekonomik durumları açısından problem çözmelerinde farklılık gözlemlenmemiştir.

Cenkseven ve Vural (2006) 106 kız, 131 erkek olmak üzere toplam 237 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, ergenlerin düşünme gereksinimi düzeylerine ve

cinsiyetlerine göre algılanan problem çözme becerilerini karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak, farklı düşünme gereksinim düzeylerine sahip ergenlerin problem çözme beceri düzeyleri arasında anlamlı fark belirlenmiştir. Ergenlerin kız veya erkek olmalarına göre problem çözme becerilerini arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Kızların kendilerini problem çözme becerileri açısından erkeklerden daha olumlu algıladıkları görülmektedir. Problem çözme becerilerine düşünme gereksinimi düzeyleri ve cinsiyet ortak etkisi açısından bakıldığında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Genç (2007) ilköğretim 8.sınıf öğrencilerine uyguladığı işbirlikçi öğrenmenin başarıya ve problem çözmeye etkisini öğrenmek amaçlı yapmış olduğu araştırmada, öğrencileri deney ve kontrol grubundan oluşan iki gruba ayırmış ve deney grubuna araştırmacı tarafından geliştirilen etkinliklerle eğitim verilmiştir. Her iki gruba uygulanan ön test ve son testin sonucuna göre; deney grubundaki öğrencilerin problem çözme becerilerinin kontrol grubuna göre arttığı, kontrol grubunda ise bir değişiklik olmadığı gözlemlenmiştir.

Güner (2007) araştırmasında, çatışma çözme becerilerini geliştirmeye yönelik grup rehberliğinin lise öğrencilerinin saldırganlık ve problem çözme becerilerinin etkisini incelemiştir. Araştırmada, ön test-son test kontrol gruplu yöntem kullanılmış olup, 9.sınıfta öğrenim gören toplam 60 öğrenciye uygulanmıştır. Öğrencilere 12 oturumluk çatışma çözme grup rehberliği uygulanmıştır. Her iki gruba saldırganlık ve problem çözme envanteri uygulanmıştır. Araştırmanın sonunda, deney ve kontrol grubundaki deneklerin saldırganlık ve problem çözme becerilerinde anlamlı bir farklılık bulunmuş, bu farklılığın deney grubunun lehine olduğu gözlemlenmiştir. Deney grubundaki öğrencilerin daha düşük saldırganlık ve yüksek problem çözme becerisi kazandıkları grup rehberliği çalışmasında bulunmuştur.

Pakkal (2007) okul öncesi eğitim alan ergenlerin, sosyal benlik değerlerinin problem çözme becerisine etkisini incelediği araştırmanın sonucuna göre; ergenlerin problem

çözme becerilerinin ve sosyal benlik gelişiminin okul öncesi kuruma gidenler lehine olduğu bulunmuştur. Problem çözme becerileri geliştikçe ergenlerin sosyal benlik gelişimi de olumlu yönde artmaktadır. Okul öncesi bir kuruma daha uzun devam eden ergenlerin, kısa süreli devam eden ergenlere göre problem çözme becerilerinde daha olumlu bir tavır edindikleri belirlenmiştir.

Sünbül (2008) yaptığı araştırmada, ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerine uygulanan müzakere (problem çözme) ve akran arabuluculuğu eğitimi programının öğrencilerin çatışma çözme becerileri, öfke kontrolü becerileri ve özsaygı düzeyleri üzerine etkisi incelenmiştir. Araştırma iki genel lisede yürütülmüş olup deney grubunda 302, kontrol grubunda 180 öğrenci bulunmaktadır. Ön test, son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılan araştırmada, deney grubuna problem çözme ve arabuluculuk eğitim programı uygulanmış, kontrol grubuna ise herhangi bir eğitim verilmemiştir. Eğitim programı kişiler arası çatışmaların doğasının anlatılması, iletişim becerileri, öfke yönetim becerileri, kişilerarası çatışmalarda akran arabuluculuk becerilerinin yer aldığı dört bölümden oluşmuştur. Araştırmanın sonucunda, problem çözme ve arabuluculuk eğitimi alan deney grubu öğrencilerinin çatışma çözüm becerilerinin almayanlara göre daha yapıcı olduğu saptanmıştır. Bu eğitimi alan öğrencilerin çatışmalarını arabuluculuk yöntemini kullanarak çözebildikleri, arabuluculuğun çatışmaları yapıcı çözüme etkili bir yöntem olduğu saptanmıştır. Eğitim alan öğrencilerin öfke kontrolü becerilerinin fark kazanç puanları ve ön test-son test puanlarının karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir fark bulunmuştur. Deney grubu öğrencilerinin özsaygı düzeylerinin deney grubu ön test-son test puanları karşılaştırıldığında artmış olduğu saptanmıştır.

Gökbüzoğlu (2008) ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmanın sonucuna göre; ergenlerin toplam saldırganlık puanı ile problem çözme yeteneğine güven ve yaklaşma kaçınma alt boyutları anlamlı bir fark bulunuyorken, kişisel kontrol alt boyutu arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Anne tutumu ile problem çözme becerisi alt boyutlarından biri olan problem çözme yeteneğine güven alt boyutunda, demokratik ve ilgili anne

tutumuna göre aşırı hoşgörülü anne tutumunun olumlu yönde anlamlı bir fark bulunurken baba tutumlarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında, yaklaşma kaçınma alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmuştur. Araştırmada erkeklerin problem çözmede kaçınmadan çok yaklaşma stratejilerini kadınlardan daha çok kullandığı bulunmuştur. Anne-baba eğitim seviyesi ile öğrencilerin yaş değişkenine göre problem çözme becerileri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Sargın (2008) ergenlik dönemindeki öğrencilerin saldırgan davranışları ile öfke ve sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmanın sonucunda, sosyal problem çözme becerisi ile saldırganlık arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Sonuç olarak sosyal problem çözme becerileri düşük, öfkelerini kontrol etme sorunu yaşayan ergenlerin sıklıkla saldırgan davranışlar sergiledikleri bu davranışların görülme sıklığının ilköğretimden orta öğrenime gittikçe arttığı, bu artışın erkekler yönünde olduğu tespit edilmiştir.

Cengiz (2010) ergenlerdeki saldırganlık ve problem çözme arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada, lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyi ile problem çözme becerileri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, lisede öğretim gören öğrencilerin problem çözme becerileri arttıkça, saldırganlık düzeylerinin azalmakta olduğu tespit edilmiştir.

Çelikkaleli ve Gündüz (2010) ergenlerin problem çözme becerileri ile akademik, sosyal ve duygusal yetkinlik inançları arasındaki ilişkiyi ve yetkinlik inançları ve problem çözme becerilerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemiştir. 145'i kız, 118'i erkek toplam 263 ergenle yaptıkları araştırmada, ergenlerin akademik, sosyal ve duygusal yetkinlik inançları ile problem çözme becerileri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca, akademik ve duygusal yetkinlik inançlarının problem çözme becerilerini anlamlı olarak yordadığı

görülmüştür. Diğer taraftan, cinsiyete göre ergenlerin problem çözme becerileri ve duygusal yetkinlik inançları anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Erkek ergenlerin kızlardan daha yüksek problem çözme becerisine sahip olduğu bulunmuştur.

Özver (2010) genç erişkinlerde intihar davranışı ile problem çözme, dürtüsellik ve atılganlık arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmanın sonucuna göre; intihar girişimi olanlarda problem çözme yeteneği girişimde bulunmayanlardan daha düşük düzeyde bulunmuştur. Problemi çözme konusunda kendine güvenen ve probleme uygun yaklaşma ve kaçınma davranışı sergileyen kişilerin daha az intihar girişiminde bulunduğu saptanmıştır. Ayrıca, problemi çözerken kişisel kontrolün intihar girişimine etkisi olmadığı da bulunmuştur. Tekil intihar girişimde bulunanların çoğul intihar girişiminde bulunanlara göre, problem çözme becerilerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Gündoğdu (2010) 519 öğrenci ile gerçekleştirdiği çalışmada, Bursa İli'ndeki Anadolu Liseleri, Kız Meslek Liseleri ve genel liselere devam eden 9. ve 12. sınıf öğrencilerinin çatışma eğilimleri ve problem çözme becerilerine dair algıları incelenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre, öğrencilerin çatışma eğilimleri ile problem çözme becerilerini algılayış düzeylerinin devam ettikleri lise türü, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, babanın çalışma durumu ve kardeş sayısı gibi bağımsız değişkenlere göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Öğrencilerin problem çözme becerilerini algılayışlarında sınıf düzeyleri yönünden; çatışma eğilimlerinde ise cinsiyet ve annenin çalışma durumu değişkenleri yönünden anlamlı farklılık gösterdiğine işaret etmektedir. 9. sınıf öğrencilerinin problem çözme becerilerine dair algıları 12. sınıf öğrencilerine kıyasla daha düşük bulunmuştur. Öğrencilerin çatışma eğilimleri ile problem çözme becerilerini algılamaları arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Özbulak ve diğeri (2011) orta öğretim öğrencilerinin problem çözme ve atılganlık becerilerini bazı değişkenlere göre incelendiği araştırmaya İzmir İli'ndeki liselerin 9. sınıflarında okuyan 200 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonucunda; atılganlık ve genel problem çözme becerilerinin cinsiyete ve okul türüne göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı bulunmuştur. Genel problem çözme becerisinin anne öğrenim durumuna göre anlamlı biçimde farklılaştığını, baba öğrenim durumuna göre farklılaşmadığını; problem çözme alt becerilerinin cinsiyete, okul türüne ve annenin öğrenim durumuna göre anlamlı biçimde farklılaştığını ortaya koymuştur. Ayrıca, atılganlık becerisinin hem genel problem çözme becerisi ile hem de aceleci ve değerlendirici problem çözme becerileri ile düşük düzeyde pozitif ve anlamlı ilişkiler gösterdiğini ortaya koymuştur. Aceleci, düşünen ve değerlendirici problem çözme becerilerinin atılganlık düzeyi ile anlamlı bir şekilde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Sezen ve Paliç (2011) 218 lise öğrencisi ile yaptıkları araştırmada, lise öğrencilerinin problem çözme beceri düzeylerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmada, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre problem çözme becerileri açısından kendilerini daha olumlu algıladıkları belirlenmiştir. Sınıf düzeylerinin öğrencilerin problem çözme becerisi algıları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır.

Karataş (2011) okul pansiyonunda kalan ergenlerin cinsiyet ve sınıf düzeyleri açısından kaygı ve problem çözme becerileri puanlarının farklılaşp farklılaşmadığı ile kaygı ve problem çözme beceri puanları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Niğde merkezine bağlı pansiyonlu iki okuldan seçilen okul pansiyonunda kalan 109 kız 91 erkek olmak üzere toplam 200 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, öğrencilerin cinsiyet açısından kaygı ve problem çözme puanlarının farklılaştığını, sınıf düzeyi açısından farklılaşma olmadığını göstermiştir. Ayrıca, kaygı ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlı ilişki olduğu gözlenmiştir. Ergenlerin sürekli kaygı, durumluk kaygı ve problem çözme yeteneğine güven, kişisel kontrol puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani, ergenlerin sürekli ve durumluk kaygı puanları yükseldikçe

problem çözüme puanları da yükselmektedir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre kaygı düzeyleri daha yüksek bulunmuş olup problem çözme konusunda da kız öğrencilerin, kendilerini daha güvenli olarak algıladıkları belirlenmiştir.

Çeşit (2011) sanat eğitimi alan ve almayan lise öğrencilerinin problem çözme becerileri ile benlik saygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, Bolu Atatürk Lisesi ile Bolu Güzel Sanatlar ve Spor Lisesinde öğrenim gören 190'ı kız 124'ü erkek olmak üzere toplam 314 öğrenci ile gerçekleştirmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; öğrencilerin cinsiyetlerine göre problem çözme becerileri ile benlik saygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmazken, sınıf düzeylerine göre anlamlı bir fark bulunmuştur. Sanat eğitimi almakla anlamlı bir fark bulunmazken, sınıf düzeylerine göre anlamlı bir fark bulunmuştur. Sanat eğitimi almayan öğrencilerin problem çözme becerileri ile benlik saygı düzeyleri arasında ve sanat eğitimi alan öğrencilerin problem çözme becerileri ile benlik saygı düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sanat eğitimi alan ve almayan öğrencilerin problem çözme becerileri ile benlik saygı düzeyleri arasında ise anlamlı bir fark bulunmamıştır.

2.6.2. Problem Çözme Becerisi İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Herper ve Marshall (1991) ergenlerde benlik saygısı ve problemleri üzerine yaptığı araştırmada, kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha fazla problem belirttiklerini, kız ergenlerin problemleri aile, sağlık ve kişiler arası ilişkilere uyum konusunda belirtirken erkek ergenler ise sosyal ilişkiler ve okula uyum konusunda problemler belirttikleri tespit edilmiştir. Kız ergenlerin benlik saygısı düzeyleri de erkek ergenlere göre daha düşük düzeyde bulunmuştur.

Wilkinson ve diğerleri (1994) somatizasyon gibi, birinci basamaktaki sağlık hizmetlerine açıklanamayan fiziksel belirtiler sebebiyle ardışık başvuran ve yaşları 18 ile 65 yaş arasında değişen 11 hastaya problem çözme terapisi uygulamışlardır. Araştırmacılar, çalışmanın tamamlanmasından sonra, hastaların hipokondriyak uğraşlarında, psikolojik sıkıntılarında ve doktor ziyaretlerinde anlamlı bir düşüş ve

azalmanın olduğunu bulmuşlardır. Sonuç olarak, bu hasta grubu için sorun çözme terapisinin, hem etkili hem de uygulanabilir bir sağaltım yöntemi olduğu belirtilmiştir.

Pakaslahti ve diğerleri (1996) orta ergenlik döneminde saldırganlıkla problem çözme stratejileri, saldırganlık ve sosyal kabul görme arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmanın sonuçlarına göre; orta ergenlik dönemindeki ergenlerin saldırganlıkla problem çözme stratejileri ile saldırgan davranışları arasında çok yakın olmasa da anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Bu ilişkinin ergenliğin gelişimsel dönemlerine göre değişebileceğini ileri sürmüşlerdir. Ayrıca saldırganlıkla sorun çözme stratejileri açısından sosyal kabul gören akranlarına oranla daha saldırgan benlik yapısına sahip oldukları, erkeklerde problem çözme stratejileri ile saldırgan davranışları arasındaki ilişkinin kızlara oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Webster ve diğerleri (2001) araştırmalarında, erken başlangıçlı davranım sorunu olan ve yaşları 4 ile 8 yaş arasında değişen 99 çocuğu, ailesiyle birlikte bir tedavi ve bekleme listesi kontrol grubuna atayarak tedavi grubuna sosyal beceri ve sorun çözme eğitimi vermişlerdir. Kontrol grubuyla karşılaştırıldığında, tedavi grubundaki çocukların daha az saldırgan davranışlar sergilediği, arkadaşlarına karşı daha olumlu davranışlar gösterdiği ve daha fazla oranda olumlu çatışma çözümü stratejilerini kullandıkları saptanmıştır.

Huband ve diğerleri (2007) araştırmalarında, Kişilik Bozukluğu tanısı almış 176 bireyin 87'sine psiko-eğitim ve problem çözme terapisi içeren 16 seanslık eğitim uygulamışlardır. Kontrol ve deney grubuna öncesinde ve eğitim sonrasında, eğitimden 6 ay sonra olmak üzere ölçümler alınmıştır. Bu üç ölçüm analizleri karşılaştırdığında problem çözme terapisi ve psikolojik eğitimin kişilik bozukluklarında etkili olduğu saptanmıştır. Deney grubundaki bireylerin sorun çözme düzeylerinin ve genel işlevselliğinin daha yüksek olduğu ve öfke dışı vurumlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Chang (2007) araştırmasında, Taywan'lı adölesanlarda problem çözme yaklaşımlarında kendini değerlendirmeye yönelik 796 erkek ve 743 kız olmak üzere toplam 1500 7.sınıf Çinli ergene “Büyük 6 Bilgi Problem Çözme Envanteri'nin” (B61PS) geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapmıştır. Araştırma sonucunda, envanterin geçerli ve güvenilir olduğu kanıtlanmış olup envanterin alt ölçekleri görev tanımı, stratejileri konusunda bilgi arama, bilgiye erişim, sentez ve değerlendirme olarak belirlenmiş olup araştırmada, kız ergenlerin erkeklere oranla bilgi arama becerilerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Hanzlova ve Macek (2009) ergen problemleri, kontrol odağı ve başa çıkma tarzları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmaya, yaş ortalaması 15. 6 olan 563 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırmada, aktif baş etme, düşük düzey ve pasif baş etme olmak üzere üç başa çıkma mekanizması ile algılan kontrol odağı ve algıladıkları problemler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu problemler günlük hayattaki ilişkiler olup okul, ebeveynler, özel ilişkiler, akran bağlamda, karşı cinsten, boş zaman, gelecekteki kariyer, gelecek beklentileri gibi konuları içermektedir. Araştırmanın sonucunda, aktif ve düşük düzey başa çıkma algılan kontrol ile ilişkili bulunmazken, aktif ve pasif baş etme mekanizmasıyla gündelik sıkıntılar, okul problemleri, kariyer ve gelecek beklentileri, karşı cinsle olan problemler arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Brad (2011) lise öğrencilerinin problem çözme davranışlarındaki bilişsel yeteneklerini ve kullandıkları stratejileri tanımlamak amacıyla 9., 10. ve 12.sınıftan oluşan 80 öğrenci ile yapılan araştırmada, öğrencilerin temel stratejileri kullanmalarına karşın, karşılarına çıkan problemlerde deneme yanılma yolunu seçtikleri ve bir zorlukla karşılaştıklarında ise vazgeçtikleri tespit edilmiştir. Araştırmada, öğrencilerin bilişsel becerilerindeki eksikleri gidermeye yönelik öz yeterlilik kazandırılmasını önerilmiştir.

Sumi (2011) Japon öğrencilerde sosyal problem çözebilme ile kişiler arası yeterlilik arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmaya % 56. 4'ü kadın % 43.6'sı erkek olmak üzere

toplam 234 kolej öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, probleme yaklaşımda iyimser bir tutum sergileyen ve problemle başa çıkmada sistematik bir yaklaşım içinde olan öğrencilerin kişiler arası sorun çözmede, samimi ilişkiler başlatma ve devam ettirmede başarılı olduğu ortaya çıkmıştır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgiler sunulmuştur

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, lise öğrencilerindeki rekabetçi tutum, psikolojik belirtiler ve problem çözme becerilerinin farklı değişkenlere göre incelendiği ilişkiisel tarama modelinden betimsel bir çalışmadır. Lise öğrencilerinin rekabetçi tutumları, psikolojik belirtileri ve problem çözme becerilerinin birbirleriyle ilişkisi, ayrıca cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, ailedeki doğum sırası, algılanan ailenin ekonomik düzeyi ve kendi fiziksel görünüşlerini değerlendirme değişkenleriyle karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

3.2. Evren

Araştırmanın evrenini 2011-2012 öğretim yılında Samsun il merkezinin Atakum, İlkadım ve Canik merkez ilçelerinde okuyan lise öğrencilerinden oluşmaktadır. Samsun Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan verilere göre Samsun Büyükşehir İl Merkezine bağlı üç merkez ilçede toplam 45 lise bulunmakta ve bu liselerde 37284 lise öğrencisi öğrenim görmektedir. Tablo-1'de evreni oluşturan öğrencilerin Samsun Merkez İlçeleri'ne göre cinsiyet dağılımı verilmiştir.

Tablo-1 Araştırmanın Evrenindeki Öğrencilerin İlçelere Göre Cinsiyet Dağılımı

Öğrenci	Atakum	İlkadım	Canik	Toplam
Kız	3246	16978	1455	21679
Erkek	5015	9264	1326	15605
Toplam	8261	26242	2781	37284

3.3.Örnekleme

Araştırmanın amacı, veri toplama kolaylığı ve maliyeti açısından “Kolay ulaşılabilir küme örnekleme” yöntemi ile Samsun İli Atakum, İlkadım ve Canik ilçe merkezindeki okulların sosyo-ekonomik düzeyleri de dikkate alınarak evreni temsil yeteneği yüksek olması bakımından dikkate alınarak liselerde öğrenim gören, 1., 2., 3.ve 4.sınıfta okuyan örnekleme oluşturan okullardaki toplam öğrenci sayısının 8130 olduğu tespit edilmiştir. Samsun İlkadım, Canik ve Atakum merkez ilçelerinde bulunan liselerden 9’unda yapılan bu araştırmada, 501 erkek 539 kız olmak üzere toplam 1040 öğrenci rastgele seçimle örnekleme alınmıştır. Tablo-2’ de Örnekleme alınan öğrencilerin dağılımı verilmiştir.

Tablo-2 Örnekleme Alınan Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı

OKUL	Kız	Erkek	Toplam
Atakum Garip Zeycan Fen Lisesi	28	28	56
Atakum Onur Ateş Anadolu Lisesi	60	55	115
Atakum Recep Tanrıverdi Lisesi	72	70	142
Canik Karşıyaka Anadolu Lisesi	60	50	110
İlkadım 19 Mayıs Lisesi	100	110	210
İlkadım İbrahim Tanrıverdi Sosyal Bilimler Lisesi	20	20	40
İlkadım Özel Feza Berk Anadolu Lisesi	60	47	107
İlkadım Sema Büberci Kız Teknik ve Meslek Lisesi	110	10	120
İlkadım Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi	29	111	140
TOPLAM	539	501	1040

Çalışmada Uygulanan Etik İlkeler

Veri toplama araçlarının uygulanabilmesi için Samsun İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden izin, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıbbi Araştırma Etik Komisyonu’nun 2011/417 Karar ile etik kurulu onayı alınmıştır. Ayrıca, araştırma Ondokuz Mayıs Üniversitesi Bilimsel Araştırma Komisyonu tarafından PYO.EGF.1904.12.004 kodu ile desteklenmiştir.

3.4. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırmada Rekabetçi Tutum Ölçeği, Kısa Semptom Envanteri, Problem Çözme Envanteri ve araştırma için hazırlanmış Kişisel Bilgi Formu ile veriler toplanmıştır.

3.4.1. Rekabetçi Tutum Ölçeği (RTÖ) :

Ölçek, Akbayırlı (1998) tarafından rekabetçi tutumu ölçmeye yönelik olarak geliştirilmiştir. İlk aşamada rekabetçi tutumları içeren çok sayıda denemelik madde yazılmıştır. Bu maddeler konu ile ilgili uzman ve araştırmacılar tarafından gözden geçirilerek düzeltmeler yapılmış ve 74 maddelik deneme formu oluşturulmuştur. Birinci uygulamada 235 üniversite öğrencisine ve ikinci uygulamada 133 üniversite öğrencisine yapılan uygulamalar ve madde analizleri sonucunda tek faktörlü 23 maddeden oluşan asıl ölçek oluşturulmuştur. Ölçek 5'li likert tipi bir tutum ölçeğidir. Katılımcıların, her bir madde için; "Tamamen Katılıyorum", "Çoğunlukla Katılıyorum", "Kararsızım", "Pek Katılmıyorum", "Kesinlikle Katılmıyorum" şıklarından birini işaretlemeleri istenmektedir. Puanlama yapılırken düz maddeler için 'Tamamen Katılıyorum' ile başlayarak 5,4,3,2,1 puan ve ters maddeler dikkate alınarak 'Tamamen Katılmıyorum' 1,2,3,4,5 puanlama yapılmıştır. Yüksek puan rekabetçi tutumun yüksek olduğu, düşük puan ise rekabetçi tutumun düşük olduğu anlamına gelmektedir.

Ölçeğin güvenilirliğini hesaplamak için yapılan çalışmalarda ölçeğin iki yarım güvenilirliği, iki yarıda eşit sayıda madde bulunmadığından bu amaçla kullanılan Horst formülünden yararlanılarak belirlenmiş ve elde edilen iki yarım güvenilirlik katsayıları 0.91 ve 0.93 olarak bulunmuştur. Ayrıca, yapılan diğer bir güvenilirlik çalışmasında Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış, hesaplanan alfa değeri 0.92 olarak tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda ölçeğin güvenilir olduğu belirlenmiştir (Aydın ve Akbayırlı, 2000).

3.4.2. Kısa Semptom Envanteri (KSE)

1992’de Derogatis tarafından geliştirilen Kısa Semptom Envanterinin Türkçe’ye uyarlanması Şahin ve Durak tarafından (1994) gerçekleştirilmiştir. SCL-90-R'nin 9 faktörüne dağılmış olan 90 madde arasından, her faktörde en yüksek yükü almış toplam 53 madde seçilmiş ve 5-10 dakikada uygulanabilen, benzer yapıda kısa bir ölçek elde edilmiştir. Envanterdeki maddeler “Sinirlilik ve titreme hali” şeklinde düzenlenmiş; 1- hiç yok, 2- biraz var 3-orta derecede var, 4-epey var ve 5-çok fazla var şeklinde değerlendirilmesi yapılmıştır. Aynen SCL-90-R’ de olduğu gibi 9 alt ölçek ve 3 global indeksten oluşmaktadır. Alt ölçekler; somatizasyon, obsesif-kompulsif bozukluk, kişiler arası duyarlılık, depresyon, anksiyete bozukluğu, hostilite, fobik anksiyete, paranoid düşünceler, psikotizm şeklindedir.

Şahin ve Durak tarafından Türkçeye uyarlanan ölçekte üç farklı çalışmada kullanılmış ve toplam puanlardan elde edilen Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları 0.96 ve 0.95 arasında bulunmuştur. Ayrıca, alt ölçekler için elde edilen Cronbach Alpha katsayıları ise 0.55 ile 0.86 arasında değişmektedir. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin "Anksiyete" "Depresyon", "Olumsuz benlik" "Somatizasyon" ve "Hostilite (düşmanlık)" olmak üzere 5 faktörden oluştuğu belirtilmiştir Envanter ergen ve yetişkinlere uygulanmaktadır (Şahin ve Durak, 1994; Savaşır ve Şahin, 1997).

3.4.3.Problem Çözme Envanteri (PÇE)

Heppner ve Peterson tarafından 1982 yılında geliştirilmiş olup, 1-6 arasında puanlanan ve 35 maddeden oluşan Likert tipi bir ölçektir. Maddelere verilebilecek tepkiler; “Her zaman böyle davranırım”, “Çoğunlukla böyle davranırım”, “Sık sık böyle davranırım”, “Arada sırada böyle davranırım”, “Ender olarak böyle davranırım” ve “Hiçbir zaman böyle davranmam” şeklinde sıralanmaktadır. Ölçekten alınabilecek toplam puan 32-192 arasında değişmekte olup, 32-80 arası puanlar yüksek düzeyde problem çözme becerisini, 81-192 arası puanlar ise düşük düzeyde problem çözme becerisini ifade etmektedir.

Ölçeğin güvenilirlik çalışmasında ölçeğin tümü için elde edilen Cronbach α iç tutarlılık katsayısı 0,90, alt ölçekler için elde edilen katsayılar ise 0,72 ile 0,85 arasında değişmektedir. Ölçeğin madde-toplam puan korelasyonlarının ranjı ise 0,25 ile 0,71 arasında değişmektedir. Ölçeğin alt ölçeklerinin test-tekrar test güvenilirlik katsayıları $r=0,83$ ile $r=0,89$ arasında değişmektedir. Ölçeğin geçerlik çalışmasında toplam puanın ve üç alt ölçekten elde edilen puanların, öğrencilerin problem çözme becerilerinin düzeyiyle korelasyonları sırasıyla -0,46, -0,44, -0,29 ve -0,43 olarak hesaplanmıştır. Yapı geçerliği çalışmasında ise problem çözme yeteneğine güven ($\alpha=0,85$), yaklaşma kaçınma ($\alpha=0,84$) ve kişisel kontrol ($\alpha=0,72$) olmak üzere üç faktörden oluştuğu saptanmıştır. Bu üç faktör arasındaki korelasyon katsayıları ise 0,38 ile 0,49 arasında hesaplanmıştır (Akt: Savaşır ve Şahin, 1997).

Ölçeğin Türkiye uyarlaması ilk kez Taylan (1990) tarafından yapılmıştır. Taylan'ın yaptığı geçerlik çalışmasında problem çözme envanteri puanları ile kendini kabul envanteri puanları arasındaki korelasyon 0,44, sürekli kaygı envanteri puanları arasındaki korelasyon ise 0,51 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmasında; İngilizce ve Türkçe uygulamaları arasındaki güvenilirlik katsayıları toplam puan için 0,86, problem çözme güveni için 0,86, yaklaşma-kaçınma tarzı için 0,64 ve kişisel kontrol için 0,73 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin toplam puanı ile alt ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları problem çözme güveni için 0,82, yaklaşma-kaçınma tarzı için 0,81 ve kişisel kontrol için 0,58 olarak hesaplanmıştır. Test-tekrar test yöntemiyle kararlılık katsayıları; problem çözme güveni için 0,84, yaklaşma-kaçınma tarzı için 0,47 ve kişisel kontrol için 0,48 ve ölçeğin toplamı için 0,66 olarak hesaplanmıştır (Savaşır, Şahin, 1997).

Ölçeğin Türkiye uyarlaması ile ilgili ikinci çalışma ise Şahin ve Heppner tarafından 1993 yılında yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmasında, toplam 244 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada Cronbach α güvenilirlik katsayısı 0,88 olarak hesaplanmıştır. Yarıya bölme güvenilirlik çalışmasında ise tek ve çift sayılı maddeler ayrılarak, yarıya bölme tekniği ile elde edilen güvenilirlik katsayısı $r=0,81$ olarak

bulunmuştur. Ölçeğin geçerlik çalışmasında; ölçüt bağımlı geçerlik yöntemi kullanılmış ve ölçeğin toplam puanı ile Beck Depresyon Envanteri toplam puanları arasındaki korelasyon -0,33 ve STAI-T toplam puanları arasındaki korelasyon katsayısı ise -0,45 olarak hesaplanmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda ise ölçeğin; “aceleci yaklaşım” ($\alpha=0,78$), “düşünen yaklaşım” ($\alpha=0,76$), “kaçıngan yaklaşım” ($\alpha=0,74$), “değerlendirici yaklaşım($\alpha=0,69$), “kendine güvenli yaklaşım” ($\alpha=0,64$) ve “planlı yaklaşım” ($\alpha=0,59$) olmak üzere altı faktör bulunmuştur (Savaşır ve Şahin, 1997).

3.4.4.Kişisel Bilgi Formu

Örnekleme katılan bireylere bağımsız değişkenlerin bulunduğu kişisel bilgi formu düzenlenmiştir. Bu değişkenler; cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, ailedeki doğum sırası, algılanan ailenin ekonomik düzeyi ve kendi fiziksel görünüşlerini değerlendirme biçimidir.

3.5.Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen tüm veriler SPSS 15.0 paket programı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmış ve istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir.

Verilerin analizinde bağımsız iki gruba ait ölçümlerin ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını saptamak amacıyla bağımsız örneklem için t-testi kullanılmıştır. İki'den fazla olan bağımsız gruplara ait ölçümlerin ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi Tekniği kullanılmıştır. Ortalamalar arası farkın anlamlı olduğu durumlarda bu anlamlılığın hangi gruplardan kaynaklandığını saptama amacıyla LSD Testi (Least Significant Difference) kullanılmıştır. Denencelerin test edilmesinde gözlenen sayısal farkların anlamlı olup olmadığı 0.05'lik hata payı dikkate alınarak belirlenmiştir.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde denenceleri test etmek amacıyla yapılan istatistiksel analizlere ve bu analizler sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1.Denence 1:Lise öğrencilerin rekabetçi tutumları ile psikolojik belirtileri ve problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırmanın bu denencesini test edebilmek amacıyla, öğrencilerin Rekabetçi Tutum puanları ile Kısa Semptom Envanteri puanları ve Problem Çözme Envanteri puanları arasındaki ilişkiyi bulmak amaçlı Pearson Korelasyon analizi uygulanmış ve sonuçlar tablo 3'te verilmiştir. Tablo 3'te yer alan istatistiksel veriler; öğrencilerin Rekabetçi Tutum puanları ile Kısa Semptom Envanteri Puanları arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığını göstermektedir. Öğrencilerin Rekabetçi Tutum puanları ile Problem Çözme Envanterinden aldıkları puanlar arasında $p<.001$ düzeyinde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Ölçeğinden aldıkları puanlar yükseldikçe Problem Çözme Envanterinden aldıkları puanlar düşmektedir. Problem Çözme Envanteri puanlarının düşük olması kişilerin problem çözme becerisinin yüksek olması anlamına geldiği için öğrencilerin rekabetçi tutumları güçlendikçe problem çözme becerilerinin de güçlendiği ileri sürülebilir.

Tablo-3. Lise Öğrencilerinin Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri Puanlarına İlişkin Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

	Rekabetçi Tutum Ölçeği	Kısa Semptom Envanteri	Problem Çözme Envanteri
RTÖ	1	.009	-.198**
Pearson Korelasyon		.774	.000
Sig. (2-tailed)	1040	1040	1040
KSE	.009	1	.215*
Pearson Korelasyon	.774		.000
Sig. (2- tailed)	1040	1040	1040
PÇE	-.198**	.215**	1
Pearson Korelasyon	.000	.000	
Sig. (2- tailed)	1040	1040	1040

Tablo 3'e göre öğrencilerin Kısa Semptom Envanteri puanları ile Problem Çözme Envanteri puanları arasında $p < .001$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin Kısa Semptom Envanterinden aldıkları puanlar yükseldikçe Problem Çözme Envanterinden aldıkları puanlar da yükselmektedir. Problem Çözme Envanteri puanlarının yüksek olması kişilerin problem çözme becerilerinin düşük olması anlamına geldiğinden öğrencilerde psikolojik belirtiler çoğaldıkça problem çözme becerilerinin düştüğü ileri sürülebilir.

Denence 2: Cinsiyete göre öğrencilerin Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden aldıkları toplam puanlar arasında anlamlı farklar bulunmaktadır.

Araştırmanın bu denencesini test edebilmek amacıyla; cinsiyete göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olup olmadığını incelemek amacıyla veriler üzerinde Bağımsız Örneklem İçin T-Testi tekniği uygulanmış olup sonuçlar Tablo-4 de sunulmuştur.

Tablo -4. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanterinden Aldıkları Toplam Puanlara İlişkin t-testi Sonuçları

Değişken	Cinsiyet	N	X	S	sd	t	P	Sonuç
RTÖ	Erkek	501	83.35	13.25	1038	2.86	.004	Anlamlı
	Kız	539	85.70	13.17				P<.01
KSE	Erkek	501	47.60	34.33	1038	3.28	.001	Anlamlı
	Kız	539	54.56	34.05				P<.01
PÇE	Erkek	501	98.70	17.71	1038	5.03	.000	Anlamlı
	Kız	539	92.92	19.15				P<.001

Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde, erkek öğrencilerin puan ortalamalarının ($X=83.35$) kız öğrencilere ($X=85.70$) göre daha düşük olduğu görülmektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ortalamalar arasında gözlenen bu farklılığın .01 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre rekabetçi tutumlarının daha yüksek olduğunu ileri sürülebilir.

Öğrencilerin Kısa Semptom Envanteri'nden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde, erkek öğrencilerin puan ortalamalarının ($X=47.60$) kız öğrencilere ($X=54.56$) göre daha düşük olduğu görülmektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ortalamalar arasında gözlenen bu farklılığın .01 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre kız öğrencilerde gözlenen psikolojik belirtilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu ileri sürülebilir.

Öğrencilerin Problem Çözme Envanteri'nden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde, erkek öğrencilerin puan ortalamalarının ($X=98.70$) kız öğrencilere ($X=92.92$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ortalamalar arasında gözlenen bu farklılığın .001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu sonuca göre kız öğrencilerin problem çözme becerilerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu ileri sürülebilir.

Denence 3: Öğrencilerin sınıf düzeyine göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden aldıkları toplam puanlar arasında anlamlı farklar bulunmaktadır.

Öğrenim görülen sınıf düzeyine göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri toplam puanlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo-5'te sunulmuştur.

Tablo-5. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden Aldıkları Toplam Puanlara Ait Betimsel İstatistikler

Değişken	Sınıf Düzeyi	N	X	S
RTÖ	9.Sınıf	269	83.58	13.59
	10.Sınıf	304	85.37	13.44
	11.Sınıf	261	84.12	13.25
	12.Sınıf	206	85.27	12.51
	Toplam	1040	84.57	13.25
KSE	9.Sınıf	269	45.27	33.78
	10.Sınıf	304	54.27	33.60
	11.Sınıf	261	49.32	33.85
	12.Sınıf	206	56.83	35.61
	Toplam	1040	51.20	34.34
PÇE	9.Sınıf	269	98.23	17.02
	10.Sınıf	304	95.22	19.37
	11.Sınıf	261	95.45	19.51
	12.Sınıf	206	93.44	18.42
	Toplam	1040	95.71	18.69

Öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf düzeyine göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden aldıkları toplam puan ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını test etme amacıyla veriler üzerinde Tek Yönlü Varyans Analizi tekniği uygulanmış olup sonuçlar Tablo-6'da sunulmuştur.

Tablo-6. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden Aldıkları Toplam Puanlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişken	Kaynak	KT	Sd	KO	F	P	Sonuç
RTÖ	Gruplar Arası	608.78	3	202.93	1.15	.326	Anlamlı Değil
	Grup İçi	182061.05	1036	175.73			p>.05
	Toplam	182669.85	1039				
KSE	Gruplar Arası	19764.30	3	6588.10	5.65	.001	Anlamlı
	Grup İçi	1206158.00	1036	1164.24			p<.01
	Toplam	1225922.3	1039				
PÇE	Gruplar Arası	2862.11	3	954.039	2.74	.042	Anlamlı
	Grup İçi	360113.77	1036	347.60			P<.05
	Toplam	362975.88	1039				

Tablo-6'da yer alan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre, öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre Rekabetçi Tutum Ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyi ile Kısa Semptom Envanteri puanları arasında p<.01 düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak amacıyla 9., 10.,11 ve 12.sınıf öğrencilerinin Kısa Semptom Envanteri Puanları üzerinde LSD Testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo-7'de verilmiştir.

Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyi ile Problem Çözme Envanteri puanları arasında $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak amacıyla 9., 10., 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin Problem Çözme Envanteri Puanları üzerinde LSD Testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo-8’de verilmiştir.

Tablo-7. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre Kısa Semptom Envanteri’nden Aldıkları Toplam Puanlara İlişkin LSD Testi Sonuçları

Sınıf	Sınıf Düzeyi	P	Sonuç
9.Sınıf	10.sınıf	.002	$p < .01$
	11.Sınıf	.173	$p > .05$
	12.sınıf	.000	$p < .001$
10.Sınıf	9.sınıf	.002	$p < .01$
	11.sınıf	.086	$p > .05$
	12.sınıf	.406	$p > .05$
11.Sınıf	9.sınıf	.173	$p > .05$
	10.sınıf	.086	$p > .05$
	12.sınıf	.018	$p < .05$
12.Sınıf	9.sınıf	.000	$p < .001$
	10.sınıf	.406	$p > .05$
	11.sınıf	.018	$p < .05$

Tablo-7’de yer alan verilere göre; 9.sınıf öğrencileri ile 10.sınıf öğrencileri arasında $p < .01$ düzeyinde anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. 9.sınıf öğrencileri ile 12.sınıf öğrencileri arasında $p < .001$ düzeyinde anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. 9.sınıf öğrencileri ile 11.sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. 10.sınıf öğrencileri ile 11. ve 12. Sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. 11.sınıf öğrencileri ile 12.sınıf öğrencileri arasında $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir fark

bulunmuş diğer sınıflarla arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Bu sonuçlara göre 9.sınıf öğrencilerinde psikolojik belirtilerin 10. ve 12.sınıf öğrencilerine göre daha düşük olduğu ileri sürülebilir. 11.sınıfta öğrenim gören öğrencilerin 12. Sınıfta öğrenim gören öğrencilere göre psikolojik belirtilerin daha fazla olduğu gözlenmektedir.

Tablo-8. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre Problem Çözme Envanteri'nden Aldıkları Toplam Puanlara İlişkin LSD Testi Sonuçları

Sınıf	Sınıf	P	Sonuç
9.Sınıf	10.sınıf	.054	P>.05
	11.Sınıf	.086	p>.05
	12.Sınıf	.006	p<.01
10.Sınıf	9.Sınıf	.054	P>.05
	11.Sınıf	.884	p>.05
	12.Sınıf	.290	p>.05
11.Sınıf	9.Sınıf	.086	p>.05
	10.sınıf	.884	p>.05
	12.Sınıf	.248	p>.05
12.Sınıf	9.Sınıf	.006	p<.01
	10.sınıf	.290	p>.05
	11.Sınıf	.248	p>.05

Tablo-8'de yer alan verilere göre; 9.sınıf öğrencileri ile 12.sınıf öğrencileri arasında $p<.01$ düzeyinde anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. 9.sınıf öğrencileri ile 10.sınıf ve 11.sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Diğer sınıflar karşılaştırıldığında anlamlı bir fark bulunamamıştır. 9.sınıf öğrencilerindeki Problem Çözme Envanteri puanlarının 12 sınıfta öğrenim gören öğrencilere göre yüksek olması düşük beceriyi düzeyini göstermesi nedeni ile 9.sınıfa giden öğrencilerin problem çözme becerisi 12.sınıfa giden öğrencilere göre daha düşük olduğunu ifade edebiliriz.

Denence 4: Öğrencilerin ailedeki doğum sırasına göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden aldıkları toplam puanlar arasında anlamlı farklar bulunmaktadır.

Öğrencilerin doğum sırasına göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri toplam puanlarına ilişkin betimsel istatistikler tablo-9'da sunulmuştur.

Tablo-9. Öğrencilerin Ailedeki Doğum Sırasına Göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden Aldıkları Toplam Puanlara Ait Betimsel İstatistikler

Değişken	Doğum Sırası	N	X	S
RTÖ	İlk	477	84.85	13.66
	Orta	215	86.10	11.95
	Küçük	348	83.25	13.37
	Toplam	1040	84.57	13.25
KSE	İlk	477	52.67	35.78
	Orta	215	46.60	30.21
	Küçük	348	52.04	34.59
	Toplam	1040	51.20	34.34
PÇE	İlk	477	94.58	19.29
	Orta	215	95.80	18.45
	Küçük	348	97.19	17.92
	Toplam	1040	95.71	18.69

Öğrencilerin doğum sırasına göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden aldıkları toplam puan ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını test etme amacıyla veriler üzerinde Tek Yönlü Varyans Analizi tekniği uygulanmış olup sonuçlar Tablo-10'da sunulmuştur.

Tablo-10. Öğrencilerin Ailedeki Doğum Sırasına Göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden Aldıkları Toplam Puanlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişken	Kaynak	KT	Sd	KO	F	P	Sonuç
RTÖ	Gruplar Arası	1140.94	2	570.47	3.25	.039	Anlamlı
	Grup İçi	181528.90	1037	175.05			p<.05
	Toplam	182669.85	1039				
KSE	Gruplar Arası	5827.01	2	2913.50	2.47	.085	Anlamlı değil
	Grup İçi	1220095.3	1037	1176.56			
	Toplam	1225922.3	1039				p>.05
PÇE	Gruplar Arası	1368.34	2	684.17	1.96	.141	Anlamlı değil
	Grup İçi	3616.07	1037	348.70			p>.05
	Toplam	362975.88	1039				

Tablo-10'da yer alan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre öğrencilerin doğum sırasına göre Kısa Semptom Envanteri puanları ve Problem Çözme Envanteri puanları arasında p>.05 olduğundan anlamlı bir fark bulunamamıştır. Öğrencilerin doğum sırasına göre Rekabetçi Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında p<.05 düzeyinde

anlamli bir fark bulunmuştur. Bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek amaçlı Rekabetçi Tutum Ölçeği puanları üzerinde LSD Testi uygulanmış ve sonuçlar tablo-11’de sunulmuştur.

Tablo-11. Öğrencilerin Ailedeki Doğum Sırasına Göre Rekabetçi Tutum Ölçeği’nden Aldıkları Toplam Puanlara İlişkin LSD Testi Sonuçları

Doğum Sırası	Doğum Sırası	P	Sonuç
İlk	Orta	.250	P>.05
	Küçük	.088	P>.05
Orta	İlk	.250	P>.05
	Küçük	.013	P<.05
Küçük	İlk	.088	P>.05
	Orta	.013	P<.05

Tablo-11’de yer alan verilere göre; ailenin ortanca çocuğu ile küçük çocuğu arasındaki Rekabetçi Tutum Ölçeği puanları arasındaki farkın $p<.05$ düzeyinde anlamlı olduğu gözlenmektedir. Bu sonuca göre; ailede ortanca çocukların küçük çocuklara göre daha rekabetçi oldukları ifade edilebilir.

Denence 5: Öğrencilerin algılanan ailenin ekonomik düzeyine göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden aldıkları toplam puanlar arasında anlamlı farklar bulunmaktadır.

Algılanan ekonomik düzeye göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri toplam puanlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo-12'de sunulmuştur.

Tablo-12. Öğrencilerin Algılan Ailenin Ekonomik Düzeyine Göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden Aldıkları Toplam Puanlara Ait Betimsel İstatistikler

Değişken	Algılan Ekonomik Düzey	N	X	S
RTÖ	Yüksek	99	84.46	14.27
	Orta	890	84.39	13.24
	Düşük	51	88.01	11.17
	Toplam	1040	84.57	13.2
KSE	Yüksek	99	46.15	33.22
	Orta	890	50.70	33.97
	Düşük	51	69.84	37.63
	Toplam	1040	51.20	34.34
PÇE	Yüksek	99	94.43	20.49
	Orta	890	95.58	18.53
	Düşük	51	100.43	17.29
	Toplam	1040	95.71	18.69

Öğrencilerin algıladıkları ekonomik düzeye göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden aldıkları toplam puan ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını test etme amacıyla veriler üzerinde Tek Yönlü Varyans Analizi Tekniği uygulanmış olup sonuçlar Tablo-13'te sunulmuştur.

Tablo-13. Öğrencilerin Algılan Ailenin Ekonomik Düzeyine Göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden Aldıkları Toplam Puanlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişken	Kaynak	KT	Sd	KO	F	P	Sonuç
RTÖ	Gruplar Arası	636.09	2	318.04	1.82	.164	Anlamlı değil
	Grup İçi	182033.75	1037	175.53			p>.05
	Toplam	182669.85	1039				
KSE	Gruplar Arası	20467.54	2	10233.77	8.80	.000	Anlamlı
	Grup İçi	1205454.8	1037	1162.44			P<.001
	Toplam	1225922.3	1039				
PÇE	Gruplar Arası	1312.538	2	656.26	1.88	.153	Anlamlı değil
	Grup İçi	361663.55	1037	348.759			p>.05
	Toplam	362975.88	1039				

Tablo-13'te verilen Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları; öğrencilerin algıladıkları ailenin ekonomik düzeyine göre Rekabetçi Tutum Ölçeği puanları ve Problem Çözme Envanteri puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Öğrencilerin algıladıkları ailenin ekonomik düzeyi ile Kısa Semptom Envanteri puanları arasında p<.001

düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla Kısa Semptom Envanteri puanları üzerinde LSD Testi uygulanmış ve sonuçlar tablo-14’de sunulmuştur.

Tablo-14.Öğrencilerde Algılanan Ailenin Doğum Ekonomik Düzeyine Göre Kısa Semptom Envanteri’nden Aldıkları Toplam Puanlara İlişkin LSD Testi Sonuçları

Algılanan Ekonomik Düzey	Algılanan Ekonomik Düzey	P	Sonuç
Yüksek	Orta	.208	P>.05
	Düşük	.000	P<.001
Orta	Yüksek	.208	P>.05
	Düşük	.000	P<.001
Düşük	Yüksek	.000	P<.001
	Orta	.000	P<.001

Tablo-14’de verilen LSD Testi sonuçları incelendiğinde; ailesinin gelir düzeyini yüksek olarak algılayan öğrencilerle düşük olarak algılayan öğrenciler arasında $p<.001$ düzeyinde anlamlı bir fark vardır. Gelir düzeyini orta düzeyde algılayan öğrencilerin Kısa Semptom Envanteri puanları ile düşük düzeyde algılayan öğrenciler arasındaki puanları arasındaki fark $p<.001$ düzeyinde anlamlıdır. Ailesinin gelir düzeyini orta düzeyde algılayan öğrencilerle yüksek düzeyde algılayan öğrencilerin Kısa Semptom Envanteri puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu sonuçlara göre ailesinin gelir durumunu düşük olarak algılayan bireylerin orta ve yüksek olarak algılayan bireylere göre psikolojik semptomları daha çok sergiledikleri ileri sürülebilir.

Denence 6: Öğrencilerin fiziksel görünüşlerini değerlendirmelerine göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri'nden aldıkları toplam puanlar arasında anlamlı farklar bulunmaktadır.

Araştırmanın bu denencesini test edebilmek amacıyla; öğrencilerin fiziksel görünüşlerini değerlendirmelerine göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanteri toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olup olmadığını incelemek amacıyla veriler üzerinde Bağımsız Örneklem İçin T-Testi tekniği uygulanmış olup sonuçlar Tablo-15'te sunulmuştur.

Tablo 15. Öğrencilerin Fiziksel Görünüşlerini Değerlendirmelerine Göre Rekabetçi Tutum, Kısa Semptom Envanteri ve Problem Çözme Envanterinden Aldıkları Toplam Puanlara İlişkin t-testi Sonuçları

Değişken	Algılanan Fiziksel Görünüş	N	X	S	sd	T	P	Sonuç
RTÖ	Olumlu	742	84.69	12.82	1038	4.55	.650	Anlamlı değil
	Olumsuz	298	84.28	14.30				p>.05
KSE	Olumlu	742	45.18	30.88	1038	9.28	.000	Anlamlı
	Olumsuz	298	66.21	37.82				P<.001
PÇE	Olumlu	742	94.52	18.93	1038	3.23	.000	Anlamlı
	Olumsuz	298	98.65	17.76				P<.001

Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde, fiziksel görünüşünü olumlu algılayan öğrencilerin puan ortalamalarının ($X=84.69$) fiziksel görünüşünü olumsuz algılayan öğrencilere ($X=84.28$) göre daha yüksek olduğu

görülmektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ortalamalar arasında gözlenen bu farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır.

Öğrencilerin Kısa Semptom Envanteri'nden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde, fiziksel görünüşünü olumlu algılayan öğrencilerin puan ortalamalarının ($X=45.18$) olumsuz algılayan öğrencilere ($X=66.21$) göre daha düşük olduğu görülmektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ortalamalar arasında gözlenen bu farklılığın $p<.001$ düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre kendi fiziksel görünüşünü olumsuz olarak değerlendiren öğrencilerin olumlu olarak değerlendiren öğrencilere göre daha yüksek psikolojik belirti gösterdiklerini ifade edebiliriz.

Öğrencilerin Problem Çözme Envanteri'nden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde fiziksel görünüşünü olumlu algılayan öğrencilerin puan ortalamalarının ($X=94.52$) olumsuz algılayan öğrencilere göre ($X=98.65$) daha düşük olduğu görülmektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ortalamalar arasında gözlenen bu farklılığın $p<.01$ düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Problem Çözme Envanteri puanlarının yorumlanmasında yüksek puan ortalaması düşük problem çözme becerisi anlamına geldiğinden fiziksel görünüşünü olumsuz algılayan öğrencilerin problem çözme becerileri olumlu algılayan öğrencilere göre düşük olduğu ileri sürülebilir.

BÖLÜM 5

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, araştırmada test edilen denencelerin sonuçları literatür desteğinde tartışılarak yorumlanmıştır.

Araştırmanın birinci denencesine ait bulgulara göre öğrencilerin rekabetçi tutumları ile sergiledikleri psikolojik belirtiler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Literatür incelendiğinde, rekabetin insanlar üzerinde hem olumlu etkisi hem olumsuz etkisi olduğu görülmektedir. Başarının bireylerdeki benlik saygısına olumlu yönde etki etmesi bakımından, öğrencilerin rekabetçi tutumları ile başarmaya yönelik amaçlar oluşturmaları, girişimlerde bulunmaları onlara olumlu yönde bir benlik algısı kazandırdığı düşünülebilir. Bu nedenle dengeli düzeyde sergilenen rekabetçi tutumun psikolojik sağlığa olumlu yönde katkıda bulunduğu ifade edilebilir. Diğer taraftan patolojik düzeyde rekabetin hırsla birlikte kıskançlık ve düşmanlık duyguları, kendini sürekli kıyaslama ya da yetersiz görme gibi duygulara da neden olabilmesi bakımından psikolojik sağlığa olumsuz etki etkisi de olabilir. Yenidünya yaptığı çalışmada rekabetçi tutum ile akademik başarı ve benlik saygısı arasında olumlu yönde bir ilişki tespit etmiştir ve başarılı bireylerin benlik saygısının yüksek olacağı ve rekabete yatkın olabileceklerini ifade etmiştir (Yenidünya, 2005:145). Johnson yaptığı çalışmada, öğrencilerdeki rekabetçilik ile öğrencilerin kendilerini sınıftaki herhangi bir öğrenci kadar önemli görmesiyle, okuldaki öğrenme etkinliklerinde iyi olmakla, kendileri ile ilgili tutumları arasında olumlu yönde bir ilişki görmüştür (Johnson, 1978:188). Rekabet sürekli bir kıyasa, başarıdan daha çok başkaları arasında ün kazanmaya, gizli bir düşmanlığa, kaybedildiğinde ağır düş kırıklıklarına ve kaybetme korkusu ile rekabete yönelme-kaçınma durumları gibi kaygı düzeyini arttırıcı bir etkiye neden olduğundan rekabet nevrotik bir hal almakta ve bu da bireyin sağlığı üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır (Horney, 2007:167-198). Araştırmamızda rekabetçi tutumun olumlu ya

da olumsuz olmak üzere her iki yönde de anlamlı bir ilişki bulunmadığından araştırmamızın birinci denencesinin bu bölümü doğrulanmamıştır.

Araştırmanın birinci denencesine ait diğer bulguya göre öğrencilerin rekabetçi tutumları ile problem çözme becerileri arasında olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuca göre, öğrencilerde rekabetçi tutum arttıkça karşılaştıkları problemleri çözmeye yönelik becerilerinin arttığını ifade edilebilir. Bu denenceye ilişkin ilgili araştırma ve literatür bilgisine ulaşılammıştır. Bireylerdeki rekabetçi tutum, sosyal, kültürel ve ekonomik yönden ilişkili olmakla beraber girişimci olmak, atılganlık düzeyinin yüksek olması, dışa dönüklülük, A tipi davranışa uyumlu kişilik gibi bazı kişilik özellikleriyle de ilişkili olabileceği düşünülebilir. Bu ilişki göz önüne alındığında rekabetçi tutumu benimseyen öğrencilerin günlük hayatta karşılaştıkları problemleri çözmeye yönelirken daha etkin ve atılgan davrandıkları ileri sürülebilir. Araştırmamızın birinci denencesinin bu bölümü doğrulanmakla birlikte bu konuda daha fazla araştırma yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırmanın birinci denencesine ait bir diğer bulgu, öğrencilerde problem çözme becerileri yükselirken psikolojik belirtilerin azaldığı saptanmıştır. Bilindiği gibi bireylerin psikolojik sağlıkları bozuldukça karşılaştıkları problemlerle baş etme becerileri de zayıflamaktadır. Gençlerin içinde buldukları gelişim dönemine ilişkin sorunları dikkate alındığında, ergenlik dönemi birçok problemin aşılacak zorunda oldukları bir dönem olarak göz önünde bulundurulmalıdır. Gençlerin bir yandan topluma aitlik duygusu ve bir yandan da kendi bireyselliklerini kanıtlama, bir meslek sahibi olabilme, zorlu bir sınavda başarılı olabilme gibi temel sorunlar yaşamaktadırlar. Ayrıca sosyal, kültürel, ekonomik ve ailesel sorunlar da yaşamaktadırlar. Bu nedenle yukarıda belirtilen alanlarda problem çözme becerileri güçlü olan öğrencilerin psikolojik belirtileri daha az sergiledikleri ileri sürülebilir. Yapılan birçok yurtiçi ve yurtdışı araştırmada, yüksek problem çözme beceri düzeyi ile depresyon, intihar, saldırganlık, öfke, davranış bozuklukları, olumsuz benlik algılanması, düşük benlik saygısı ve psikopatolojik belirtiler arasında olumsuz yönde bir ilişki bulunduğu rapor

edilmektedir. Sorunlarla karşılaştıklarında gerek alternatif çözümler üretebilme, gerekse ürettikleri çözüm şekillerini uygulamada gösterdikleri beceri eksikliklerinin yanı sıra, intihar davranışı sergileyen bireylerin intiharı problemlerin çözümü olarak görme eğiliminde oldukları bilinmektedir. İntihar eğilimi sergilemeyen bireyler de intiharı karşılaşılan sorunların çözümü olarak görebilmektedir. Örneğin; ergenler intihar ederek kendini öldüren yaşlılarının böyle yapmakla sorunlarını çözdüğüne inanmaktadırlar (Eskin, 1997:246). Yapılan araştırmada, duygularını paylaşan öğrencilerin problem çözme becerilerinin, duygularını paylaşmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Ayrıca, psikolojik semptom bulguları düşük olan öğrencilerin algıladıkları problem çözme becerilerinin, psikolojik semptomları yüksek olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Danışık, 2005: 66). Düşük özgüven ve düşük problem çözme becerilerinin saldırganlıkla ilişkisinin incelendiği araştırmada, düşük özgüvenin yüksek öfke düzeyi ile ilişkisi olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra problem çözme becerisi ve özgüven düzeyi düşük olan üniversite öğrencilerinin saldırgan davranışlar sergileme olasılığının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (D’Zurilla, Chang ve Sanna, 2000; Akt: Eskin, 2011: 19).

Nezu (1985)’un yaptığı bir çalışmada, etkili problem çözebilen kimselerle, sorun çözümede etkili olmayan kimseleri karşılaştırmış ve etkili problem çözebilenlerin daha az psikolojik sıkıntı yaşadığı sonucuna ulaşmıştır Nezu ve Nezu (1986)’ un üniversite öğrencileri ile yaptığı bir çalışmada, stresli olaylar yaşayan ve düşük sorun çözme becerisi olanların daha yüksek depresyon puanı aldığını saptamışlardır. Nezu (1987)’nun yaptığı bir diğer çalışmada da ergenlerde depresyon ve sorun çözme becerisi arasında güçlü bir ilişkinin varlığını tespit edilmiştir Çalışmada bireyler arası düşük sorun çözme becerisi ile yüksek depresyon arasında ilişki gösterilmektedir (Akt: Eskin, 2011: 26). Pakaslahti ve diğ.,(1996: 266) orta ergenlik döneminde saldırganlıkla problem çözme stratejileri, saldırganlık ve sosyal kabul görme arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmanın sonuçlarına göre, orta ergenlik dönemindeki ergenlerin saldırganlıkla problem çözme stratejileri ile saldırgan davranışları arasında çok yakın olmasa da anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Sargın’ın ergenlik dönemindeki öğrencilerin saldırgan davranışları ile öfke ve sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi

incelediği çalışmasının sonucunda, sosyal problem çözme becerisi ile saldırganlık arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur (Sargin, 2008: 48). Özver'in genç erişkinlerde intihar davranışı ile problem çözme, dürtüsellik ve atılganlık arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmanın sonucuna göre, intihar girişimi olanlarda problem çözme yeteneği intihar girişiminde bulunmayanlardan daha düşük düzeyde bulunmuştur (Özver, 2010: 92). Burada özetlenen araştırma bulgularının araştırmamızın birinci denencesinin bu bölümündeki bulgularını desteklediği görülmüş olup, lise öğrencilerinin psikolojik belirti düzeyleri ile problem çözme beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş olmakla beraber, bu ilişkinin niteliğinin negatif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın birinci denencesinin bu bölümü doğrulanmıştır.

Araştırmanın ikinci denencesine ait bulgulara göre, öğrencilerde görülen rekabetçi tutum cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Araştırmada, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde rekabetçi tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir. (Akkaya 2008: 98) ve (Yenidünya, 2005: 119) yaptıkları çalışmalarda cinsiyete göre kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmamış olmakla beraber Köroğlu'nun lise öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha rekabetçi olduğunu saptamıştır (Köroğlu,2008: 40). Bu araştırmanın bulguları ile araştırmamızın bulguları arasında benzerlik görülmektedir. Bütün dünyadaki sosyo-kültürel, ekonomik, teknolojik gelişmeler ve değişimler, ülkemizde de etkisini göstermekte ve geleneksel aile ve cinsiyet rollerinde değişimlere neden olmaktadır. Kentsel nüfusun artışı, meslek sahibi olma, iş hayatında ve eğitim alanında erkeklere olduğu kadar kadınlara da aynı hakların sağlanması, ülkenin kız çocuklarının okumasına yönelik pozitif yöndeki politikaları, ailelerin kız çocuklarının bir meslek ya da iş sahibi olma konusundaki telkinleri ve buna yönelik tutumları, kadınların erkeklerin olduğu kadar rekabete yönelik ortamlarda görülmesini olanaklı kılmaktadır. Bu doğrultuda bireyler erkek çocukların kendi ayakları üzerinde durması kadar kız çocukların da kendine bakabilmesi, ekonomik yönden bağımsız kalabilmesi ve ileride karşılaşılabileceği güçlüklerle karşı kendini koruyabilmesi, kendilerine yapılan haksızlık, şiddet ya da boşanma gibi sonuçlanabilecek durumlara karşı olumlu yönde bir duruş

kazanabilmeleri yönünde destekleyici tutumlar sergilemektedirler. Bu tutumların kız öğrencilerinde rekabetçiliği arttırmış olabileceğini düşünebiliriz. Araştırmamızın ikinci denencesinin bu bölümü doğrulanmış olup, cinsiyet değişkenine göre kız ve erkek öğrencilerinin rekabetçi tutumları arasında anlamlı bir fark olup bu fark kızlar lehinedir.

Araştırmanın ikinci denencesine ait diğer bulguya göre, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde psikolojik belirtiler sergilemektedirler. Bu sonuca göre, kız öğrencilerin psikolojik sağlık düzeyinin erkeklere oranla daha düşük olduğunu ifade edebiliriz. Literatüre baktığımızda ise kadınların erkeklere oranla depresyon gibi ruhsal bozuklara yakalanma ve belirtilerini gösterme konusunda daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Örneğin; Düzgün'ün lise öğrencilerinin psikolojik belirtileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırma sonucuna göre, en çok görülen belirtiler sırasıyla depresyon, olumsuz benlik, anksiyete iken en az somatizasyon belirtisi görülmüştür. Kız öğrencilerinin hostilete, somatizasyon, depresyon, anksiyete, olumsuz benlik belirti düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. (Düzgün, 1995:4). Güven'in fen ve genel lise öğrencilerinin cinsiyet ve sosyometrik statülerine göre öznel iyi oluş düzeyleri, genel sağlık örüntüleri ve psikolojik belirti türleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırma sonucunda, psikolojik belirtiler açısından kız ve erkek ergenler arasında farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır. Kız ergenlerin kısa semptom envanterinin anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilete alt ölçeklerinden aldıkları puanların ve stres düzeylerinin erkek ergenlerinkinden daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Güven,2008: 79).

Çocukluk çağında, kızlar ve erkeklerin depresyon tanısı alma olasılığı eşitken, ergenlikte kızların depresif olma olasılığı iki kat daha fazla olmaktadır (Austin ve Sciarra, 2012: 65). Bazı yönlerden olumlu özellikler atfettiğimiz geleneksel yaşam, kendine özgü kurgusuyla sosyal ilişkilerde bir tür sigorta oluşturmaktadır. Ancak, bu değerler sisteminin günümüzde etkinliğini yitirmeye başlaması öncelikle kadınlar aleyhine gelişen bir etki yaratmıştır. Modern zamanda değer yitiren müşfik duygular, yerini daha rekabetçi ve erkeksi duygulara bıraktıkça; bu hayatın, nispeten geleneksel

güdülerle hareket eden kadınlarımız üzerinde olumsuz etkiler bırakmıştır (Yaşar, 2007: 277). Lise öğrencileri üzerine yapılan çalışmada, kızların erkeklerden daha depresif oldukları, daha fazla fobik kaygı yaşadıkları, daha çok genel kaygı yaşadıkları, daha fazla kişiler arası duyarlılık gösterdikleri, daha fazla obsesif kompulsif oldukları, daha yaygın somatik sorunları olduğu ve daha yaygın paranoid düşüncelere sahip oldukları, daha psikotik oldukları, daha fazla uyku sorunları, yeme sorunları olduğu ve daha fazla suçluluk yaşadıkları, genel ölçekten elde edilen puanda da daha yüksek puana sahip olduklarını tespit edilmiştir (Kapıkıran, 2001:37). Burada özetlenen araştırma bulgularının araştırmamızın bulgularını desteklediği görülmektedir. Cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin psikolojik düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunup, bu farkın kızların psikolojik durumlarının erkek öğrencilere göre daha düşük olduğu durumu; toplumumuzun beklentileri ile kadınların beklentilerinin farklı olmasından kaynaklandığı şeklinde düşünebiliriz. Ayrıca, sosyal açıdan eşitsizlikler, geleneksel ve modern rol beklentisi gibi nedenlerin kadınların psikolojileri üzerindeki olumsuz etkisinin bir yansıması şeklinde yorumlayabiliriz. Araştırmamızın 2. denencesinin bu bölümü doğrulanmıştır.

Araştırmanın ikinci denencesine ait bir diğer bulgu ise cinsiyete göre, problem çözme becerilerinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu bulguya göre, kız öğrencilerin problem çözme becerilerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Konu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, cinsiyet açısından kız öğrencilerin problem çözme becerilerinin erkek öğrencilerle karşılaştırıldığı çalışmada kız öğrencilerin problem çözme becerilerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Danışık, 2005: 68). Bir diğer çalışmada, 11.sınıf öğrencilerinin denetim odakları, problem çözme becerileri ve algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişki, cinsiyet ve akademik alan değişkenleri açısından incelenmiş ve cinsiyet açısından problem çözme becerilerinin alt boyutu olan “aceleci yaklaşım”, “düşünen yaklaşım”, “kaçıngan yaklaşım” ve “değerlendirici yaklaşım” boyutlarında anlamlı bir fark bulunmuştur (Çetinkale, 2006: 86). Toplumumuz, kız çocuklarından modern cinsiyet rollerini yerine getirmesini desteklemektedir. Bununla birlikte geleneksel cinsiyet rolünü yerine getirmeleri yönünde beklentileri ve bu durumu destekleyen ebeveyn tutumları devam

ettiği düşünülürken, bir yandan bireyselleşme yönünden vurgulamalar yapılırken, bir yandan da cinsiyete ayrı geleneksel tutumlar beklenilmektedir. Bu durumda kız çocuklarının kendi bireyselliklerini, eğitim, ekonomik özgürlük gibi doğal haklarını karşılamada kültürel anlamdaki sorunlarla erkeklerden daha çok ve daha erken dönemde karşılaştığı şeklinde düşünülebilir. Bu bağlamda, kız öğrenciler sorunları deneyimlerken sorunlara uygun ve farklı perspektiflerden bakabilme olanağı kazanabilecekleri ifade edilebilir. Yaşanılan bu süreçlerin kız öğrencilerde, problem çözme becerilerinin yükselmesini sağlamış olabileceği sonucu çıkarılabilir. Araştırmamızın ikinci denencesine ait bütün bulgular doğrulanmış olup öğrencilerin cinsiyete göre, rekabetçi tutum, psikolojik belirti düzeyleri ve problem çözme becerileri cinsiyete göre farklılaşmaktadır denilebilir.

Araştırmanın üçüncü denencesine ait bulgular incelendiğinde, öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre, rekabetçi tutumları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yapılan diğer bir çalışmada da öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre rekabetçi tutumları arasında anlamlı bir fark bulunmadığına ilişkin bulguya ulaşılmıştır (Yenidünya, 2005:146). Öğrencilerin küçük yaştan itibaren girdikleri sınavlar, eğitim sistemi, aile tutumları ve toplumun beklentileri onlara yarışmacı bir tutum sağlamak ve bu sürecin devamlılığı söz konusu olduğundan öğrencilerin rekabete yönelik tutumları aynı doğrultuda devam ettiği düşüncesi, öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre rekabetçi tutumlarının farklılaşma olmamasını doğrular niteliktedir. Araştırmamızın üçüncü denencesinin bu bölümü doğrulanmamıştır

Araştırmanın üçüncü denencesine ait diğer bulgu incelendiğinde; öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre gösterdikleri psikolojik belirtilerde anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu bulguya göre 9.sınıf öğrencileri en düşük oranda psikolojik belirti gösteriyorken, bu oran 10.sınıfta artmakta 11. sınıfta azalmakta ve 12.sınıfta en yüksek düzeyde kendini göstermektedir. 11.sınıfta eğitim gören öğrencilerin psikolojik belirtileri ile 12.sınıfta eğitim gören öğrenciler arasında ise 12. sınıftaki yani, lisenin son

eğitim yılında anlamlı bir yükseliş tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, öğrencilerin içinde buldukları gelişimsel dönem ve sınav hazırlığı dönemini kapsamı bakımından üzerlerindeki olumsuz etkisini doğrular niteliktedir. Lise öğrencilerindeki psikopatolojik belirtilerin cinsiyet ve sınıf değişkenleri açısından incelediği çalışmada, lise üçüncü sınıf öğrencilerinin daha fazla belirli nesnelere karşı ısrarlı korku yaşadıkları ve daha fazla yetersizlik hislerine sahip oldukları ve daha fazla yemek ve uyku sorunları yaşadıkları tespit edilmiştir (Kapıkıran, 2001: 35). 14 yaşındaki ergen, gerek kendisine gerekse çevreye öncesine oranla daha çok yönelmiştir. Bedenindeki belirgin fizyolojik değişikleri ve fazla enerjiyi hissetmesine karşın, kendine güven duymaktadır. Bu yaştaki genç, yaşamı sevmekte, neşeli ve dışa açık bir durum sergilemektedir. İnsanları anlamaya, onlarla ilgilenmeye, olayları her iki yönüyle görebilmeye ve daha çok iyimser olma eyleminde iken 15 yaş gencinin duygularındaki değişim, onun alınganlaşmasına, birçok konuda rahatsız olmasına, bazı şeylere karşı koymasına ve bazılarında da korkmasına yol açmaktadır. Bu yaşı en önemli özelliklerinden biri duygularının giderek hassaslaşmasıdır (Yavuzer, 2011:279-281). Öğrencilerin içinde buldukları yaşlarına göre paralellik gösteren 10. sınıf düzeyindeki bu anlamlı fark ergenlik dönemindeki ergenlerin bunalım yaşadığı en aktif dönemlerden birine denk gelmektedir. Bu dönem kimlik bulma ve otoriteye karşı bireysellik ve uyum süreçlerinin oluşturulduğu bir yaş dönemi olarak düşünüldüğünde, ilerleyen dönemlerde ergende ergenlik döneminin karmaşası biraz daha sönmüş bir duruma gelmekte ve bu da 11.sınıfa denk gelen yaş aralığı için uygunluk göstermektedir. Bunu takiben lise son sınıf diye adlandırdığımız 12.sınıfta, ergenleri zor bir görev beklemektedir. Bu görevin başarıyla atlatılması geleceğe yönelik hayallerini, ailelerinin ve toplumun beklentilerini karşılamak bir meslek sahibi olmak ve bireysel olarak ayakta kalabilmek için somut bir adım atmak için üniversite yerleştirme sınavında başarılı olma isteği ve bu sınavın önemi nedeni ile yüksek kaygı yaşamaktadırlar. Bu süreç, psikolojik bakımdan sıkıntılı bir süreç şeklinde kendisini göstermektedir. Burada ruh sağlıklarının olumsuz olması, kaygı, endişe ve çeşitli psikolojik belirtileri gösterme durumları, diğer sınıf ve yaş dönemlerine göre daha yüksek olabilmektedir. Araştırmamızın üçüncü denencesinin bu bulgusu desteklenmiş olup öğrencilerin psikolojik düzeyleri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Araştırmanın üçüncü denencesine ait bir diğer bulgu incelendiğinde, öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyi ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu fark 9.sınıf öğrencileri ile 12.sınıf öğrencileri arasında görülmüştür. Bu bulguya göre, 9.sınıfta öğrenim gören öğrenciler lise sonuncu sınıf olan 12.sınıfta öğrenim gören öğrencilere göre daha düşük problem çözme becerisine sahiptirler. Gündoğdu tarafından, Bursa İli'ndeki Anadolu Liseleri, Kız Meslek Liseleri ve genel liselere devam eden 9. ve 12. Sınıfa devam eden 519 öğrenci ile gerçekleştirilen çalışmada, öğrencilerinin çatışma eğilimleri ve problem çözme becerilerine dair algılarını incelenmiştir. Yapılan çalışmada 9. sınıf öğrencilerinin problem çözme becerilerine dair algılarının 12. sınıf öğrencilerine kıyasla daha düşük olduğu bulunmuştur (Gündoğdu, 2010: 50). Benzer bulguya lise öğrencilerinin problem çözme becerilerinin sınıf düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada da ulaşılmıştır (Çeşit, 2011:65). Yapılan bu araştırma bulgularının araştırmamızın bulgusunu desteklediği görülmektedir. Ancak, Sezen ve Paliç'in yaptıkları çalışmada öğrencilerin sınıf düzeyine göre algıladıkları problem çözme becerileri arasında anlamlı bir fark bulunmadığı bulgusu da tespit edilmiştir (Sezen ve Paliç, 2010:8). Bu konuda daha fazla araştırma yapılması önerilmektedir. Problem çözme becerisinin bireyin yaşadığı deneyimlerle zaman içinde artabileceği düşünülebilir. Bilindiği gibi ergenlik dönemi sürecinde olayları yorumlarken sebep-sonuç ilişkilerini sadece somut işlemler çerçevesinde ve düz bir mantık işleyişi ile kavrayan genç, olayları değişik açılardan ele alarak analiz, sentez, transfer ve genelleme gibi üst düzey bilişsel bir yaklaşımla açıklama için gerekli olan bir düzeye gelmiştir (Ersanlı, 2005: 270). Problem çözme durumuyla karşı karşıya kalındığında, önceki bilgi ve deneyimlerden faydalanılmaktadır (Cüceloğlu, 2003:221). Problem çözme becerisi, bireylerin geçmiş yaşantı, deneyimleri ve bilişsel gelişimi ile yakından ilişkili olduğundan 9.sınıftan 12. sınıfa gelinceye kadar öğrenciler, bilişsel gelişme kaydederken, aynı zamanda da karşılaştıkları problemleri çözme konusunda birçok deneyimle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bireyler sorunlarla karşılaştığında etkisiz çözüm yolları nedeni ile sonuca ulaşamaları bile böyle bir durumda dahi etkisiz yöntemleri öğrenmiş ve ilerleyen yaşam sürecinde daha etkili bir biçimde çözüm yolları bulma ve uygulama konusunda deneyimler kazanmış olabilecekleri düşünülebilir. Bu düşünceden hareketle böyle bir sonucun çıkması

anlamlıdır. Bu ifadelerin araştırmamızın üçüncü denencesine destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Araştırmanın dördüncü denencesine ait bulgular incelendiğinde, öğrencilerin ailedeki doğum sırasına göre rekabetçi tutumları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu fark ailenin ortanca çocuğu ile küçük çocuğu olmak arasında görülmüştür. Bu bulguya göre, ailedeki doğum sırası ikinci olan ortanca çocukların, ailedeki küçük çocuklara oranla daha rekabetçi oldukları söylenebilir. Adler'e göre, ikinci çocuk doğduğu andan itibaren ailesinin ilgi ve sevgisini en büyük çocukla paylaştığından ortanca çocukta, ilk çocuğa oranla sosyallik duygusu daha çok gelişmiştir. Doğumundan itibaren onu uyaran ve meydan okuyan bir rakibe sahip olmaktadır. Bu nedenle ikinci çocuk ilke göre daha hızlı bir gelişim sürecine sahip olmaktadır. İkinci çocuk, sürekli bir yarış içinde olduğu için daha hırslı ve rekabet içinde bulunmaktadır. Yaşam tarzlarının ilk çocuğa göre daha iyi olduğunu kanıtlama yönünde ve başarı yönelimli olacağını belirten Adler, ikinci çocuğun aynı zamanda gerçekçi olmayan hedefler ve başarısızlıkla da karşılaşabileceği görüşündedir (Adler, 2012:136). Bu konuda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmakla birlikte araştırmamızın dördüncü denencesinin bu bölümü doğrulanmış olduğu söylenebilir.

Araştırmanın dördüncü denencesine ait diğer bulgu incelendiğinde, öğrencilerin ailedeki doğum sırasına göre psikolojik belirti gösterme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu bulguya benzer bir sonuç, Yılmaz'ın çalışmasında da görülmektedir. Dünyaya geliş sırasına göre ilk, orta ya da son çocuk olmakla psikolojik belirtiler gösterme oranı arasında anlamlı bir ilişki olmadığına ilişkin bulguya ulaşılmıştır (Yılmaz, 2010:100). Bu konu ile ilgili farklı örneklem gruplarıyla benzer araştırmaların yapılması önerilebilir. Ayrıca, öğrencilerin psikolojik sağlıklarını değerlendirmede sosyo- ekonomik koşullar, aile, çocukluk yaşantıları, kişilik özellikleri ve yaşantıların bireysel yorumlanma biçimi, hayatta karşılaşılan zorluklar gibi etmenlerin öğrencilerin psikolojik sağlıkları üzerinde bir bütün olarak güçlü bir etkiye sahip olduğu da

düşünülebilir. Bu bağlamda, ailenin ilk, orta ya da küçük çocuğu olmanın psikolojik sağlık açısından anlamlı bir ilişkisinin olmadığı ifade edilebilir.

Araştırmanın dördüncü denencesine ait bir diğer bulgu incelendiğinde, öğrencilerin ailedeki doğum sırasına göre problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu sonuca göre, ailenin ilk, orta ya da son çocuk olunması kişinin problem çözme becerilerine etkisi olmadığı sonucuna varılabilir. Benzer sonucu, Çilingir'in (2006) lise öğrencilerinde yaptığı çalışmasında, ailedeki doğum sırası ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir fark olmadığını tespit etmiş olup bu konuda daha çok araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırmamızın dördüncü denencesine ait bu bölüm doğrulanamamıştır.

Araştırmanın beşinci denencesine ait bulgular incelendiğinde, öğrencilerin algıladıkları ailenin ekonomik düzeyi bakımından rekabetçi tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Benzer bulguya, lise öğrencilerinin mükemmeliyetçi tutumları ve rekabetçi tutumlarını incelediği çalışmada, algılanan ekonomik değer öğrencilerin rekabetçi tutumları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı şeklinde ulaşılmıştır. (Koroğlu, 2008:41). Literatür incelendiğinde ise, rekabetin bireyci kültürlerde ve aynı kültür içinde orta sınıfta daha yaygın olduğunu gösteren birçok araştırmaya ulaşılmıştır (Akt: Kağıtçıbaşı, 2010:407). Ancak, ekonomik düzey farklılıkları ve rekabetçilik üzerine farklı örneklem grupları ile araştırmaların yapılması da önerilebilir. Ekonomik koşulların bireyler üzerinde etkisi olmakla birlikte, bireylerdeki rekabetçiliğin içten gelen mi yoksa dıştan gelen bir yönelim mi olduğu konusunda araştırmalar ve literatür bilgisi yeterince olmaması da bu durumun yorumlanmasını güçleştirmektedir. Araştırmamızın beşinci denencesine ait bu bölüm doğrulanamamıştır.

Araştırmanın beşinci denencesine ait bulgular incelendiğinde, öğrencilerin algıladıkları ailenin ekonomik düzeyi bakımından gösterdikleri psikolojik semptomlar arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, ekonomik düzeylerini düşük algılayan öğrencilerin yüksek ve orta düzeyde algılayan öğrencilere göre, psikolojik

semptomları gösterme düzeyleri daha yüksek ve ruhsal sağlık düzeyleri daha dūşüktür şeklinde ifade edebilir. Ekonomik koşullar bireyleri her yönden etkilemekte olduğu gibi psikolojik yönden de olumsuz yönde etkilemektedir. Bireylerin hayatlarında karşılaştıkları kaynağı kendisinden olmayan birçok problemin nedeni olarak ekonomik koşulların yetersizliği düşünülebilir. Ekonomik stres yaşıyan anne-babaların ergenlere karşı daha az ilgili, daha az sevecen, daha kaba ve disiplin açısından daha az tutarlı olduklarını, ekonomik stresin yaşandığı aile ortamı ergenleri kaba, ilgisiz ve tutarsız ebeveyn tutumları ergeni, birçok psikolojik ve davranış sorunu ile karşı karşıya koymaktadır (Akt: Güven, 2008: 43). Bu dönemdeki öğrencilerin aileleri tarafından desteklenmeye ihtiyaç duymaları bakımından, aile içindeki ekonomik yetersizlerin öğrenciler üzerinde etkisi olumsuz olabilmekte ve ruh sağlığını bozabilmektedir. Bu düşünceyle hareketle, böyle bir sonucun çıkması anlamlıdır. Araştırmamızın beşinci denencesine ait bu bölüm doğrulanmıştır.

Araştırmanın beşinci denencesine ait bulgular incelendiğinde, öğrencilerin ailelerinin ekonomik düzeyi ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Benzer sonucu, Çilingir'in (2006: 47) lise öğrencilerinde yaptığı çalışmasında, sosyo-ekonomik düzey ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Bireylerin algıladıkları ekonomik düzeyleri, onların problemlere olan yaklaşımlarını etkileyebilir, düşük ekonomi seviyesinde olanlar problem çözümünde daha mücadeleci olabilir ya da orta, yüksek düzey ekonomi onlara daha farklı yaklaşım göstermelerinde yönlendirici olabilir. Bununla birlikte problem çözme becerilerinin gelişimine yönelik düşünüldüğünde, bireylerin motivasyonu, bilişsel süreçler ve bireyin dayanıklılığı, problemlerle olan deneyimi gibi etkenlerin problem çözme becerisinin gelişiminde daha ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda ele alındığında öğrencilerin ekonomik düzeyleri ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmayabilir. Araştırmamızın beşinci denencesinin bu bölümü doğrulanamamıştır.

Araştırmanın altıncı denencesine ait bulgular incelendiğinde, öğrencilerin fiziksel görünümelerini değerlendirmeleri bakımından, rekabetçi tutumları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu bulguya göre, kendi fiziksel görünümünü olumsuz olarak değerlendiren öğrencilerle olumlu olarak değerlendiren öğrenciler arasında rekabetçi tutumlarına yönelik anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Kuramsal yönden rekabetçi tutum incelendiğinde, bireylerin doğuştan getirdikleri yoğun eksiklik duygularıyla baş edebilmek için ödünlemelerde bulunarak bu duyguyu üstünlük çabasına dönüştürmeye çalıştıklarını ifade edilmektedir. Adler tarafından, her bireyde olan bu normal güdünün, bazı doğuştan gelen organ eksiklikleri ya da yetersizlikleri, hastalıklar ve olumsuz koşullarla, bireylerin daha başarılı olmak için çabaya sevk ettiği bazen de üstünlük kompleksine girmelerine neden olduğu belirtilmektedir (Adler, 2012: 60-70). Bu yorumdan hareketle araştırmamızda bu denence incelenmiş olup, anlamlı bir fark bulunmamıştır. Araştırmamızın altıncı denencesinin bu bölümü doğrulanamamıştır.

Araştırmanın altıncı denencesine ait diğer bulgu incelendiğinde, öğrencilerin fiziksel görünümelerini değerlendirmeleri bakımından, göstermiş oldukları psikolojik belirtiler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu bulguya göre, kendi görünüşünü olumsuz olarak değerlendiren öğrencilerin, psikolojik semptomları gösterme düzeyleri olumlu olarak değerlendiren öğrencilere göre daha yüksek olduğu ifade edilebilir. Tezcan (2009)'ın, obez bireylerde benlik saygısı, beden algısı ve travmatik geçmiş yaşantılarını incelediği çalışmasında, obezite sorunu olanlar ile kontrol grubu arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunduğu ve bu sonucun obez bireylerin diğer bireylere göre daha düşük benlik saygısına sahip oldukları belirtilmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere bireyin kendini nasıl gördüğü, hissettiği ve algıladığı, kendisini beğeniyor olması ve sevmesi olumlu bir benlik gelişimi için gerekli görülmektedir. Bu bakımından olumlu benlik değerlendirmesi açısından bir bütünlük göstermekte ve beraberinde benlik saygısını da etkilediği düşünüldüğünde, bu sonuca ulaşılmasının beklenen bir durum olduğu söylenebilir. Fiziksel görünümün, bireylerarası ilişkiler gibi birçok açıdan bireyler için önemli olması özellikle ergenlik döneminde olan öğrenciler için arkadaşları tarafından beğeniliyor olmak ya da karşı cins tarafından fiziksel anlamda çekici bulunuluyor olmak kendilerine olan saygı ve güvenlerini arttırmada önemli olduğu

düşünülebilir. Diğer taraftan kendi görünüşleri hakkında olumsuz düşünceye sahip olan öğrencilerin daha çok psikolojik belirtiler göstermeleri beklenebilir. Burada, araştırmamızın altıncı denencesinin bu bölümü doğrulandığı ifade edilebilir.

Araştırmanın altıncı denencesine ait bir diğer bulgu incelendiğinde, öğrencilerin fiziksel görünüşlerini değerlendirmeleri bakımından, problem çözme becerileri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu bulguya göre, kendi fiziksel görünümünü olumlu olarak değerlendiren öğrencilerin olumsuz olarak değerlendiren öğrencilere göre problem çözme becerilerinin daha yüksek olduğu ifade edilebilir. Kendi görünüşüne yönelik olumlu bir düşünceye sahip bireylerin kendine güvenmeleri, öz yeterlikleri, olaylara ve bireylere karşı olumlu ve iyimser bakabilmeleri, onların karşılaştıkları problemlere karşı etkin bir şekilde müdahale etmeleri açısından önemlidir. Fiziksel açıdan olumlu olarak kendini değerlendiren bireylerin ruhsal açıdan da olumlu bir yapıya sahip olmalarına etkisi bakımından da değerlendirdiğimizde bu öğrencilerin, günlük hayatta karşılaştığı problemlere karşı dayanıklı, esnek ve güvenli bir şekilde yaklaşabilecekleri düşünülebilir. Bu bağlamda, kendi görünümünü olumlu olarak ifade eden öğrencilerin problem çözme becerilerinin daha yüksek olmasının anlamlı bir sonuç olarak ifade edilebilir. Araştırmamızın altıncı denencesinin bu bölümü doğrulanmıştır.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.Sonuç

Araştırmada lise öğrencilerinin bazı değişkenlere göre rekabetçi tutum, psikolojik belirtiler ve problem çözme beceri düzeyleri incelenmiş olup bu bölümde, çalışmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan genel sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırma sonucunda; öğrencilerin rekabetçi tutumları ile problem çözme becerileri arasında olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur. Lise öğrencilerindeki rekabetçi tutum arttıkça problem çözme becerilerinde artma olmaktadır. Öğrencilerin rekabetçi tutumları ile psikolojik semptomları göstermeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Cinsiyet değişkeni açısından ele alındığında kız öğrenciler ile erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Araştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha rekabetçi tutum gösterdikleri tespit edilmiştir. Doğum sırasına göre karşılaştırıldığında ise ailenin ortanca çocuğu ile küçük çocuğu olma durumunda anlamlı bir fark bulunmuş, ailenin ortanca çocuklarının, ailenin küçük çocuklarına oranla daha rekabetçi olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenim görülen sınıf düzeyi, ailenin algılanan ekonomik düzeyi ve öğrencilerin kendi fiziksel görünüş değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Araştırmanın diğer değişkeni olan psikolojik belirtiler ile rekabetçi tutum arasında ilişki bulunamamıştır. Öğrencilerin psikolojik belirti düzeyleri ile problem çözme becerileri arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuca göre öğrencilerin psikolojik belirti gösterme oranı arttıkça problemleri çözme becerileri düşmektedir. Cinsiyet değişkeni açısından karşılaştırıldığında anlamlı bir fark bulunmuştur. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha fazla psikolojik belirti gösterdikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin psikolojik belirti gösterme oranı öğrenim görülen sınıf düzeyine göre bakıldığında anlamlı bir fark bulunmuş olup, bu sonuca göre öğrencilerde öğrenim

görülen sınıf düzeyi yükseldikçe psikopatolojik semptomların görülme sıklığı artmıştır. En yüksek psikolojik semptomların görüldüğü sınıf da 12.sınıf olarak tespit edilmiştir. Ailedeki doğum sırasına göre ailenin ilk, ortanca ve küçük çocuğu olmakla, psikolojik semptom gösterme arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Algılanan ailenin ekonomik düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmuş olup buna göre ailelerinin ekonomik düzeylerini düşük düzey olarak belirten öğrencilerin orta ve yüksek düzey olarak belirten öğrencilere göre daha yüksek psikolojik belirti gösterdikleri görülmüştür. Öğrencilerin fiziksel görünüşlerini değerlendirme biçimine göre ise anlamlı bir fark bulunmuş, kendini olumlu bir fiziksel görünüşe sahip olarak gören öğrencilerin olumsuz olarak gören öğrencilere göre psikolojik belirtileri daha az gösterdiği tespit edilmiştir.

Araştırmanın diğer değişkeni olan problem çözme becerisi ile rekabetçi tutum arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre öğrencilerde problem çözme becerileri yükseldikçe rekabetçi tutumları da yükselmektedir. Problem çözme becerisi ile psikolojik semptomların görülmesi arasında ise negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin problem çözme becerileri yükseldikçe, psikolojik belirtileri gösterme düzeyleri azalmaktadır. Cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha yüksek problem çözme becerisine sahip olduğu görülmektedir. Öğrenim görülen sınıf düzeyine göre baktığımızda ise, öğrenim görülen sınıf düzeyi yükseldikçe öğrencilerin problem çözme becerilerinin yükseldiği gözlemlenmiştir. Öğrencilerin problem çözme becerileri ile bireyin ailedeki doğum sırasının, ailesinin gelir seviyesinin bir etkisi olmadığı görülmüştür. Öğrencilerin fiziksel görünüşlerini olumlu olarak değerlendirmeleri ile problem çözme becerileri arasında olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur. Kendini fiziksel görünümünü olumlu olarak değerlendiren öğrencilerin problem çözme becerilerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

6.2.Öneriler

Bu araştırmada lise öğrencilerinin bazı değişkenlere göre rekabetçi tutum, psikolojik belirtiler ve problem çözme beceri düzeyleri incelenmiştir. Araştırmada ortaya çıkan bulgular ışığında şu öneriler getirilebilir:

1. Bu araştırmanın örneklemini Samsun İl merkezinde yer alan liselerde okuyan öğrenciler ile sınırlıdır. Farklı örnekleme grubu ile araştırmalar yapılabilir.
2. Dengeli düzeyde rekabetçiliğin öğrenciyi başarıya yöneltmedeki olumlu etkisini göz önüne aldığımızda, öğrencilere yönelik olumlu rekabeti geliştirici eğitim yaklaşımları oluşturulabilir ve bununla birlikte işbirliğini de içeren yaklaşımlarda öğrenme modelleri geliştirilebilir.
3. Öğrencilerin psikolojik sağlığını korumaya yönelik öğrenci, öğretmenler ve aile ile işbirliği çerçevesinde ergenlik dönemi ve sürecin olumsuz etkilerini gidermeye yönelik rehberlik hizmetleri geliştirilebilir.
4. Bu araştırmada lise öğrencilerinin bazı değişkenlere göre rekabetçi tutum, psikolojik belirtiler ve problem çözme beceri düzeyleri incelenmiş olup rekabetçi tutum ile problem çözme becerileri ve psikolojik belirtilerin alt ölçekler ile çalışmalar yapılabilir.
5. Kız öğrencilerin psikolojik sağlığını korumaya yönelik okul, aile ve sosyal alanda örgütsel çalışmalar yapılarak psikolojik sağlıklarını geliştirmeye ve olumlu benlik kazanmalarını amaçlayan grup rehberliği çalışmaları yapılabilir.
6. Lise öğrencilerindeki psikolojik belirtiler açısından kız ve erkek öğrencilerin ruhsal ve gelişimsel farklılıkları göz önünde bulundurularak, farklı örneklemlerde daha fazla araştırma yapılabilir.
7. Problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik problem çözme beceri eğitim programları ve rehberlik hizmetleri geliştirilebilir.
8. Öğrencilerin rekabetçi tutumları ile kişilik özelliklerini değerlendiren çalışmalar yapılabilir ve buna yönelik mesleki danışmanlık hizmetleri geliştirilebilir.

- 9.** Rekabetçi ve işbirlikçi öğrenme biçimleri ile öğrenci başarılarına ilişkin araştırmalar yapılabilir.
- 10.** Rekabetçi tutum ile bağlanma tarzları, kontrol odakları, yaşam doyumu, sosyal karşılaştırma ve otomatik düşünceler gibi konularda başka araştırmalar yapılabilir.
- 11.** Rekabetçi tutum ile ilgili alt boyutları olan yeni ölçek çalışmaları yapılabilir.
- 12.** Lise son sınıf olan 12. sınıf öğrencilerinde, psikolojik belirtilerde görülen artışa yönelik rehberlik hizmetlerinde risk grubu altına alınıp başa çıkma, öfke denetimi, yaşam doyumu, olumlu benlik, zaman yönetimi gibi konularda eğitimler geliştirilebilir. Aynı şekilde öğrencilerin ailelerine yönelik bu zor döneme ilişkin bilgi, iletişim ve olumlu davranış etkileşimleri geliştirmeye yönelik öneri ve grup rehberlik eğitimleri geliştirilebilir.
- 13.** Fiziksel görünümünü olumsuz değerlendiren öğrencilerin psikolojik belirtilerinin yüksek olması ve aynı zamanda problem çözme becerilerin de düşük bulunması, olumsuz düşünceye sahip öğrencilere olumlu benlik kazanımına ve sorunlar başa çıkma becerilerin yönelik rehberlik hizmetleri geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- ACAR VOLTAN, Nilüfer ve ÖĞRETMEN, Tuncay, 2008. “Kendini Belirleme (Güvengenlik) Ölçeği Geliştirme Çalışmaları”. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 3(27), ss: 67-78.
- ADLER, Alfred, 2008. *Nevroz Sorunları*. (Çev.), Ali Kılıçoğlu, İstanbul: Say Yayınları.
- ADLER, Alfred, 2012. *İnsan Tabiatını Tanıma*. (Çev.), Ayda Yörükân, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- AKBAYIRLI, Bilbey Yadigar ve AYDIN, Betül, 2000. “Bir Ölçek Geliştirme Çalışması: Rekabetçi Tutum Ölçeği (RTÖ); Geliştirilmesi, Güvenilirliği, Geçerliliği”, **Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi**,12, ss: 9-24.
- AKKAYA, Selma, 2008. “Orta öğretim Öğrencilerinde (Lise) Rekabetçi Tutum ile Anne baba Tutumları Arasındaki İlişki Düzeyi”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Sakarya : Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- ASUNAKUTLU, Tuncer, TEMEL, K. Elif ve DİRLİK, Serkan, 2010. “İnteraktif Karar Kuramı Bağlamında Rekabetin Nedenselliği Üzerine Bir Çözümleme”. **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 8(1), ss: 115-127.
- AUSTIN, L.Vance & SCIARRA, T. Daniel, 2012. *Çocuk ve Ergenlerde Duygusal ve Davranışsal Bozukluklar*. (Çev.), Mustafa Özekes, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- ALBERTI, E. Robert & EMMONS, L. Michael, 1995. *Atılganlık Hakkınızı Kullanın*. (Çev.), Serap Katlan, Ankara: HYB Yayıncılık.
- AYDIN, Oktay ve KONYALIOĞLU, Pınar, 2011. “18-21 Yaş Grubu Bireylerin Genel Zekâ Düzeyleri İle Psikolojik Semptom Düzeyleri Arasındaki İlişki”, **Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi**, 1(1), ss: 77-103.

- AYTAÇ, Ömer ve İLHAN, Süleyman, 2006. “Girişimcilik: Sosyo- Kültürel Bir Perspektif”. **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 15, ss. 101-120.
- AZIC, S. Sanja & BEZINOVIC, Petar, 2011. “Sex Differences in Patterns of Relations Between Family Interactions and Depressive Symptoms in Adolescents”, **Health of Adolescents**, 52, ss : 469-477.
- BACCHINI, Dario & MAGLIULO, Fabrizia, 2003. “ Self –Image and Perceived Self-Efficacy During Adolescence”. **Journal of Youth and Adolescence**, 32(5), ss. 337-350.
- BALAY, Refik, 2004. “Küreselleşme Bilgi Toplumu ve Eğitim”. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, 37(2), ss: 61-82.
- BALKAYA, Feza ve ŞAHİN, H. Nesrin, 2003. “Çok Boyutlu Öfke Ölçeği”. **Türk Psikiyatri Dergisi**, 14(3), ss. 192-202.
- BALTAŞ, Acar ve BALTAŞ, Zuhul, 2000. *Stres ve Başa Çıkma Yolları*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- BANDURA, Albert, 1977. “Self Efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change”. **Psychological Review**, 84, ss: 191-215.
- BARROCAS, L. Andrea & HANKIN, L. Benjamin, 2011. “Developmental Pathways to Depressive Symptoms in Adolescence: A Multi-Wave Prospective Study of Negative Emotionality, Stressors, and Anxiety”. **Abnorm Child Psychology**, 39, ss: 489–500.
- BATIGÜN, D. Ayşegül ve BÜYÜKŞAHİN, Ayda, 2008. “Aleksitimi: Psikolojik Belirtiler ve Bağlanma Stilleri”. **Klinik Psikiyatri**, 11, ss: 105-114.
- BAUMAN, Zygmunt, 2010. *Sosyolojik Düşünmek*. (Çev.), Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- BECK, T. Aaron, RUSH, A. John, SHAW, F. Brian, & EMERY, Gary, 1979. *Cognitive Therapy of Depression*. New York: Guilford Press.

BENK, Aslı. 2006. “Üniversite Öğrencilerinde Mükemmeliyetçilik Kişilik Özelliğinin Psikolojik Belirtiler ile İlişkisi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: *Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.

BINGHAM, Alma, 1998. *Çocuklarda Problem Çözme Yeteneklerinin Geliştirilmesi*. (Çev.), A. Ferhan Oğuzkan, İstanbul: MEB Yayınları.

BRAD, Alexandru, 2011. “A Study of the Problem Solving Activity in High School Students: Strategies and Self-Regulated Learning”. **Acta Didactica Napocensia**, 4(1), ss: 21-30.

BUDAK, Bülent, 1999. “Lise Öğrencilerinde Algılan Sosyal Destek Düzeyi ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun: *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

BUDAK, Selçuk, 2009. *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim Sanat Yayınları.

BURGER, M. Jerry, 2006. *Kişilik*. (Çev.), İnan Deniz Erguvan Sarioğlu, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

CAO, Hui., SUN, Ying., WAN, Yuhui., HAO, Jiahu. & TAO Fangbiao, 2011. “Problematic Internet Use in Chinese Adolescents and It’s Relation to Psychosomatic Symptoms and Life Satisfaction“. **Public Health**, 11(802), ss: 1-8.

CENGİZ, Seyhan, 2010. “Ergenlerde Saldırganlık ve Problem Çözme”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: *Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.

CHANG, Chiung-Sui, 2007. “An Investigation of Taiwanese Early Adolescents Self-Evaluations Concerning the Big 6 Information Problem- Solving Approach”. **Adolescence**, 42(166), ss: 405-415.

CİĞERCİ, C. Zeynep, 2006. “Üstün Yetenekli Olan ve Olmayan Ergenlerde Benlik Saygısı, Başkalarının Algılaması ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiler”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: *Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

CRONK, Birian,1998. “Competition Among College Students: Concerning Grades. Department of Psychology”. Missouri Western State of Üniversity.

www.clearinghouse.missouriwestern.edu./manuscripts. (Erişim Tarihi : 15.04.2012).

CÜCELOĞLU, Doğan, 2003. *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

ÇELİKKALELİ, Öner ve GÜNDÜZ, Bülent, 2010. “Ergenlerde Problem Çözme Becerileri ve Yetkinlik İnançları”. **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 19(2), ss: 361 – 377.

ÇETİN, Hacer, 2004. “Yetiştirme Yurtlarındaki Adölasanların Benlik Saygıları ve Psikolojik Belirtileri”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: *Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü*.

ÇETİNKALE, Elçin, 2006. “11.Sınıf Öğrencilerinin Denetim Odakları, Problem Çözme becerileri ve Algılan Anne-baba Tutumları Arasındaki İlişkinin Cinsiyet ve Akademik Alan Değişkenleri Açısından İncelenmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

ÇEŞİT, Canan, 2011. “Sanat Eğitimi Alan ve Almayan Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri ile Benlik Saygı Düzeylerinin İncelenmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bolu: *Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.

ÇİLİNGİR, Arzu, 2006. “Fen Lisesi ile Genel Lise Öğrencilerinin Sosyal Becerileri ve Problem Çözme Becerilerinin Karşılaştırılması”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

DANIŞIK, D. Nevim, 2005. “Ergenlerin Sürekli Öfke, Öfke Tazları ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bolu: *Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

DEYKIND, Y. Eva, LEVY, C. Janice & WELLS Victoria, 1987. “Adolescent Depression, Alcohol and Drug Abuse”. **American Journal of Public Health**, 77(2), ss: 178-182.

DURNA, Ufuk, 2005. “A Tipi ve B Tipi Kişilik Yapıları ve Bu Kişilik Yapılarını Etkileyen Faktörlerle İlgili Bir Araştırma”. **İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 19(1), ss: 275-290.

DÜZGÜN, Şükrü, 1995. “Lise Öğrencilerinin Psikolojik Belirtileri ile Ana-baba Tutumları Arasındaki İlişkiler”. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

ERÖZKAN, Atılgan, 2004. “ Üniversite Öğrencilerinin Reddedilme Duyarlılıkları ile Sosyal Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”. **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi**, 5(2), ss: 85-98.

ERSANLI, Kurtman, 2005. *Davranışlarımız*. Samsun: Eser Ofset Matbaacılık.

ERYILMAZ, Ali, 2009. “ Ergenlik Döneminde Stres ve Başa Çıkma”, **Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi**, 4(2), ss: 20-37.

ESKİN, Mehmet, 1997. “Cross-Cultural Tests of the Gender-Role Consistency and Stigma Hypotheses of Suicidal Behavior”. **Journal of Gender, Culture and Health**, 2, ss: 245-262.

ESKİN, Mehmet, ERTEKİN, Kamil, HARLAK, Hacer ve DEREBOY, Çiğdem, 2008. “Lise Öğrencisi Ergenlerde Depresyonun Yaygınlığı ve İlişkili Olduğu Etmenler”. **Türk Psikiyatri Dergisi**, 19, ss: 382-389.

ESKİN, Mehmet, 2011. *Sorun Çözme Terapisi*. Ankara: HYB Basımevi.

FROMM, Erich, 2011. *Özgürlükten Kaçış*. (Çev.), Şemsa Yeğin, İstanbul: Payel Yayınevi.

FULOP, Martha, 2008. “Competition in Society – competition in school”, **VII. Congress of Education. Education is a Public Affair**, ss: 51-74.

FULOP, Martha, 2009. “ Happy and Unhappy Competitors: What Makes the Difference?”. **Psychological Topics**, 18(2), ss: 345-367.

GAYLORD-HARDEN, K. Noni, ELMORE, A. Corinn, CAMPBELL, L. Cynthia & WERHINGTON, Anna, 2011. "An Examination of the Tripartite Model of Depressive and Anxiety Symptoms in African American Youth: Stressors and Coping Strategies as Common and Specific Correlates". Chicago: Loyola University, Department of Psychology, **Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology**, 40(3), ss: 360–374.

GEÇTAN, Engin, 2006. *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Metis Yayınları.

GENÇ, Murat, 2007. "İşbirlikçi Öğrenmenin Problem Çözmeye Etkisi". Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: *Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.

GÖKBÜZOĞLU, Burcu, 2008. "Ergenlerin Saldırganlık Düzeyleri ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi İstanbul: *Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.

GÜNAY, Osman, ÖNCEL, Ü. Niyazi, ERDOĞAN, Üzeyir, GÜNERİ, Erhan, TENDOĞAN, Meltem, UĞUR, Arzu ve BAŞARAN, O. Umur, 2008. "Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Durumluluk ve Sürekli Anksiyete Düzeyini Etkileyen Faktörler". **Sağlık Bilimleri Dergisi**, 17(2), ss: 77-85.

GÜNDOĞDU, Zeynep, 2010. "Bursa İl merkezindeki Anadolu Liseleri, Kız Meslek Liseleri ve Genel Liselerine Devam Eden 9. ve 12. Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Eğilimleri ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: *Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.

GÜNER, İlkay, 2007. "Çatışma Çözme Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Grup Rehberliğinin Lise Öğrencilerinin Saldırganlık ve Problem Çözme Becerileri Üzerine Etkisi". Yayımlanmamış Doktora Tezi. Malatya: *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

GÜLGEZ, E. Özlem, 2007. "Lise Öğrencilerinin Olumsuz Risk Alma Davranışlarının Psikolojik Belirtiler, Yaş ve Cinsiyet Değişkenleri Açısından İncelenmesi:

Ankara İli Örneği". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: *Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.

GÜVEN, S. G., İlkay, 2008. "Fen ve Genel Lise Öğrencilerinin Cinsiyet ve Sosyometrik Statülerine Göre Öznel İyi Oluş Düzeyleri, Genel Sağlık Örüntüleri ve Psikolojik Belirti Türleri". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi*.

HARPER, F. Juliet & MARSHALL, Elizabeth, 1991. "Adolescents Problems and Their Relationship and Self Esteem. **Adolescence**, 26, ss: 34-43.

HEPPNER, P. Paul & PETERSEN, H. Chris, 1982. "The Development and Implications of a Personal Problem Solving Inventory". **Journal Of Counselling Psychologist**, 29, ss: 66-75.

HEPPNER, P. Paul & KRAUSKOPF, J.Charles,1987."An Information Processing Approach to Personal Problem Solving ". **The Counselling Psychologist**, 15, ss: 403-420.

HEPPNER, P.Paul & PETERSAN, H.Chiris, 1982. "The Development and Implications of a Personal Problem Solving inventory". **Journal of Counseling Psychology**, 29, ss: 66-75.

HANZLOVA, Martina & MACEK, Petr, 2009. "The Relationship Between Coping Styles, Locus of Control and Problems of Adolescents". **Psychology**, 3(1), ss: 12-21.

HOCAOĞLU, Çiçek, 2001. "Paranoid Semptomlar ve Sendromlar". **Psikiyatri Dünyası**, 5, ss: 97-104.

HORNEY, Karen, 1998. *Ruhsal Çatışmalarımız*. (Çev.), Selçuk Budak Ankara: Öteki Yayınevi.

HORNEY, Karen, 2007. *Çağımızın Nevrotik Kişiliği*. (Çev), Selma Koçak, İstanbul: Doruk Yayıncılık.

HUBAND, Nick, MCMURRAN, Mary, EVANS, Chris, & DUGGAN, Conor, 2007. "Social Problem-Solving Plus Psychoeducation for Adults with Personality Disorder: Pragmatic Randomized Controlled Trial". **British Journal of Psychiatry**, 190, ss: 307-313.

İNANÇ, Y. Banu ve YERLİKAYA, Ercüment, 2009. *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.

JAMIESON, Luanne K. & WADE Terrance J., 2011." Department of Community Health Sciences, Brock University Early Age of First Sexual Intercourse and Depressive Symptomatology among Adolescents". **Journal of Sex Research**, 48(5), ss: 450–460.

JANKAUSKIENE, Rasa, KARDELIS, Kestutis, SUKYS Saulius & KARDELIENE, Laimute, 2008. " Associations Between School Bullying and Psychosocial Faktors". **Social Behavior and Personality**, 36(2), ss: 145-162.

JERSILD, T. Arthur, 1979. *Çocuk Psikolojisi*. (Çev.), Gülseren Günçe, Ankara: Eğitim Fakültesi Yayınları.

JIE, China, WEISS, PALMER, Paula H., CHOU, Chih-Ping , MOUTTAPA, Michele & JHONSON, C. Anderson , 2008. "Adolescent Somoking and the China Seven Cities Association between Psychological Factors and Research Team". **International Journal of Behavioral Medicine**, 15, ss: 149–156.

JOHNSON, Charlene & ENGELHARD, George, 1991. " Gender Academic Achievement and Preferences for Cooperative, Competitive and Individualistic Learning Among African- American Adolescents". **The Journal of Psychology**, 126(4), ss: 385-397.

JOHNSON, W. David, JOHNSON, T. Roger & ANDERSON, Douglas, 1978. "Student Cooperative, Competitive and Individualistic Attitudes and Attitudes Toward Schooling". **Published as a Separate and in the Journal of Psychology**, 100, ss: 183-199.

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, 2010. *Günümüzde İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.

KAPIKIRAN, Nejla Acun, 2001. “Lise Öğrencilerindeki Psikopatolojik Belirtilerin Cinsiyet ve Sınıf değişkenleri Açısından İncelenmesi”. **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 10, ss. 34-39.

KAPIKIRAN, Nejla Acun ve FİYAKALI, Ceren, 2005. “Lise Öğrencilerinde Akran Baskısı ve Problem Çözme”. **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı, 18, ss. 11-17.

KARATAŞ, Zeynep, 2011. “Okul Pansiyonunda Kalan Ergenlerin Kaygı Düzeyleri ve Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi”. **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 11(21), ss: 208 – 222.

KERİMOVA, Melek, 2000. “Lise Öğrencilerinde Görülen Psikolojik Belirtilerin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: *Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

KESKİN, Gülseren ve SEZGİN, Burcu, 2009. “Bir Grup Ergende Başarı Durumuna Etki Eden Etmenlerin Belirlenmesi”. **Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi**, 4(10), ss: 3-18.

KORKUT, Fidan, 2002. “Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri”. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 22, ss: 177-184.

KÖROĞLU, Ayfer. 2008. “Lise Öğrencilerinin Mükemmeliyetçi Özellikleri ile Rekabetçi Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: *Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.

LEAHY, L. Robert, 2007. *Bilişsel Terapi ve Uygulamaları*. (Çev.), H.Hacak, M. Macit, (Edit.), Tahir Özakkaş, İstanbul: Litera Yayıncılık.

LETCHER, P., 2005. “Anxiety Afflicts Adolescent Girls More Than Boys”, **The University of Melbourne, UniNews**, 14(21), ss: 14-28.

MARKS, Anthony D. G., SOBANSKI, Donna J. & HINE, Donald W., 2010.” Do Dispositional Rumination and/or Mindfulness Moderate the Relationship Between Life Hassles and Psychological Dysfunction in Adolescents?”, **The Royal Australian and New Zealand College of Psychiatrists**, 44, ss: 831–838.

NAVARO, Leyla, 2011. *Haset ve Rekabet*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

OĞUZKAN, Ferhan, 1985. *Orta Dereceli Okullarda Öğretim, Amaç, İlke ve Teknikler*. Ankara: Emel Matbaacılık.

ÖZBULAK, Berrin, AYPAY, Ayşe ve AYPAY, Ahmet, 2011. “ Orta öğretim Öğrencilerinin Problem Çözme ve Atılganlık Becerilerinin Bazı Değişkenlerle İlişkisi”. **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 10(36), ss: 77-93.

ÖZTÜRK, M. Orhan, 1997. *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

ÖZVER, İsmail, 2010. “Genç Erişkinlerde İntihar Davranışı ile Problem Çözme, Dürtüsellik ve Atılganlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. Uzmanlık Tezi. İstanbul: *T.C. Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi*.

QIN, Zhining, JOHNSON, W. David & JOHNSON, T. Roger, 1995. “Cooperative Versus Competitive Efforts and Problem Solving”. **Review of Educational Research**, 65(2), ss: 129-143.

PAKKAL, U. Funda, 2007. “Okul Öncesi Eğitim Alan Ergenlerin, Sosyal Benlik Değerlerinin Problem Çözme Becerisine Etkisi”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: *Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

PAKASLAHTI, Laura & KELTIKANGAS, L. Jarvinen, 1996. “Social Acceptance and the Relationship Between Aggressive Problem- Solving Strategies and Aggressive Behaviour in 14 Years old Adolescent”. **European Journal of Personality**, 10, ss: 265-278.

PATEL, G. Sita & KULL, A. Melissa, 2011. "Assessing Psychological Symptoms in Recent Immigrant Adolescents". **Immigrant Minority Health**, 13, ss: 616–619.

PIETROMONACO, R. Paula & ROOK, S. Karen, 1987. "Decision Style in Depression: The Contribution of Perceived Risks Versus Benefits". **Journal of Personality and Social Psychology**, 52, ss: 398- 408.

RAGATZ, L.Laurie, ANDERSON, J.Ryan, FREMOUW, William & SCHWARTZ, Rebecca, 2011."Criminal Thinking Patterns, Aggression Styles, and the Psychopathic Traits of Late High School Bullies and Bully-Victims". **Aggressive Behavior**, 37, ss: 145–160.

RYCKMAN, M. Richard, HAMMER, Max, KACZOR, M. Linda & GOLD, A. Joel, 1990. "Construction of a Hypercompetitive Attitude Scale", **Journal of Personality Assessment**, 55(3-4), ss: 630-639.

ROSS, R. Scott, RAUSCH, M. Karega & CANADA, E. Kelli, 2003. "Competition and Cooperation in the Five Factor Model: Individual Differences in Achievement Orientation". **The Journal of Psychology**, 137(4), ss: 323-337.

ROBICHAUD, Melisa & DUGAS, J.Michel, 2005. "Negative Problem Orientation: Construct Validity and Specificity to Worry", **Behaviour Research and Therapy**, 43, ss: 403-412.

SABUNCUOĞLU, Osman, EKİNCİ, Özalp, BAHADIR, Tuğba, AKYUVA, Yener, ALTINÖZ, Engin ve BERKEM, Meral, 2006. "Ergen Öğrenciler Arasında Akran Örselemesi ve Depresyon Belirtileriyle İlişkisi". *Klinik Psikiyatri*, 9, ss :27-35.

SARI, Cemil, 2008. "Ergenlerin Psikolojik Belirti Düzeyleri ve Uyumlarını Yordayan Bazı Değişkenler". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

SARGIN, A. Yıldız, 2008. “Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Saldırgan Davranışları ile Öfke ve Sosyal Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: *Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

SAVAŞIR, Işık ve ŞAHİN, H. Nesrin, 1997. Bilişsel Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

SEZEN, Gülşah ve PALIÇ, Günay, 2011. “ Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerisi Algılarının Belirlenmesi. [www. iconte.org](http://www.icone.org). (Erişim tarihi : 10 Mayıs 2012).

SOOKY, Z., SHARIFI, Kh., TAGHARROBI, Z., AKBARI, H. & MESDAGHINIA, A., 2010.” Depression Prevalence and Its Correlation with the Psychosocial Need Satisfaction Among Kashan High-school Female Students”. **Journal of Kashan University of Medical Sciences**, 14(3), ss: 256-263.

SOYLU, Özlem, 2002. “Üniversite Sınavına Hazırlanan Öğrencilerin Ailelerinden Sosyal Destek Algılayıp Algılamama Durumlarına Göre Psikolojik Belirtiler Yönünden İncelenmesi”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

SUMI, Katsunori, 2011. “Relations of Social Problem Solving with Interpersonal Competence in Japanese Students”. Nagoya Institute of Technology, **Psychological Reports**, 109(3), ss: 976-982.

SÜNBUİL, Dilara, 2008. “ Problem Çözme ve Arabuluculuk Eğitim Programının Orta Öğretim Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Çözme Becerileri, Öfke Kontrolü ile Öz saygı Düzeyleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: *Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.

SÜNBUİL, M. Ali ve GÜRSEL, Musa, 2001. “Başarılı ve Başarısız Lise 1.Sınıf Öğrencilerinin Öğrenilmiş Çaresizlik ve Problem Çözme Becerilerinin Karşılaştırılması”. **Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 12, ss: 352-363.

SIMEK, Damjan & GRUM, K. Darja, 2000. "Competitiveness and Motivation for Education in self-handicapping". Department of Psychology, University of Ljubljana, Slovenia. High school of economics maribor. **Studia Psychologica**, 53(1), ss: 83-96.

SWEETING, N.Helen, WEST, Patrick & DER, Geoff, 2007. "Explanations for Female Excess Psychosomatic Symptoms in Adolescence: Evidence from a School-based Cohort in the West of Scotland". **BMC Public Health**, 7, ss: 298-310.

TANG, Jie, YU, Yizhen, DU, Yukai, MA, Ying, ZHU, Huiping & LIU, Zhuoya, 2010. "Association Between Actual Weight Status, Perceived Weight and Depressive, Anxious Symptoms in Chinese Adolescents: A Cross-Sectional Study", **BMC Public Health**, 10(594), ss: 1-8.

TEZCAN, Bahar, 2009. "Obez Bireylerde Benlik Saygısı, Beden Algısı ve Travmatik Geçmiş Yaşantılar". Uzmanlık Tezi. İstanbul: *T.C. Sağlık Bakanlığı, Bakırköy Prof. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi*.

ÜNÜVAR, Ayşe, 2003. "Çok Yönlü Algılanan Sosyal Desteğin 15-18 Yaş Arası Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerisine ve Benlik Saygısına Etkisi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

WEBSTER- STRATTON, Carolyn, REID, M. Jamila, & HAMMOND, Mary, 2001. "Social Skills and Problem-Solving Training for Children with Early-Onset Conduct Problems.:Who Benefits?", **Journal of Psychology and Psychiatry**, 42, ss: 943-952.

WILKINSON, Philip & MYNORS- WALLIS, Laurence, 1994. "Problem-solving Therapy in the Treatment of Unexplained Physical Symptoms in Primary Care. A Preliminary Study". **Journal of Psychosomatic Research**, 38, ss: 591-598.

VUJENA, Hana M. & FURMAN, Wyndol, 2011. “Depressive Symptoms and Romantic Relationship Qualities from Adolescence Through Emerging Adulthood: A Longitudinal Examination of Influences”. **Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology**, 40(1), ss: 123–135.

YAŞAR, M. Ruhat, 2007. “Depresyonun Kadınlaşması”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**,17(2), ss: 251-281.

YAVUZER, Haluk, 2000. *Okul Çağı Çocuğu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

YAVUZER, Haluk, 2011. *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

YENİDÜNYA, Aslı, 2006. “Lise Öğrencilerinde Rekabetçi Tutum, Benlik Saygısı ve Akademik Başarı İlişkisi”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: *Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.

YILMAZ, Fatma, 2010. “Ortaöğretim Öğrencilerinde Sosyal Karşılaştırma ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya : *Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

YÖRÜKOĞLU, Atalay, 2007. *Gençlik Çağı*. İstanbul: Özgür Yayınları.

EKLER

EK-1

Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Öğrenciler;

Aşağıdaki ifadelerde yer alan bilgiler bilimsel bir çalışmanın uygulama kısmını içermektedir. Lütfen her birini dikkatli bir şekilde okuyarak yanıtlayınız. Her bir ifade için dikkatli bir şekilde vereceğiniz yanıt çalışmadan daha güvenilir sonuçlar elde edilmesine sebep olacaktır.

Vereceğiniz cevaplarla yapacağımız değerli katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.
Yüksek Lisans Öğrencisi Suzan BİREL

Okuduğunuz okulun adı:

Cinsiyetiniz: Kız () Erkek ()

Öğrenim gördüğünüz sınıf düzeyi:

Ailenizdeki doğum sıranız: İlk () Orta () Küçük ()

Ailenizin algıladığımız ekonomik düzeyi: Yüksek () Orta () Düşük ()

Fiziksel görünüşünüzü değerlendiriniz: Olumlu () Olumsuz ()

Rekabetçi Tutum Ölçeği

		Tamamen katılıyorum	Çoğunlukla Katılıyorum	kararsızım	Pek katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1	Sınavlarda hep yüz almak isterim.					
2	Mükemmele ulaşmak benim için önemli değildir.					
3	Yenmek benim için önemli değildir.					
4						
5	Yarışmanın söz konusu olduğu durumlarda daha başarılı olurum.					
6	işte ve oyunda kazanmak benim için önemli değildir					
7	Her zaman diğerlerinden daha iyi olmak isterim.					
8	Sınavlarda beklediğim notu almak benim için önemli değildir.					
9	Rakiplerimi yenmekten hoşlanırım.					
10						
11	Sınav sonuçları ilan edildiğinde kaçmıcı olduğum benim için önemli değildir.					
12	Katıldığım yarışmalarda sonuçlar ilan edileceği zaman heyecanlanırım.					
13	Çevremdeki kişilerin benden daha başarılı olmaları beni kıskandırmaz.					
14	Kazanmak her zaman kaybetmekten daha					

	iyidir.					
15	Arkadaşlarımın cevaplayamadığı soruları ben cevaplamak isterim.					
16	Başkaları ile rekabet kişinin asıl amaçlarına ulaşmasını engeller.					
17	Sınavlarda hep 100 almak isterim çünkü bu alınabilecek en yüksek puandır					
18						
19	Rakiplerimi alt edemesem de üzülmem.					
20	Yaptığım her şeyde mükemmel olmak isterim.					
21	Bir ödül ya da oyun kazandığımda bu, benim diğerlerinin arasında en iyisi olduğum anlamına gelir. Adil olan en iyi olanın kazanmasıdır.					
22	Sınavlardan önce belirli bir not hedefim yoktur					
23	Kendimi başkalarıyla kıyaslama eğilimindeyim					

Kısa Semptom Envanteri

Aşağıda, insanların bazen yaşadıkları belirtilerin ve yakınmaların bir listesi verilmiştir. Lütfen listedeki her maddeyi dikkatle okuyun. Daha sonra bu belirtilerin (durumların) sizde Bugün dahil olmak üzere son bir haftadır ne kadar var olduğunu yandaki bölmede uygun olan yere işaretleyin. Her belirti(durum) için sadece bir yeri işaretlemeye ve hiçbir maddeyi atlamamaya dikkat ediniz.

Yanıtlarınızı aşağıdaki ölçeye göre değerlendiriniz.İlginiz için teşekkürler....

0: Hiç yok 1: Biraz var 2: Orta derecede var 3: Epey var 4: Çok fazla var

1.Baygınlık ve baş dönmesi	0	1	2	3	4
2.Göğüs (kalp) bölgesinde ağrılar	0	1	2	3	4
3. Mide bozukluğu, bulantı.	0	1	2	3	4
4. Nefes darlığı, nefessiz kalmak	0	1	2	3	4
5. Sıcak - soğuk basmaları	0	1	2	3	4
6. Bedeninizin bazı bölgelerinde uyuşmalar, karıncalanmalar	0	1	2	3	4
8. Olayları hatırlamada güçlük	0	1	2	3	4
9. İşleri bitirmek konusunda kendini engellenmiş hissetmek	0	1	2	3	4
10. Yaptığımız şeyleri tekrar tekrar doğru mu diye kontrol etmek	0	1	2	3	4
11. Karar vermede güçlükler	0	1	2	3	4
13. Konsantrasyonda (dikkati bir şey üzerinde toplama) güçlük veya zorlanma	0	1	2	3	4
14. Kolayca incinebilmek, kırılmak	0	1	2	3	4
15. insanların sizi sevmediğine,kötü davrandığına inanmak	0	1	2	3	4
16. Kendini diğerlerinden daha aşağı görme	0	1	2	3	4

17. Diğerlerinin yanındaiken yanlış bir şeyler yapmamaya çalışma	0	1	2	3	4
18. Yaşamınıza son verme duygusu	0	1	2	3	4
19. Yalnızlık hissetmek	0	1	2	3	4
20. Hüzün ve keder hissetmek	0	1	2	3	4
21. Hiçbir şeye ilgi duymamak	0	1	2	3	4
23. Kendinizi değersiz görmek, değersizlik duyguları	0	1	2	3	4
24. İçinizdeki sinirlilik ve titreme hali	0	1	2	3	4
25. Hiçbir nedeni olmayan ani korkular	0	1	2	3	4
26. Ağlamaklı hissetmek	0	1	2	3	4
27. Kendini gergin ve tedirgin hissetme	0	1	2	3	4
28. Dehşet ve panik nöbetleri	0	1	2	3	4
29. Yerinde duramayacak kadar tedirgin hissetmek	0	1	2	3	4
30. Çok kolayca kızıp öfkelenme	0	1	2	3	4
31. Kontrol edemediğiniz duygu patlamaları	0	1	2	3	4
32. Birini dövme, ona zarar verme, yaralama isteği	0	1	2	3	4
33. Bir şeyleri kırma, dökme isteği	0	1	2	3	4
34. Sık sık tartışmaya girme	0	1	2	3	4
35. Meydanlık (açık) yerlerden korkma duygusu	0	1	2	3	4
36. Otobüs, tren, metro gibi umumi vasıtalarla seyahatlerden korkmak	0	1	2	3	4
37. Sizi korkuttuğu için bazı eşya, yer veya etkinliklerden uzak kalmaya çalışmak	0	1	2	3	4
38. Kalabalıklarda rahatsızlık duyma	0	1	2	3	4
39. Yalnız bırakıldığında/kaldığında sinirlilik hissetmek	0	1	2	3	4
40. Basınıza gelen sıkıntılardan dolayı başkalarının suçlu olduğu duygusu	0	1	2	3	4
41. İnsanların çoğuna güvenilemeyeceği hissi	0	1	2	3	4
42. Diğerlerinin sizi gözlediği ya da hakkınızda konuştuğu duygusu	0	1	2	3	4
43. Başarılarınız için diğerlerinden yeterince takdir görmemek	0	1	2	3	4
45. Bir başka kişinin sizin düşüncelerinizi kontrol edeceği fikri	0	1	2	3	4
46. Başka insanlarla beraberken bile yalnızlık hissetmek	0	1	2	3	4

47. Günahlarınız için cezalandırılmanız gerektiği	0	1	2	3	4
48. Bir başka insana hiç yakınlık duymama	0	1	2	3	4
49. Aklınızda bir bozukluk olduğu fikri	0	1	2	3	4
50. İştahta bozukluklar	0	1	2	3	4
51. Uykuya dalmada güçlük	0	1	2	3	4
52. Suçluluk duyguları	0	1	2	3	4
53. Ölme ve ölüm üzerine düşünceler	0	1	2	3	4

Problem Çözme Envanteri

Bu envanterin amacı, günlük yaşantıdaki problemlere (sorunlara) genel olarak nasıl tepki gösterildiğini belirlemeye çalışmaktadır. Sözü edilen bu problemler, matematik ya da fen dersindeki alışmış olduğunuz problemlerden farklıdır. Bunlar kendini karamsar hissetme, arkadaşlarla geçinememe, bir mesleğe yönelme konusunda belirsizlikler ya da boşanıp boşanmama gibi karar verilmesi zor konularda ve hepimizin başına gelebilecek türden sorunlardır. Lütfen aşağıdaki maddeleri elinizden geldiğince samimiyetle ve bu tür sorunlarla karşılaştığınızda tipik olarak nasıl davrandığınızı göz önünde bulundurarak cevaplandırın. Cevaplarınızı, bu tür problemlerin nasıl çözülmesi gerektiğini düşünerek değil, böyle sorunlarla karşılaştığınızda gerçekten ne yaptığınızı düşünerek vermeniz gerekmektedir. Bunu yapabilmek için kolay bir yol olarak her soru için kendinize şu soruyu sorun: Burada sözü edilen davranışı ben ne sıklıkla yaparım?

Yanıtlarınızı aşağıdaki ölçeğe göre değerlendirin:

1. Her zaman böyle davranırım
2. Çoğunlukla böyle davranırım
3. Sık sık böyle davranırım
4. Arada sırada böyle davranırım
5. Ender olarak böyle davranırım
6. Hiçbir zaman böyle davranmam

Ne kadar sıklıkla böyle davranırsınız

Her zaman Hiçbir zaman

1.Bir sorunumu çözmek için kullandığım çözüm yolları başarısız ise bunların neden başarısız olduğunu araştırmam	1	2	3	4	5	6
2.Zor bir sorunla karşılaştığımda ne olduğunu tam olarak belirleyebilmek için nasıl bilgi toplayacağımı uzun süre düşünmem	1	2	3	4	5	6
3.Bir sorunumu çözmek için gösterdiğim ilk çabalar başarısız olursa o sorun ile başa çıkabileceğimden şüpheye düşerim	1	2	3	4	5	6
5.Sorunlarımı çözmeye konusunda genellikle yaratıcı ve etkili çözümler üretebilirim	1	2	3	4	5	6
6.Bir sorunumu çözmek için belli bir yolu denedikten sonra durur ve ortaya çıkan sonuç ile olması gerektiğini düşündüğüm sonucu karşılaştırırım	1	2	3	4	5	6
7.Bir sorunum olduğunda onu çözebilmek için başvurabileceğim yolların hepsini düşünmeye çalışırım	1	2	3	4	5	6
8.Bir sorunla karşılaştığımda neler hissettiğimi anlamak için duygularımı incelerim	1	2	3	4	5	6
9.Bir sorun kafamı karıştırdığında duygun ve düşüncelerimi somut ve açık seçik terimlerle ifade etmeye uğraşmam	1	2	3	4	5	6
11.Karşılaştığım sorunların çoğu çözebileceğimden daha zor ve karmaşıktır	1	2	3	4	5	6
12.Genellikle kendimle ilgili kararları verebilirim ve bu kararlardan hoşnut olurum	1	2	3	4	5	6
13.Bir sorunla karşılaştığımda onu çözmek için genellikle aklıma gelen ilk yolu seçerim	1	2	3	4	5	6
14.Bazen durup sorunlarım üzerinde düşünmek yerine gelişi güzel sürüklenip giderim	1	2	3	4	5	6
15.Bir sorunla ilgili olası bir çözüm yolu üzerinde karar vermeye çalışırken seçeneklerimin başarı olasılığını tek tek değerlendiririm	1	2	3	4	5	6

16. Bir sorunla karşılaştığımda, başka konuya geçmeden önce durur ve o sorun üzerinde düşünürüm	1	2	3	4	5	6
17. Genellikle aklıma ilk gelen fikir doğrultusunda hareket ederim	1	2	3	4	5	6
18. Bir karar vermeye çalışırken her seçeneğin sonuçlarını ölçer tartar, birbiriyle karşılaştırır, sonra karar veririm	1	2	3	4	5	6
20. Belli bir çözüm planı uygulamaya koymadan önce nasıl bir sonuç vereceğini tahmin etmeye çalışırım	1	2	3	4	5	6
21. Bir soruna yönelik olası çözüm yollarını düşünürken çok fazla seçenek üretmem	1	2	3	4	5	6
22. Bir sorunumu çözmeye çalışırken sıklıkla kullandığım bir yöntem; daha önce başıma gelmiş benzer sorunları düşünmektir	1	2	3	4	5	6
23. Yeterince zamanım olur ve çaba gösterirsem karşılaştığım sorunların çoğunu çözebileceğime inanıyorum	1	2	3	4	5	6
24. Yeni bir durumla karşılaştığımda ortaya çıkabilecek sorunları çözebileceğime inancım vardır	1	2	3	4	5	6
25. Bazen bir sorunu çözmek için çabaladığım halde, bir türlü esas konuya giremediğim ve gereksiz ayrıntılarla uğraştığım duygusunu yaşarım	1	2	3	4	5	6
26. Ani kararlar verir ve sonra pişmanlık duyarım	1	2	3	4	5	6
27. Yeni ve zor sorunları çözebilme yeteneğime güveniyorum	1	2	3	4	5	6
28. Elimdeki seçenekleri karşılaştırırken ve karar verirken kullandığım sistematik bir yöntem vardır	1	2	3	4	5	6
29. Bir sorunla başa çıkma yollarını düşünürken çeşitli fikirleri birleştirmeye çalışmam	1	2	3	4	5	6
31. Bir konuyla karşılaştığımda, ilk yaptığım şeylerden biri, durumu gözden geçirmek ve konuyla ilgili olabilecek her türlü bilgiyi dikkate almaktır.	1	2	3	4	5	6
32. Bazen duygusal olarak öylesine etkilenirim ki sorunumla başa çıkma yollarından pek çoğunu dikkate bile almam	1	2	3	4	5	6

33.Bir karar verdikten sonra ortaya çıkan sonuç genellikle benim beklediğim sonuca uyar	1	2	3	4	5	6
34.Bir sorunla karşılaştığımda o sorunla başa çıkabileceğimden genellikle emin değilimdir	1	2	3	4	5	6
35.Bir sorunun farkına vardığımda, ilk yaptığım şeylerden biri sorunun tam olarak ne olduğunu anlamaya çalışmaktır	1	2	3	4	5	6